

ΑΚΤΙΝΕΣ

ΟΡΓΑΝΟΝ ΤΗΣ «ΧΡΙΣΤΙΑΝΙΚΗΣ ΕΝΩΣΕΩΣ ΕΠΙΣΤΗΜΟΝΩΝ»

ΕΤΟΣ ΙΣΤ'.

ΝΟΕΜΒΡΙΟΣ 1953

ΑΡΙΘ. 143

ΤΟ ΒΑΣΙΛΕΙΟΝ ΙΕΡΑΤΕΥΜΑ

ΚΑΤΑ ΤΗΝ ΣΥΓΧΡΟΝΟΝ ΔΙΔΑΣΚΑΛΙΑΝ ΤΗΣ ΠΑΠΙΚΗΣ ΕΚΚΛΗΣΙΑΣ

Γ'.

Ο ΣΗΜΕΡΙΝΟΣ ΠΑΠΑΣ ΠΕΡΙ ΤΗΣ ΙΕΡΩΣΥΝΗΣ ΤΩΝ ΠΙΣΤΩΝ

Τοιοῦτον, ὡς ἐξετέθη εἰς τὰ δύο προηγούμενα ἄρθρα, ἐν εὐρείᾳ περιλήψει τὸ περιεχόμενον τῆς συγγραφῆς τοῦ Ambrières. Ὅτι δὲ τοῦτο ἐκπροσωπεῖ αὐτὴν τὴν ἐπίσημον καὶ αὐθεντικῶς διατετυπωμένην δόξαν τῆς παπικῆς ἐκκλησίας, καταφαίνεται ἀπὸ τὴν συμφωνίαν, ἣτις παρατηρεῖται μεταξὺ τούτου καὶ τῆς ἐν ἔτει 1947, ὑπὸ ἡμερομηνίαν 20 Νοεμβρίου, ἐκδοθείσης ὑπὸ τοῦ σημερινοῦ Πάπα Πίου ΙΒ' Ἐγκυκλίου «Mediator Dei et hominum». Παραθέτομεν ἐνταῦθα ὡς ἐπισφράγιον τῆς παρασχεθείσης περιλήψεως περικοπὴν ἀρκούντως ἐκτενῆ ἐκ τῆς ἐγκυκλίου ταύτης, ἐκ τῆς ὁποίας θὰ καταστῆ κατάδηλον, ὅτι τὸ ἔργον τοῦ Ambrières ἔχει συνταχθῆ κατὰ τὰς κυρίας γραμμάς αὐτῆς.

Η ΘΕΙΑ ΕΥΧΑΡΙΣΤΙΑ ΑΛΗΘΗΣ ΘΥΣΙΑ ΤΑΥΤΙΖΟΜΕΝΗ ΠΡΟΣ ΤΗΝ ΕΠΙ ΤΟΥ ΣΤΑΥΡΟΥ ΘΥΣΙΑΝ ΤΟΥ ΚΥΡΙΟΥ

Ἡ θυσία τῆς ἁγίας τραπέζης, γράφει ὁ Πάπας, δὲν εἶναι καθαρὰ τις καὶ ἀπλὴ ἀνάμνησις τῶν παθῶν καὶ τοῦ θανάτου τοῦ Ἰησοῦ Χριστοῦ, ἀλλ' ἀληθῆς θυσία, ὑπὸ τὴν κυρίαν τῆς λέξεως ἔννοιαν, ἐν τῇ ὁποίᾳ ἀναμιάτως ὁ Ὑψιστος Ἀρχιερεὺς πράττει ὅ,τι ἔκαμεν ἐπὶ τοῦ Σταυροῦ, ἔνθα προσέφερον ἑαυτὸν εἰς τὸν αἰώνιον Πατέρα του θυσίαν ἐξόχως εὐάρεστον. Τὸ θῦμα καὶ ἐν τῇ θεῖᾳ Εὐχαριστίᾳ εἶναι τὸ αὐτό. Καὶ ἐκεῖνος, ὁ ὁποῖος καὶ τώρα προσ-

φέρει αὐτὸ διὰ τῆς λειτουργίας τῶν ἱερῶν, εἶναι ἐκεῖνος, ὁ ὁποῖος προσηνήχθη τότε ἐπὶ τοῦ Σταυροῦ. Μόνον ὁ τρόπος τῆς προσφορᾶς διαφέρει. Πράγματι

α) Εἶναι καὶ τώρα ὁ αὐτὸς ἱερεὺς, ὁ Ἰησοῦς Χριστός, ἀλλὰ τὸ ἱερὸν πρόσωπον αὐτοῦ ἐκπροσωπεῖται ὑπὸ τοῦ λειτουργοῦ του, ὁ ὁποῖος κατὰ τινὰ τρόπον δανεῖζει (ὡς λέγει ὁ θεῖος Χρυσόστομος) τὴν γλῶσσαν αὐτοῦ εἰς τὸν Χριστὸν καὶ παρέχει εἰς αὐτὸν τὴν χεῖρά του.

β) Καὶ τὸ θῦμα εἶναι τὸ αὐτό, τουτέστιν ὁ θεῖος ἡμῶν Ἀντρωτῆς κατὰ τὴν ἀνθρωπίνην αὐτοῦ φύσιν. Ὁ τρόπος ὁμοῦ, καθ' ὃν ὁ Χριστὸς προσφέρεται, εἶναι διάφορος. Ἐπὶ τοῦ Σταυροῦ ἡ θυσία τοῦ Κυρίου ὡς θύματος συνετελέσθη διὰ θανάτου αἱματηροῦ, εἰς τὸν ὁποῖον ἐκουσίως παρέδωκεν ἑαυτὸν. Ἐπὶ τοῦ γήινου θυσιαστηρίου τούναντίον λόγῳ τῆς ἐνδόξου καταστάσεως, εἰς τὴν ὁποίαν εἰσῆλθε πλέον ἢ ἀνθρωπίνῃ φύσιν τοῦ Κυρίου, «θάνατος αὐτοῦ οὐκέτι κυριεύει» καὶ συνεπῶς ἡ ἔκχυσις τοῦ αἵματος δὲν εἶναι δυνατὴ. Ἀλλὰ διὰ τῆς μετουσιώσεως τοῦ ἄρτου εἰς σῶμα καὶ τοῦ οἴνου εἰς αἷμα τοῦ Χριστοῦ, τὸ σῶμα του εὐρίσκειται πραγματικῶς παρόν, ὅπως καὶ τὸ αἷμα του καὶ ὁ διαχωρισμὸς τῶν εἰδῶν τῆς Εὐχαριστίας, ὑπὸ τὰ ὁποῖα εὐρίσκειται, συμβολίζουν τὸν ἐπὶ τοῦ Σταυροῦ βίαιον διαχωρισμὸν τοῦ σώματος καὶ τοῦ αἵματος.

γ) Οἱ σκοποὶ τέλος οἱ ἐπιδιωκόμενοι εἶναι οἱ αὐτοί. Ὁ πρῶτος εἶναι ἡ δόξα τοῦ

οὐρανίου Πατρός. Ἀπὸ τοῦ λίχνου τοῦ μέ-
χρι τοῦ θανάτου τοῦ ὁ Ἰησοῦς Χριστὸς
διεφλέγετο ὑπὸ τοῦ πόθου νὰ δοξάσῃ τὸν
Θεόν. Ἐκ τοῦ Σταυροῦ εἰς τὸν οὐρανὸν
ἢ προσφορὰ τοῦ αἵματός του ὑψώθη ὡς
θυμίαμα εὐσομον. Διὰ νὰ μὴ παύσῃ δὲ πο-
τὲ ἢ λατρεία αὐτῆ, τὰ μέλη ἐνοῦνται
μετὰ τῆς θείας Κεφαλῆς των ἐν τῇ
θυσίᾳ τῆς Εὐχαριστίας, καὶ μετ'
Αὐτῆς, ἠνωμένα μετὰ τῶν ἀγγέλων
καὶ ἀρχαγγέλων, ἀναφέρονται ἐν χο-
ρῶ πρὸς τὸν Θεὸν συνεχεῖς λατρευτικὰς
προσκυνήσεις, ἀναπέμποντες εἰς τὸν Παν-
τοδύναμον Πατέρα πᾶσαν τιμὴν καὶ πᾶ-
σαν δόξαν.

Ὁ δευτέρος ἐπιδιωκόμενος σκοπὸς εἶναι
νὰ ἀποδώσῃ τὰς ὀφειλομένας εἰς τὸν Θεὸν
εὐχαριστίας. Μόνος ὁ θεῖος Λυτρωτὴς ὡς
Μονογενὴς Υἱὸς τοῦ Θεοῦ, τοῦ ὁποίου ἐ-
γνωρίζον ὅσον οὐδεὶς ἄλλος τὴν ἄπειρον
ἀγάπην, ἠδυνήθη νὰ τοῦ προσφέρῃ ἐπάξι-
ον ὕμνον εὐχαριστίας (Μάρκ. ιδ 23), κα-
τὰ τὸν τελευταῖον Δεῖπνον. Καὶ δὲν ἔπαυ-
σε νὰ προσφέρῃ τὴν εὐχαριστίαν ταύτην
καὶ ὅταν ἀκόμη ἐκρέματο ἐπὶ τοῦ Σταυ-
ροῦ. Ἀλλὰ καὶ δὲν παύει νὰ ἀνατέμῃ
τὴν εὐχαριστίαν ταύτην καὶ ἐν τῇ ἀγίᾳ θυ-
σίᾳ τῆς ἀγίας Τραπέζης, τῆς ὁποίας θυσίας
ἢ ἔννοια εἶναι Εὐχαριστία ἢ πρᾶξις Εὐχα-
ριστίας.

Τρίτος σκοπὸς, τὸν ὁποῖον προτίθεται ἡ
θυσία, εἶναι σκοπὸς ἐξιλεώσεως καὶ συνδι-
αλλαγῆς. Οὐδεὶς ἄλλος παρὰ μόνος ὁ Χρι-
στὸς ἠδύνατο νὰ προσφέρῃ εἰς τὸν Θεὸν
ἱκανοποίησιν δι' ὅλας τὰς ἁμαρτίας τοῦ
ἀνθρωπίνου γένους. Καὶ ἠθέλησεν ἐξ ἀ-
γάπης νὰ θυσιασθῇ ὁ ἴδιος ἐπὶ τοῦ Σταυ-
ροῦ, «ἰλασμοὸς περὶ τῶν ἁμαρτιῶν ἡμῶν,
οὐ περὶ τῶν ἡμετέρων δὲ μόνον, ἀλλὰ καὶ
περὶ ὅλου τοῦ κόσμου» (Α' Ἰωάν. β' 2).
Κατὰ τὸν αὐτὸν τρόπον προσφέρει ἑαυτὸν
πάσας τὰς ἡμέρας ἐπὶ τῶν ἐπιγεῖων θυσια-
στηρίων ὑπὲρ τῆς ἀπολυτρώσεως ἡμῶν.
Οὐχὶ δὲ μόνον ὑπὲρ ἡμῶν τῶν ζώντων,
ἀλλὰ καὶ ὑπὲρ πάντων τῶν ἐν Χριστῷ κε-
κοιμημένων.

Τέλος, τέταρτον, ἐπιδιώκεται ὡς σκο-
πὸς, ἵνα τύχωμεν τῶν πνευματικῶν ὀφε-
λειῶν καὶ χαρίτων, τῶν ὁποίων ὡς ἄσωτοι
υἱοὶ διασκορπίσαντες τὸν πλοῦτον, τὸν ὁ-

ποῖον ἐλάβομεν ἐκ τοῦ οὐρανίου Πατρός,
ἐστερήθημεν.

ΟΦΕΙΛΕΙ ΕΚΑΣΤΟΣ ΝΑ ΕΛΘΗ ΕΙΣ ΖΩΣΑΝ
ΕΠΑΦΗΝ ΜΕΤΑ ΤΗΣ ΘΥΣΙΑΣ ΤΟΥ ΚΥΡΙΟΥ

Ἄλλ' ἢ ἀπολυτρώσεις, ἢ διὰ τῆς θυσίας
τοῦ Χριστοῦ ἐπιτευχθεῖσα καὶ πραγματο-
ποιουμένη, διὰ νὰ γίνῃ κτήμα πραγματικὸν
τῶν ψυχῶν τῶν ἀνθρώπων, πρέπει ἕκα-
στος ἐξ αὐτῶν νὰ ἔλθῃ εἰς ζῶσαν ἐπαφήν
μετὰ τῆς θυσίας ταύτης, ὅπως αἱ ἀξιωμα-
σθῆναι αἱ ἀπορρέουσαι ἐξ αὐτῆς μεταβιβα-
σθῶν καὶ εἰς αὐτόν. Δύναται τις νὰ εἴπῃ
μετὰ βεβαιότητος, ὅτι ἐπὶ τοῦ Γολγοθᾶ ὁ
Κύριος ἐγκατέστησε κολυμβήθραν τινὰ
ἐξιλασμοῦ καὶ σωτηρίας, τὴν ὁποίαν ἐπλή-
ρωσε μὲ τὸ ἐκχυθὲν αἷμα του, ἀλλ' ἐὰν οἱ
ἄνθρωποι δὲν ἐμβαπτισθῶν εἰς τὰ ὕδατα
τῆς καὶ δὲν πλύνουν ἐν αὐτοῖς τὰς κηλίδας
τῶν ἁμαρτιῶν των, δὲν εἶναι δυνατόν νὰ
ἐπιτύχουν καθαρισμόν καὶ σωτηρίαν.

Ἡ θυσία δὲ τῆς θείας Εὐχαριστίας εἶ-
ναι οἶονεὶ τὸ κατ' ἐξοχὴν ὄργανον, διὰ τοῦ
ὁποίου αἱ ἐκ τοῦ Σταυροῦ προερχόμεναι
ἀξιωμασθῆναι τοῦ θείου Λυτρωτοῦ διανέμον-
ται... Εἶναι λοιπὸν ἀναγκαῖον, ἵνα πάντες
οἱ χριστιανοὶ θεωροῦν ὡς κύριον αὐτῶν
καθήμενον καὶ ὡς ὑψίστην τιμὴν νὰ συμμε-
τέχουν εἰς τὴν θυσίαν τῆς Εὐχαριστίας
καὶ δὴ οὐχὶ κατὰ τρόπον παθητικὸν καὶ
ράθυμον σκεπτόμενοι ἄλλο τι, ἀλλὰ μετὰ
προσοχῆς καὶ ζήλου, ἅτινα τοῖς ἐνώνουν
μετὰ τοῦ μεγάλου ἀρχιερέως, κατὰ τὸν λό-
γον τοῦ Ἀποστόλου, «τοῦτο φρονεῖσθω ἐν
ὑμῖν, ὁ καὶ ἐν Χριστῷ Ἰησοῦ», π ρ ο σ φ
ε ρ ο ν τ ε ς μετ' αὐτοῦ καὶ δι' αὐτοῦ καὶ
ἀγιαζόμενοι ἐν αὐτῷ.

Βεβαίως ὁ Χριστὸς εἶναι ὁ ἀρχιερεὺς,
ἀλλ' εἶναι ἀρχιερεῖς δι' ἡμᾶς, οὐχὶ δι' ἑαυ-
τόν, διότι προσφέρει εἰς τὸν αἰώνιον Θε-
ὸν ἐντεύξεις ἐξ ὀνόματος δλοκλήρου τοῦ
ἀνθρωπίνου γένους. Καὶ εἶναι ὄμμα δι' ἡ-
μᾶς, διότι θέτει ἑαυτὸν εἰς τὴν θέσιν τοῦ
ἐνόχου ἀνθρώπου. Ὁ λόγος ὁμοῦ τοῦ Ἀ-
ποστόλου «τοῦτο φρονεῖσθω ἐν ὑμῖν, ὁ καὶ
ἐν Χριστῷ Ἰησοῦ» ἀπαιτεῖ ἐξ ὅλων τῶν
χριστιανῶν, νὰ καλλιεργοῦν ἐν ἑαυτοῖς κα-
τὰ τὸ ἀνθρωπίνως δυνατόν τὰ συναισθη-
ματα, ὑπὸ τῶν ὁποίων διακατείχεται ὁ Θεὸς
Λυτρωτῆς, ὅταν προσέφερον ἐπὶ τοῦ Σταυ-

ροῦ τὴν θυσίαν ὁ ἴδιος, τουτέστι νὰ προσοικειοῦνται τὴν ταπεινὴν του ὑποταγὴν τῆς καρδίας, νὰ λατρεύουν, νὰ τιμοῦν, νὰ ὑμνοῦν καὶ νὰ εὐχαριστοῦν τὴν Ἐκκλησίαν Μεγαλειότητα τοῦ Θεοῦ, νὰ ὑποτάσσωνται πλήρως εἰς τὰ παραγγέλματα τοῦ Εὐαγγελίου, νὰ παραδίδονται αὐτομάτως καὶ ἐθελουσίως εἰς τὴν μετάνοιαν καὶ νὰ μισῇ ἕκαστος τὰς ἁμαρτίας του ἐξιλεούμενος δι' αὐτάς. Ζητεῖ τέλος, ἵνα πάντες ἀποθάνωμεν μυστικῶς μετὰ τοῦ Χριστοῦ, εἰς τρόπον ὅσπερ νὰ δυνηθῶμεν νὰ ἐπιωμεν μετὰ τοῦ Παύλου «Χριστῷ συνεσταύρωμαι».

**Ο ΛΑΟΣ ΧΩΡΙΣ ΝΑ ΣΥΜΛΕΙΤΟΥΡΓΗ
ΣΥΜΠΡΟΣΦΕΡΕΙ ΜΕΤΑ ΤΟΥ ΙΕΡΕΩΣ**

Ἐκ τοῦ γεγονότος ἐν τούτοις, ὅτι οἱ χριστιανοὶ συμμετέχουν εἰς τὴν θυσίαν τῆς Εὐχαριστίας, δὲν ἔπεται ὅτι ἀπολαύουν ἐξ ἴσου καὶ τῆς ἱερατικῆς ἐξουσίας. Τοῦτο εἶναι ἀπολύτως ἀναγκαῖον νὰ ἐκτεθῇ σαφῶς εἰς τὰ ὄμματα τῶν πιστῶν. Διότι ὑπάρχουν ἄνθρωποι, παρασυρόμενοι εἰς πλάνας ἤδη κατακεκριμένας, οἱ ὅποιοι διατείνονται, ὅτι ὁ λαὸς ἀπολαύει ἀληθοῦς ἱερατικῆς ἐξουσίας καὶ ὅτι ὁ ἱερεὺς ἐνεργεῖ μόνον ὡς ἐντεταλμένος ὑπὸ τῆς κοινότητος. Ὡς ἐκ τούτου φρονοῦν, ὅτι ἡ θυσία τῆς Εὐχαριστίας εἶναι κατ' οὐσίαν συλλειτουργία τις καὶ ὅτι οἱ ἱερεῖς θὰ ἔπρεπε νὰ συλλειτουργοῦν μετὰ τοῦ παρισταμένου λαοῦ μᾶλλον παρὰ νὰ προσφέρουν τὴν θυσίαν κατ' ἰδίαν ἐν ἀπουσίᾳ τοῦ λαοῦ. Νομίζομεν ἐν τούτοις, ὅτι ὀφείλομεν νὰ ὑπενθυμίσωμεν, ὅτι ὁ ἱερεὺς ἀντικαθιστᾷ τὸν λαὸν μόνον διότι παριστᾷ τὸ πρόσωπον τοῦ Κυρίου ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ ὡς Κεφαλῆς πάντων τῶν μελῶν τῶν προσφέροντος ἑαυτὸν ὑπὲρ αὐτῶν. Ὅταν λοιπὸν πλησιάζῃ εἰς τὸ θυσιαστήριον, προσέρχεται εἰς αὐτὸ ὡς λειτουργὸς τοῦ Χριστοῦ, κατώτερος τοῦ Χριστοῦ, ἀλλὰ ἀνώτερος ἀπὸ τὸν λαόν. Τοῦναντίον ὁ λαὸς μὴ ἐκτελὼν τὸν ρόλον τοῦ θείου Λυτρωτοῦ καὶ μὴ ὢν συνδιαλλάκτης μετὰ τὸν ἑαυτοῦ καὶ τοῦ Θεοῦ δὲν δύναται κατ' οὐδένα τρόπον νὰ ἀπολαύῃ δικαιοῦματος ἱερατικοῦ.

Οἱ πιστοὶ ἐν τούτοις *προσφέρουν καὶ αὐτοὶ τὸ θεῖον θῦμα*, ἀλλὰ κατὰ τρόπον διάφορον.

α) Τοῦτο βεβαιοῦται ὑπὸ τῆς Ἐκκλησίας. Τοῦτο ἔχει ἤδη βεβαιωθῆ σαφῶς ὑπὸ τινῶν τῶν προκατόχων μας καὶ ὑπὸ τῶν διδασκάλων τῆς Ἐκκλησίας. «*Δὲν προσφέρουν μόνον οἱ ἱερεῖς*, λέγει ὁ ἀλήστου μνήμης Ἰννοκέντιος Γ', *ἀλλὰ καὶ πάντες οἱ πιστοί*, διότι ἐκεῖνο, τὸ ὁποῖον συντελεῖται κατὰ τρόπον εἰδικὸν ὑπὸ τῆς λειτουργίας τῶν ἱερέων, γίνεται κατὰ τρόπον γενικὸν διὰ τῆς εὐχῆς τῶν πιστῶν». Καὶ ἐπιθυμοῦμεν νὰ παραθέσωμεν ἐπὶ τοῦ ζητήματος τούτου τοῦλάχιστον μίαν βεβαίωσιν τοῦ ἁγίου Ροβέρτου Βελλαρμίνου, εὐλημμένην μετὰ πολλῶν ἄλλων. «Ἡ θυσία, λέγει, προσηνέχθη κυρίως ἐν τῷ προσώπῳ τοῦ Χριστοῦ. Δι' αὐτὸ ἡ προσφορά, ἣτις ἐπακολουθεῖ εἰς τὸν καθαγιασμὸν τῶν δώρων μαρτυρεῖ κατὰ τινα τρόπον, ὅτι *πᾶσα ἡ Ἐκκλησία συγκατανεύει εἰς τὴν διὰ τοῦ Χριστοῦ γεννομένην ἀναφορὰν καὶ προσφέρει μετ' αὐτοῦ*».

β) Ἐκφράζεται δι' αὐτῶν τούτων τῶν τελετῶν. Αἱ τυπικαὶ διατάξεις καὶ αἱ εὐχαὶ τῆς θυσίας τῆς Εὐχαριστίας δὲν ἐκφράζουν καὶ δὲν φανερόνουν ὀλιγότερον σαφῶς, ὅτι ἡ προσφορά τῶν θύματος γίνεται *παρὰ τῶν ἱερέων συγχρόνως, ὅσον καὶ ὑπὸ τοῦ λαοῦ*. Πράγματι ὄχι μόνον μετὰ τὴν προσφορὰν τοῦ ἄρτου καὶ τοῦ οἴνου ὁ λειτουργὸς τῆς θυσίας στρεφόμενος πρὸς τὸν λαὸν λέγει ρητῶς: «*Δεήθητε, ἀδελφοί μου, ἵνα ἡ θυσία μου, ἣτις εἶναι καὶ ἰδική σας γένηται δεκτὴ παρὰ τῷ Θεῷ, τῷ Πατρὶ τῷ παντοδυνάμῳ*», ἀλλὰ καὶ αἱ εὐχαί, διὰ τῶν ὁποίων ἡ θυσία προσφέρεται εἰς τὸν Θεὸν ἔχουν διατυπωθῆ κατὰ τὸ πλεῖστον εἰς πληθυντικὸν καὶ πλέον ἢ ἅπαξ καταδείκνυται δι' αὐτῶν ὅτι καὶ ὁ λαὸς λαμβάνει μέρος ὡς προσφέρων εἰς τὴν σεπτὴν ταύτην θυσίαν... Δὲν εἶναι δὲ ἐκκλησιαστικόν, ὅτι οἱ χριστιανοὶ ἀνιψοῦνται εἰς τὸ ἀξίωμα τοῦτο, διότι διὰ τοῦ λουτροῦ τοῦ βαπτίσματος καθίστανται οὗτοι κοινῇ μέλη τοῦ σώματος τοῦ Ἀρχιερέως Χριστοῦ καὶ διὰ τοῦτο χαρακτηρησθῶσι, ὅστις κατὰ τινα τρόπον ἐνεχαράχθη εἰς τὴν ψυχὴν των ἔλαβον ἐξουσίαν εἰς τὴν θείαν λατρείαν. *Ἐχουσι μέρος ἐν τῇ τάξει αὐτῶν εἰς τὴν ἱερωσύνην αὐτοῦ τοῦ*

Χριστοῦ.

γ) *Ἡ προσφορὰ τοῦ πρὸς καθαγιασμὸν ἄρτου καὶ οἴνου γίνεται ὑπὸ τῶν πιστῶν.* Ἐκτὸς τοῦ ὅτι συχνάκις οἱ παριστάμενοι εἰς τὰς τελετὰς χριστιανοὶ ἀποκρίνονται εἰς τὰς εὐχὰς τοῦ ἱερέως, ὡσαύτως ἐνίοτε—ὅ,τι ἄλλοτε συνέβαινε συχνότερον—προσφέρουν εἰς τοὺς λειτουργοὺς τοῦ θυσιαστηρίου τὸν ἄρτον καὶ τὸν οἶνον, ἅτινα καθαγιαζονται εἰς σῶμα καὶ αἷμα τοῦ Χριστοῦ· ἡ ἐλεημοσύνη τέλος, τὴν ὁποίαν δίδουν εἰς τὸν ἱερέα, ἀποσκοπεῖ εἰς τὸ νὰ προσενεχθῇ τὸ θεῖον θῦμα ὑπὲρ ἑαυτῶν.

Ἄλλ' ὑπάρχει καὶ ἄλλος βαθὺς λόγος, διὰ τὸν ὁποῖον λέγεται, ὅτι πάντες οἱ χριστιανοί, πρὸ παντὸς οἱ παριστάμενοι, προσφέρουν τὴν θυσίαν.

δ) *Θυσία προσφερομένη ὑπὸ τῶν πιστῶν.* Ἴνα μὴ γεννηθῶσιν ἐπὶ τοῦ σπουδαιοτάτου τούτου ζητήματος ὀλέθριαι πλάναι, πρέπει νὰ καθορίσωμεν μετ' ἀκριβείας τὴν ἔννοιαν τοῦ ὅρου *προσφέρειν*. Ἡ ἀναίμακτος θυσία, διὰ μέσου τῆς ὁποίας μετὰ τὸν καθαγιασμὸν ὁ Χριστὸς παρίσταται ἐπὶ τοῦ θυσιαστηρίου ὡς θῦμα, συντελεῖται διὰ μόνου τοῦ ἱερέως ὡς ἀντιπροσωπεύοντος τὸν Χριστὸν καὶ οὐχὶ τὸσον ὡς ἐκπροσώπου τῶν πιστῶν. Ἄλλ' ὁ ἱερεὺς ἀποθέτων τὸ θῦμα ἐπὶ τῆς ἁγίας Τραπέζης, ἀναφέρει τοῦτο τῷ Θεῷ Πατρὶ ὡς προσφορὰν πρὸς δόξαν τῆς ἁγίας Τριάδος καὶ πρὸς ὄφελος πάσης τῆς ἐκκλησίας. Εἰς τὴν προσφορὰν λοιπὸν ταύτην, ὑπὸ τὴν κυρίαν τῆς ἔννοιαν, οἱ χριστιανοὶ λαμβάνουν μέρος διττῶς· ὄχι μόνον διότι προσφέρουν τὴν θυσίαν διὰ τῶν χειρῶν τοῦ ἱερέως, ἀλλὰ καὶ διότι κατὰ τινὰ τρόπον *προσφέρουν αὐτὴν μετ' αὐτοῦ καὶ ἡ συμμετοχὴ αὐτῆ συνδέει στενῶς τὴν προσφορὰν τοῦ λαοῦ πρὸς αὐτὴν τὴν λειτουργικὴν λατρείαν.*

ΟΙ ΠΙΣΤΟΙ ΩΣ ΠΡΟΣΦΕΡΟΜΕΝΑ ΘΥΜΑΤΑ

Ἄλλ' ἵνα ἡ προσφορὰ τῶν χριστιανῶν, διὰ τῆς ὁποίας ἐν τῇ θυσίᾳ ταύτῃ ἀναφέρουν εἰς τὸν οὐράνιον Πατέρα τὸ θεῖον θῦμα, ἐπιτύχη τὸ πλήρες ἀποτέλεσμά της, πρέπει νὰ προσθέσουν οὗτοι καὶ ἕτερον τι: Πρέπει νὰ θυσιάσουν ἑαυτοὺς ὡς θύματα.

Ἡ θυσία αὕτη δὲν περιορίζεται μόνον εἰς τὴν λειτουργικὴν θυσίαν. Λόγῳ τοῦ ὅτι ἔχομεν οἰκοδομηθῆ ἐπὶ τοῦ Χριστοῦ ὡς λίθοι ζῶντες, ὁ κορυφαῖος τῶν ἀποστόλων θέλει, ἵνα δυνάμεθα «ὡς βασιλεῖον ἱεράτευμα νὰ ἀναφέρωμεν θυσίας πνευματικὰς εὐαρέστους τῷ Θεῷ διὰ Ἰησοῦ Χριστοῦ». Καὶ ὁ ἀπόστολος Παῦλος ὁμιλῶν διὰ πάντας τοὺς καιροὺς προτρέπει τοὺς πιστοὺς «παραστήσαι τὰ σώματα αὐτῶν θυσίαν ζῶσαν, ἁγίαν, εὐάρεστον τῷ Θεῷ, τὴν λογικὴν λατρείαν αὐτῶν». Ὅταν δὲ οἱ πιστοὶ συμμετέχουν εἰς τὴν λειτουργικὴν πράξιν μετὰ τήσεως εὐσεβείας καὶ προσοχῆς, ὥστε νὰ δύναται νὰ λεχθῇ περὶ αὐτῶν (συμφώνως πρὸς τὴν εὐχὴν τῆς ρωμαϊκῆς ἀναφορᾶς): «Τῶν ὁποίων ἡ πίστις καὶ ἡ ἀφοσίωσις εἶναι γνωστὰ εἰς Σέ», τότε εἶναι ἀδύνατον νὰ μὴ ἐνεργῇ παρ' ἑκάστῳ ἡ πίστις αὐτῶν μετὰ μείζονος θερμότητος διὰ τῆς ἀγάπης, νὰ μὴ ἐνισχύεται καὶ ἀναφλέγεται ἡ εὐσέβειά των, νὰ μὴ καθιεροῦν ἑαυτοὺς, ὅλοι καὶ εἰς ἕκαστος, ἵνα ἀποδίδουν δόξαν εἰς τὸν Θεόν· καὶ ἐν τῷ σφοδρῷ πόθῳ των νὰ ἐξομοιωθοῦν πρὸς τὸν Ἰησοῦν Χριστόν, ὁ ὁποῖος ὑπέμεινε σκληροτάτας ὀδύνας, εἶναι ἀδύνατον νὰ μὴ προσφέρουν ἑαυτοὺς μετὰ τοῦ Μεγάλου Ἀρχιερέως καὶ δι' Αὐτοῦ θυσίαν πνευματικὴν.

Ο ΚΑΘΑΡΙΣΜΟΣ ΤΩΝ ΨΥΧΩΝ ΑΡΗΝΗΤΙΚΗ ΠΛΕΥΡΑ ΤΗΣ ΘΥΣΙΑΣ

Οἱ πιστοὶ ὀφείλουν νὰ προσφέρουν ἑαυτοὺς *καθαρίζοντας τὰς ψυχὰς των*. Τοῦτο διδάσκειται ἐξ ἴσου εἰς τὰς προτροπὰς, τὰς ὁποίας ἐξ ὀνόματος τῆς Ἐκκλησίας ἀπευθύνει ὁ ἐπίσκοπος εἰς τοὺς λειτουργοὺς κατὰ τὴν ἡμέραν τῆς χειροτονίας των: «...Τελεσιουργοῦντες τὸ μυστήριον τοῦ θανάτου τοῦ Κυρίου, νεκρῶσατε πλήρως ἐν τοῖς μέλεσιν ὑμῶν τὰς κακίας καὶ τὰς ἐπιθυμίας». Διὰ τῶν αὐτῶν σχεδὸν λέξεων εἰς τὰ λειτουργικὰ βιβλία οἱ χριστιανοί, οἱ προσεγγίζοντες εἰς τὸ θυσιαστήριον, καλοῦνται νὰ συμμετέχουν εἰς τὰς τελετὰς. «Ἄς τιμᾶται ἐπὶ τοῦ θυσιαστηρίου τούτου ἡ ἀθωότης, ἃς θυσιάζεται ἡ ὑπερηφάνεια, ἃς καταπνίγεται ἡ ὀργή· ἃς πατάσσονται μέχρι θανάτου ἡ πολυτέ-

λεια καὶ πᾶσα ἀταξία· καὶ ἀντὶ τρυγῶνων ἃς προσφέρεται ἡ θυσία τῆς ἀγνότητος, καὶ ἀντὶ νεοσῶν περισσεῶν ἢ θυσία τῆς ἀθωότητος». Ὅταν λοιπὸν εἴμεθα εἰς τὸ θυσιαστήριον, ὀφείλομεν νὰ μεταμορφώωμεν τὴν ψυχὴν μας· πᾶν τὸ ἐν αὐτῇ ἁμαρτωλὸν πρέπει νὰ συμπνίγεται τελειῶς· πᾶν ὅ,τι διὰ τοῦ Χριστοῦ γεννᾷ ζωὴν ὑπερφυσικὴν, πρέπει μετὰ δυνάμεως νὰ ἀποκαθίσταται καὶ νὰ ἐνισχύεται, ἵνα μετὰ τοῦ Ἀμώμου Θύματος καταστῶμεν οἱ πάντες μία καὶ μὴν θυσία εὐάρεστος εἰς τὸν αἰώνιον Πατέρα.

Ἡ ἐκκλησία προσπαθεῖ διὰ τῶν παραγγελμάτων τῆς θείας λειτουργίας νὰ ἐπιτύχη τὴν πραγματοποίησιν τοῦ ἁγιωτάτου τούτου σκοποῦ κατὰ τὸν πλέον προσηρμοσμένον τρόπον. Πράγματι· εἰς τοῦτο ἀποβλέπουν ὄχι μόνον τὰ ἀναγνώσματα, αἱ ὁμιλίαι καὶ οἱ ἄλλοι λόγοι τῶν λειτουργῶν, καὶ πᾶς ὁ κύκλος τῶν μυστηρίων ἅτινα προβάλλονται εἰς τὴν μνήμην μας καθ' ὅλην τὴν διάρκειαν τοῦ ἔτους, ἀλλ' ἀκόμη καὶ τὰ ἄμφια καὶ αἱ τελετουργικαὶ διατάξεις καὶ πᾶσαι αἱ ἐξωτερικαὶ τῶν τελεαί, αἵτινες ἀποσκοποῦν ἵνα καταστήσουν αἰσθητὴν τὴν ἀξίαν καὶ τὸ μεγαλεῖον μιᾶς τόσοσιν μεγάλης θυσίας καὶ διὰ τῶν ὁρατῶν τούτων τῆς θρησκείας καὶ τῆς εὐσεβείας σημειῶν νὰ διεγείρουν τὰ πνεύματα τῶν πιστῶν εἰς τὴν θεωρίαν τῶν βαθυτάτων πραγματικότητων τῶν κεκρυμμένων ἐν τῇ θυσίᾳ ταύτῃ.

**Η ΕΞΟΜΟΙΩΣΙΣ ΠΡΟΣ ΤΟΝ ΧΡΙΣΤΟΝ
ΘΕΤΙΚΗ ΠΛΕΥΡΑ ΤΗΣ ΘΥΣΙΑΣ**

Πρέπει ἀκόμη οἱ χριστιανοὶ νὰ ἀναπαράγουν ἐν ἑαυτοῖς τὴν εἰκόνα τοῦ Ἰησοῦ Χριστοῦ.

Πάντα τὰ στοιχεῖα τῆς λειτουργίας λοιπὸν παρορμοῦν τὰς ψυχὰς μας, ἵνα ἀναπαράγουν ἐν ἑαυταῖς διὰ τοῦ μυστηρίου τοῦ Σταυροῦ τὴν εἰκόνα τοῦ θεοῦ μας Λυτρωτοῦ συμφώνως πρὸς τοὺς λόγους τοῦ Ἀποστόλου: «Χριστῷ συνεσταύρωμαι, ζῶ δὲ οὐκέτι ἐγώ, ζῆ δὲ ἐν ἐμοὶ Χριστός». Οὕτω καθιστάμεθα θυσία μετὰ τοῦ Χριστοῦ πρὸς μεγίστην δόξαν τοῦ Πατρὸς.

Πρὸς τὸ ἰδεῶδες λοιπὸν τοῦτο ὀφείλου νὰ προσανατολιζῶνται οἱ χριστιανοὶ καὶ νὰ

ἀνυψῶνται τὰς ψυχὰς των, ὅταν προσφέρουν τὸ θεῖον θῦμα ἐν τῇ θυσίᾳ τῆς θείας Εὐχαριστίας. Πράγματι· ἐάν, ὡς γράφει ὁ ἱερός Αὐγουστίνος, ἐπὶ τῆς τραπέζης τοῦ Κυρίου ἀναπαύεται τὸ μυστήριόν μας, ἦτοι αὐτὸς ὁ Χριστὸς Κύριος ὡς Κεφαλὴ καὶ ὡς σύμβολον τῆς ἐνώσεως ταύτης διὰ τῆς ὁποίας εἴμεθα τὸ Σῶμα τοῦ Χριστοῦ καὶ τὰ μέλη τοῦ Σώματός του· ἐάν ὁ Βελλαρμίνος διδάσκη κατὰ τὸ πνεῦμα τοῦ Διδασκάλου τῆς Ἰαπωνίας, ὅτι ἐν τῇ θυσίᾳ τῆς ἁγίας Τραπέζης ἐκφράζεται ἡ γενικὴ θυσία, διὰ τῆς ὁποίας ἅπαν τὸ μυστικὸν Σῶμα τοῦ Χριστοῦ, ἦτοι ἅπανα ἡ ἔξαγορασθεῖσα πόλις, προσφέρεται εἰς τὸν Θεὸν διὰ τοῦ Χριστοῦ, τοῦ μεγάλου Ἀρχιερέως, δὲν δύναται τις νὰ φαντασθῇ τίποτε πρεπωδέστερον καὶ δικαιοτέρον ἀπὸ τοῦ νὰ θυσιάζωμεν ἑαυτοὺς πάντες εἰς τὸν αἰώνιον Πατέρα μετὰ τῆς Κεφαλῆς μας, ἡ ὁποία ἔπαθεν ὑπὲρ ἡμῶν. Πράγματι· ἐν τῷ μυστηρίῳ τῆς ἁγίας Τραπέζης κατὰ τὸν αὐτὸν Αὐγουστίνον καταδεικνύεται εἰς τὴν ἐκκλησίαν, ὅτι ἐν τῇ θυσίᾳ, τὴν ὁποίαν αὐτὴ προσφέρει, προσφέρεται καὶ αὐτὴ ἡ ἰδία.

Ἄς ἀναλογίζωνται λοιπὸν οἱ πιστοὶ εἰς ποῖον ἀξίωμα ἀνύψωσεν αὐτοὺς τὸ λουτρὸν τοῦ ἁγίου βαπτίσματος καὶ ἃς μὴ ἀροκοῦνται νὰ μετέχουν τῆς θυσίας τῆς Εὐχαριστίας μετὰ τῆς γενικῆς προθέσεως, ἡ ὁποία ἀρμόζει εἰς τὰ μέλη τοῦ Χριστοῦ καὶ εἰς τὰ τέκνα τῆς ἐκκλησίας, ἀλλὰ συμφώνως πρὸς τὸ πνεῦμα τῆς θείας λειτουργίας, ἐλευθέρως καὶ στενωῶς ἠνωμένοι πρὸς τὸν Μέγαν Ἀρχιερέα καὶ τὸν ἐπὶ γῆς λειτουργόν του, ἃς ἐνοῦνται πρὸς αὐτὸν κατὰ τρόπον ἰδιαιτέρον κατὰ τὴν στιγμήν τοῦ καθάγιασμοῦ τῆς θείας θυσίας καὶ ἃς προσφέρουν ταύτην μετ' αὐτοῦ...

Εἶναι συνεπῶς ἀξιεπαινοὶ ἐκεῖνοι, οἱ ὁποῖοι ἐπὶ τῷ σκοπῷ τοῦ νὰ καταστήσουν εὐκολωτέραν καὶ καρποφορωτέραν διὰ τὸν χριστιανικὸν λαὸν τὴν συμμετοχὴν εἰς τὴν θυσίαν τῆς Εὐχαριστίας, σπουδάζουν καταλλήλως νὰ θέσουν εἰς τὰς χεῖρας τοῦ λαοῦ τὸ ρωμαϊκὸν λειτουργικόν (Missale) εἰς τρόπον ὥστε οἱ πιστοὶ, ἠνωμένοι μετὰ τοῦ ἱερέως νὰ προσεύχονται μετ' αὐτοῦ βοηθοῦμενοι ἀπὸ τοὺς αὐτοὺς λόγους καὶ

μετὰ τῶν αὐτῶν συναισθημάτων τῆς Ἐκκλησίας. Ὡσαύτως εἶναι ἀξιέπαινοι καὶ ἐκείνοι, οἱ ὅποιοι σπουδάζουν νὰ κάμουν ἐκ τῆς λειτουργίας ἐνιαίαν καὶ ἐξωτερικῶς πλοκὴν ἱεράν, εἰς τὴν ὁποίαν λαμβάνουν πρᾶγματι μέρος πάντες οἱ παριστάμενοι, τοῦθ' ὅπερ δύναται νὰ πραγματοποιηθῆῖ κατὰ διαφόρους τρόπους· ὅταν ἐπὶ παραδείγματι πᾶς ὁ λαὸς συμφώνως πρὸς τὰς τυπικὰς διατάξεις ἢ ἀποκρίνεται κανονικῶς εἰς τοὺς λόγους τοῦ ἱερέως ἢ παραδίδεται εἰς ἄσματα σχετικὰ πρὸς τὰ διάφορα μέρη τῆς θυσίας, ἢ ποιεῖ ἀμφοτέρω.

Τοῦτο ἐν εὐρυτάτῃ περιλήψει, ἐν τῇ ὁποίᾳ ὅμως ἐτηρήθη πιστῶς καὶ ἐλακτριδῶς ἡ φρασεολογία τοῦ ρωμαίου ποντίφηκος, εἶναι τὸ περιεχόμενον τῆς σχετικῆς πρὸς τὸ θέμα μας περικοπῆς τῆς παπικῆς ἐγκυκλίου.

Πόσον ἀληθῶς ἤλλαξαν οἱ καιροὶ καὶ τὰ πράγματα! Ἡ ἱεροκρατικὴ ἐκκλησία τῆς Ρώμης, περὶ τῆς ὁποίας καὶ μέχρι τοῦ

νῦν κρατεῖ παρά τισιν ἡ ἰδέα, ὅτι παρεμέρισε τὸν λαϊκὸν παράγοντα εἰς τὴν θέσιν παθητικοῦ στοιχείου, ἐν μὲν τῇ Καθολικῇ δράσει δημιουργεῖ πανστρατιάν κινητοποιούσα τοὺς λαϊκοὺς εἰς πραγματικὴν συνεργασίαν ἐν τῷ ἱεραποστολικῷ ἔργῳ, ἐν δὲ τῇ λατρείᾳ τοποθετοῦσα αὐτοὺς παρὰ τὸ πλεονὸν τοῦ λειτουργοῦ ὡς συνθύτας καὶ συμπροσφέροντας μετ' αὐτοῦ! Συνησθάνθη ἐγκαίρως ἡ παποκρατουμένη Ρώμη, ὅτι ἐν τῷ ἀγῶνι, εἰς τὸν ὁποῖον ὁ Χριστὸς ἐξ ἀρχῆς ἐκάλεσε τὴν ἐκκλησίαν, κληρὸς κεχωρισμένος τοῦ λαοῦ εἶναι ἀξιωματικοὶ ἄνευ στρατιωτῶν. Πῶς λοιπὸν ἄνευ στρατοῦ εἰς τοὺς κρίσιμους τούτους καιροὺς θὰ διεξαγάγῃ ἡ ἐκκλησία τὸν πολεμικὸν προορισμὸν τῆς;

Π. ΤΡΕΜΠΕΛΑΣ

Καθηγητῆς τοῦ Πανεπιστημίου
Ἀθηνῶν

Ο ΠΙΝΑΚΑΣ ΤΟΥ ΦΘΙΝΟΠΩΡΟΥ

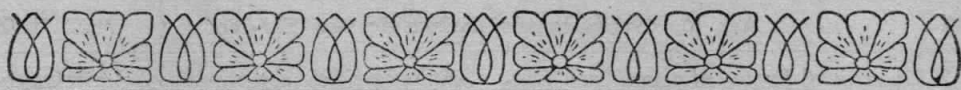
Ὁ οὐρανὸς τοῦ φθινοπώρου, γεμᾶτος σύννεφα χρυσαῖ,
Μεταξωτὰ σύννεφα κόκκινα σ' ὄλο τὸ πλάτος τῆς ματιᾶς μου
Κι' ἐκεῖ ψηλὰ ἀποδημοῦσαν τὰ ταξιδιάρικα πουλιά
Καὶ στὰ φτερὰ μαζί τους ἔπαιρναν τὸν κρυφὸ πόθο τῆς καρδιᾶς μου.

Κι' ἦτανε τέτοιος οὐρανός, στὸ δειλινὸ τοῦ φθινοπώρου,
Ἐνα μεγάλο κι' ὀλομέταξο καὶ δίχως λόγια παραμῦθι.
Καὶ στὴ σιγή, στὴ μοναξιὰ τοῦ χρυσοκόκκινου τοῦ χώρου
Οἱ πελαργοὶ κι' οἱ ἀγριόχηνες κόκκινα ἔβαφαν τὰ στήθη.

Μέσα στὶς λίμνες καὶ στοὺς βάλτους καὶ μπρὸς στὴν ἀκροθαλασσιὰ
Ἔστελν' ὁ ἥλιος τριαντάφυλλα ἀπ' τὴν δλόχρυση θωριά του,
Κορδέλες ροῦς σὲ ἀνθοδέσμες ἔδεναν ὅλα τὰ νερά,
Μέσ' τὰ νερά κι' ὁ κύκνος θαύμασε τριανταφυλλιά τὴν ὁμορφιά του.

Κι' ἀπ' τὰ σκοτάδια τῆς καρδιᾶς μου ἀνάλαμψε πόθος κρυφός,
Τοῦ φθινοπώρου ὡς καθρεφτίστηκε ὁ πίνακας μέσ' τὴν ψυχὴ μου:
Ἡ Προσευχὴ νὰ εἶν' ὁ μεγάλος καὶ πορφυρένιος οὐρανός
Κι' ἕνα πουλί, τὸ ταξιδιάρικο κι' ἄγριο πουλί, νὰ εἶν' ἡ ζωὴ μου.

ΕΛΕΝΗ ΚΑΡΙΤΑ

ΔΙΑ ΤΟΝ ΑΝΤΙΦΥΜΑΤΙΚΟΝ ΑΓΩΝΑ ΕΙΣ ΤΗΝ ΕΛΛΑΔΑ(*)

Είμαι εὐτυχῆς πού ἔχω τὴν εὐκαιρίαν νὰ ὀμιλήσω πρὸς τὸ Κέντρον Σπουδῶν Κοινωνικῶν ἔργατῶν τοῦ «Ἑλληνικοῦ Φωτός» διὰ τρεῖς λόγους. Πρῶτον διότι ὁ σύλλογός σας ἔχει ἕνα φωτισμένον καὶ ἐνεργὸν ἐνδιαφέρον διὰ τὸ πρόβλημα τῆς φυματιώσεως εἰς τὴν Ἑλλάδα. Δεύτερον διότι ἔχει ἐνεργὸν πρόγραμμα εἰς τὸ πεδίον τῆς Κοινωνικῆς προνοίας τὸ ὁποῖον παίζει σπουδαῖον ρόλον εἰς τὸν ἀντιφυματικὸν ἀγῶνα καὶ τρίτον διότι τὸ πρόγραμμα τοῦ ἀντιφυματικοῦ ἀγῶνος τοῦ Ἑλληνικοῦ Κοινωνικῆς Προνοίας ἔχει ἀνάγκη τῆς ἐνεργουῦ ὑποστηρίξεως μιᾶς τόσοσ σπουδαίας ὁμάδος καλῶς πληροφορημένον καὶ ἐνδιαφερομένων πολιτῶν.

Θέλω λοιπὸν νὰ ἐξετάσωμεν τὰ κύρια σημεῖα ἐνὸς συστηματικοῦ προγράμματος ἀγῶνος κατὰ τῆς φυματιώσεως καὶ νὰ σᾶς δώσω μερικὰς ἐπεξηγήσεις περὶ τοῦ πῶς θὰ ἴδύναται νὰ ἐφαρμοσθῆ εἰς τὴν Ἑλλάδα ἕνα τοιοῦτον πρόγραμμα. Θὰ ἤθελα ἐπίσης ν' ἀναφέρω πῶς θὰ ἴδύναται τὸ «Ἑλληνικὸν Φῶς» νὰ συμβάλῃ διὰ τοῦ προγράμματος ἐργασίας κοινωνικῆς προνοίας τὸ ὁποῖον ἔχει σήμερον ὑπὸ ἐκτέλεσιν, εἰς τὸν ἀγῶνα κατὰ τῆς φυματιώσεως.

Ἡ φυματιώσις εἶναι μία μολυσματικὴ νόσος, ὀφειλομένη εἰς εἰδικὸν μικροοργανισμόν. Ἐνῶ παρουσιάζει πολλὰς μορφάς, συνήθως προσβάλλει τοὺς πνεύμονας, ὅποτε χρειάζεται μακρὰν θεραπεία διὰ νὰ ἐπέληθῃ ἡ ἀνάρρωσις.

Συνήθως οἰονδήποτε πρόγραμμα ἀντιφυματικοῦ ἀγῶνος δι' οἰονδήποτε χώραν περιέχει τὰ ἀκόλουθα πέντε βασικά σημεῖα:

ΑΝΑΚΑΛΥΨΙΣ ΠΕΡΙΠΤΩΣΕΩΝ

Κανὲν πρόγραμμα ἀντιφυματικοῦ ἀγῶνος δὲν ἴμπορεῖ νὰ ἐφαρμοσθῆ ἀποτελεσματικῶς ἔάν δὲν πληροφορηθοῦν οἱ ἀρμόδιοι πού εὐρίσκονται οἱ πάσχοντες, ποῖοι εἶναι, καὶ ὑπὸ ποίας συνθήκας παρουσιάζονται νέαι περιπτώσεις ἀρρώστων. Οἱ ἰατροί, αἱ κλινικαὶ καὶ τὰ νοσοκομεῖα πρέπει νὰ δηλώνουν τὰς ὑπ' αὐτῶν ἐξακριβωμένας περιπτώσεις εἰς τὰ Κέντρα Ἑγείας ἢ ὑγειονομικὰ κέντρα, διότι ταῦτα εἶναι ὑπεύθυνα διὰ τὸ πρόγραμμα τοῦ ἀντιφυματικοῦ ἀγῶνος. Ἡ συμβουλευτικὴ ἐπιτροπὴ κατὰ τῆς φυματιώσεως τοῦ Ἑλληνικοῦ Προνοίας ἐπρότεινεν ὅπως τοιαῦτα δηλώσεις καταστοῦν ὑποχρεωτικαὶ διὰ Β. Διατάγματος.

Ἐνα ἄλλο σπουδαῖον μέσον ἀνακαλύψεως περιπτώσεων φυματιώσεως εἶναι καὶ ἡ ὑποβολὴ τοῦ κοινοῦ εἰς ὑποχρεωτικὴν ἐξέτασιν ὑπὸ εἰδικῶν συνεργείων εἴτε διὰ τῆς μεθόδου τοῦ Pirquet-Mantoux εἴτε διὰ μικροσκοπιογραφίας, ἰδίως ὅταν ἡ νόσος εὐρίσκειται εἰς τὰ πρῶτα στάδια ὁπότε καὶ ὁ χρόνος τῆς θεραπείας καθίσταται βραχύτερος.

Ἄλλο σπουδαῖον μέσον εἶναι ἡ ἐξέτασις τῶν ἀτόμων τοῦ ἀμέσου περιβάλλοντος τοῦ ἀρρώστου, ὡς καὶ προσώπων παρουσιάζοντων συμπτώματα τὰ ὁποῖα εἶναι δυνατόν νὰ προέρχονται ἐκ φυματιώσεως. Οἱ κοινωνικοὶ ἐργάται ἴμποροῦν συχνὰ νὰ βοηθήσουν τὰς ἀδελφὰς τῶν ὑγειονομικῶν κέντρων φροντίζοντας τὰ τῆς ἐξετάσεως τῶν ἀτόμων αὐτῶν. Τὸ σημεῖον τοῦτο, τὸ νὰ ὑποβληθοῦν δηλαδὴ οἱ ὑποπτοὶ διὰ φυματιώσιν εἰς μίαν πλήρη ἰατρικὴν ἔρευναν, εἶναι μεγίστης σημασίας.

Εἰς τοὺς «ὑπόπτους» περιλαμβάνονται:

1. Ἐκεῖνοι διὰ τοὺς ὁποίους ἡ ἐξέτασις ἀπέδειξεν ὅτι πάσχουν ἐκ φυματιώσεως.
2. Ἐκεῖνοι οἱ ὁποῖοι ὑπῆρξαν ἢ εὐρίσκονται εἰς στενὴν ἐπαφὴν με ἀρρώστον πάσχοντα ἐξ ἀνοικτῆς φυματιώσεως.

(*) Τὸ δημοσιευόμενον ἄρθρον ἀπετέλεσε τὸ θέμα ὀμιλίας τοῦ Δρος Clarke W. Mangon Ἑποδευθυντοῦ τοῦ τμήματος Δημοσίας Ἑγείας τῆς Ἀμερικανικῆς Ἀποστολῆς, εἰς τὸ Κέντρον Σπουδῶν Κοινωνικῶν Ἑργατῶν τοῦ «Ἑλληνικοῦ Φωτός» τὴν 20ην Ἀπριλίου 1953.

3. Ἐκεῖνοι οἱ ὅποιοι παρουσιάζουν συμπτώματα τὰ ὅποια εἶναι δυνατόν νὰ ὀφείλονται εἰς φυματίωσιν.

1. Ἡ ἱατρικὴ ἔρευνα.

Ἡ ἱατρικὴ ἔρευνα δέον νὰ περιλαμβάνη ἐξέτασιν τῶν πτυέλων διὰ τὴν παρουσίαν μικροβίων τῆς φυματίωσης. Αὕτη δέον νὰ γίνῃ ὑπὸ ἰδιώτου ἱατροῦ ἔαν ὁ ἄρρωστος ἠμπορῇ νὰ συμβουλευθῇ τοιοῦτον ἢ ὑπὸ τοῦ κέντρου ὑγείας τῆς περιφέρειας ἢ ὑπὸ κρατικῶν νοσοκομείων, ἔαν ὁ ἄρρωστος εἶναι ἄπορος. Ἡ νοσοκόμος τοῦ ὑγειονομικοῦ κέντρου ὑπὸ τὴν καθοδήγησιν τοῦ ἱατροῦ θὰ προτρέψῃ ἐκείνους οἱ ὅποιοι χρειάζονται τοιαύτην ἐξέτασιν νὰ ὑποβληθοῦν εἰς αὐτὴν τὸ ταχύτερον. Ἐπίσης θὰ φροντίσῃ νὰ ἐξακριβώσῃ ἔαν ἡ ἐξέτασις αὐτὴ ἔγινε. Χωρὶς αὐτὴν τὴν ἱατρικὴν ἔρευναν αἱ ἀκτινσκοπήσεις κλπ. δὲν ἔχουν μεγάλην ἀξίαν καὶ ὀλόκληρον τὸ πρόγραμμα προστασίας τοῦ κοινῶν ἀπὸ τὴν φυματίωσιν ἐμποδίζεται.

2. Ἱατρικὴ περιθάλψις.

Τὸ δεύτερον βασικὸν σημεῖον τοῦ προγράμματος εἶναι ἡ ἱατρικὴ περιθάλψις καὶ ἡ ἀπομόνωσις τῶν ἄρρώστων. Ὅταν διὰ τῶν ὡς ἄνω περιγραφομένων μεθόδων γίνῃ ἡ διάγνωσις τῆς νόσου, ὁ ἄρρωστος πρέπει νὰ τύχῃ ἱατρικῆς περιθάλψεως. Οἱ παρουσιάζοντες ἀνοικτὴν φυματίωσιν πρέπει ν' ἀπομονωθοῦν διὰ νὰ μὴ μεταδώσων τὴν νόσον καὶ εἰς ἄλλους. Ἀπομόνωσις δὲν σημαίνει ὅτι ὁ ἄρρωστος πρέπει νὰ τοποθετηθῇ εἰς σανατόριον ἢ νοσοκομεῖον πρὸς θεραπείαν τῆς φυματίωσης. Βεβαίως τοῦτο θὰ ἦτο προτιμότερον, ἀλλὰ ἀπομόνωσις ἠμπορεῖ νὰ γίνῃ ἀποτελεσματικῶς καὶ εἰς τὸ σπίτι, ἔαν οἱ οἰκεῖοι τοῦ ἄρρώστου συμμορφωθοῦν πρὸς τὰς ὑποδείξεις τοῦ ἱατροῦ ἢ τῆς νοσοκόμου τοῦ ὑγειονομικοῦ ἰδρύματος.

3. Ἀποκατάστασις τοῦ ἄρρώστου.

Τὸ τρίτον βασικὸν σημεῖον εἶναι ἡ μετέπειτα φροντίς καὶ ἡ ἀποκατάστασις. Ἡ μετέπειτα φροντίς εἶναι ἀναγκαία διὰ τοὺς φυματικὸς ἄρρώστους ἐκείνους οἱ ὅποιοι εἴτε ἔχουν ἀναρρώσει εἴτε ἡ θεραπεία ὑ-

πῆρξε κατὰ τὸ μέγιστον ὄριον ἀποτελεσματικὴ δι' αὐτούς. Ἡ φυματίωσις ἔχει πάντοτε τάσιν πρὸς ὑποτροπὴν καὶ ἐπομένως πρέπει νὰ γίνωνται περιοδικαὶ ἐξετάσεις διὰ νὰ βεβαιωθῶμεν ὅτι ἡ ὑγεία τοῦ παρακολουθουμένου εἶναι σταθερά. Ἐὰν συμβῇ ὑποτροπὴ ἠμπορεῖ ἐγκαίρως νὰ γίνῃ ἀντιληπτὴ διὰ τῶν περιοδικῶν ἐξετάσεων οὕτως ὥστε ἡ μὲν θεραπεία νὰ εἶναι ἀπλουστερά, ἡ δὲ ἀποκατάστασις τῆς ὑγείας νὰ ἐπιτευχθῇ ἐντὸς βραχείου χρονικοῦ διαστήματος.

Ἡ ἀποκατάστασις, τὸ νὰ ἀναλάβῃ δηλ. ὁ ἄρρωστος τὴν θέσιν του ὡς χρήσιμος πολίτης τοῦ χωρίου ἢ τῆς κοινότητός του εἶναι πρόβλημα τὸ ὁποῖον παρουσιάζει πολλὰς κοινωνικῆς φύσεως πλευράς. Ἡ φυματίωσις πολλάκις ἀφίνει τὸν ἄρρωστον καὶ μετὰ τὴν ἀνάρρωσίν του εἰς τοιαύτην θέσιν ὥστε νὰ μὴ ἠμπορῇ πλέον ἀσφαλῶς νὰ ἀναλάβῃ τὴν πρώτην του ἐργασίαν. Πρέπει λοιπὸν νὰ εὑρεθῇ δι' αὐτὸν ἐργασία ἀνταποκρινομένη εἰς τὰς φυσικὰς του ἰκανότητας μετὰ τὴν ἀποθεραπείαν. Εἰς πολλὰς περιπτώσεις χρειάζεται νὰ ἐκπαιδευθῇ οὗτος δι' ἐν τελείῳ νέον ἐπάγγελμα προτοῦ ἠμπορέσῃ νὰ προσφέρῃ τὰς ὑπηρεσίας του εἰς τὴν κοινωνίαν καὶ παύσῃ νὰ ἐξαρτᾶται ἐκ τῆς βοήθειας δημοσίων ἢ ἰδιωτικῶν ὀργανώσεων κοινωνικῆς προνοίας. Εἰς τὰς Ἡνωμένας Πολιτείας ἡ πεῖρα ἀπέδειξεν ὅτι ἐπὶ ὄλων τῶν περιπτώσεων ἀποκατασταθέντων ἀτόμων, ἡλικίας κάτω τῶν 35 ἐτῶν, ὁ μέσος ὄρος ἀποδόσεως φόρου εἰσοδήματος κατὰ τὸ ὑπόλοιπον τῆς ζωῆς ἐκάστου ἀτόμου ἀνέρχεται εἰς τὴν ἀναλογίαν 10 δολλαρίων διὰ κάθε δολλᾶριον τὸ ὁποῖον ἐδαπανήθη διὰ τὴν ἀποκατάστασίν του.

4. Ὑγιεινὴ ἐκπαίδευσις.

Τὸ γεγονός ὅτι ἡ φυματίωσις καὶ σήμερον ἀκόμη θεωρεῖται ὡς κοινωνικὸν στίγμα, καθιστᾷ δυσκολώτερον τὸ ἔργον τοῦ ἀντιφυματικοῦ ἀγῶνος. Τὸ κοινὸν πρέπει νὰ διδαχθῇ ὅτι ἡ φυματίωσις εἶναι μὲν μεταδοτικὴ νόσος, ἀλλὰ ὅτι δὲν δημιουργεῖ οὐδεμίαν ἐνοχὴν οὔτε ἠθικὸν ἢ κοινωνικὸν ὄνειδος δι' ἐκείνον εἰς τὸν ὁποῖον μετεδόθη. Ἡ ἰδέα τοῦ νὰ δηλώνωνται δ-

λαι αἱ περιπτώσεις φυματιώσεως εἰς τὸ κέντρον ὑγείας τῆς περιφερείας, οὕτως ὥστε νὰ περιληφθοῦν οἱ ἄρρωστοι εἰς τὰ εὐεργετήματα τοῦ προγράμματος ἀντιφυματικοῦ ἀγῶνος, εἶναι νέα καὶ χρειάζεται ἐπομένως ἐκπαίδευσις εἰς τὰ θέματα τῆς δημοσίας ὑγείας διὰ νὰ εἶναι ἀποτελεσματικὴ ἡ ἐκ τοῦ μέρους τοῦ κοινῶ παραδοχὴ.

Ἡ ὑγιεινὴ ἐκπαίδευσις εἶναι ἐπίσης ἀναγκαία διὰ τὸν φυματικὸν ἄρρωστον καὶ τὴν οἰκογένειάν του. Μόνον κατόπιν ἐκπαίδευσως ἡμποροῦν οὗτοι νὰ μάθουν τί πρέπει νὰ κάμουν διὰ νὰ ἐμποδίσουν τὴν ἐπέκτασιν τῆς νόσου καὶ εἰς ἄλλα μέλη τῆς οἰκογενείας, καὶ πῶς ν' ἀκολουθήσουν κατὰ τὸν πλέον ἀποτελεσματικὸν τρόπον τὰς ὁδηγίας τοῦ ἱατροῦ, τοῦ κέντρον ὑγείας ἢ τοῦ κοινωνικοῦ ἰδρύματος διὰ τὴν ἀνάρρωσιν τοῦ ἀρρώστου. Ὁ ἄρρωστος καὶ ἡ οἰκογένειά του πρέπει νὰ διδαχθοῦν διὰ νὰ ἐφαρμόσουν τὸ ἀναγκαῖον διὰ τὸν ἄρρωστον σχέδιον θεραπείας εἴτε εἰς τὸ ἐφαρμολογεῖν εἰς τὸ σπῖτι εἴτε εἰς σανατόριον. Ἡμπορεῖτε νὰ μάθετε αὐτὰ τὰ πράγματα καὶ νὰ τὰ διδάξετε εἰς τὸν ἄρρωστον καὶ τὴν οἰκογένειάν του εἰς τὸ σπῖτι του, ἐὰν δὲν ὑπάρχη πρὸς τοῦτο εἰδικὴ ἀδελφὴ νοσοκόμος.

Ἐπιπλῶς ὅτι εἰς τὸ προσεχὲς μέλλον θὰ καταστῇ δυνατὸν νὰ γίνῃ μία μελέτη τῶν ὑφισταμένων ἐν Ἑλλάδι συνθηκῶν διὰ νὰ ἐξακριβωθῇ ἡ δυνατότης ἀναπτύξεως μικρῶς κλίμακος ἐθελοντικῶν προγραμμάτων μεταξὺ τῶν διαφόρων ἐθελοντικῶν ὁργανώσεων κατὰ τῆς φυματιώσεως, ἅτινα θὰ εὐρύνουν κατὰ πολὺ τὸ οὐσιῶδες τοῦτο πεδίου ὑγιεινῆς ἐκπαίδευσως εἰς τὸν ἀντιφυματικὸν τομέα.

5. Οἰκονομικὴ καὶ Κοινωνικὴ προστασία τῆς οἰκογενείας.

Ἐκράτησα τὸ σημεῖον τοῦτο τελευταῖον λόγῳ τῆς μεγάλης του σπουδαιότητος ἐν σχέσει μὲ τὴν ἐργασίαν τοῦ «Ἑλληνικοῦ Φωτός».

Ἐλέχθη ὅτι ἡ φυματιώσις εἶναι ἀσθένεια διὰ τοὺς πλουσίους τὴν ὁποίαν ἐν τούτοις παίρνουν οἱ πτωχοί. Αὐτὸ σημαίνει ὅτι μόνον ὁ πλούσιος ἡμπορεῖ ν' ἀντεπεξέλθῃ εἰς τὰς ἀνάγκας ποὺ δημιουργεῖ ἡ θεραπεία τῆς φυματιώσεως ἀλλὰ ἡ νόσος πα-

ροσιάζεται συχνότερον μεταξὺ τῶν πτωχῶν.

Ἐπίσης λέγεται ὅτι ἡ φυματιώσις εἶναι οἰκονομικὴ ἀσθένεια ἔχουσα καὶ τὴν ἱατρικὴν τῆς πλευράν, διότι δημιουργεῖ πολλὰ καὶ σπουδαῖα κοινωνικὰ καὶ οἰκονομικὰ προβλήματα διὰ τὸν ἄρρωστον καὶ τὴν οἰκογένειάν του. Δὲν ἡμπορῶ νὰ σκεφθῶ ἀσθένειαν περισσότερον δαπανηρὰ ἀπὸ τὴν φυματιώσιν λόγῳ τῆς μακροχρονίου θεραπείας τὴν ὁποίαν πολλάκις ἀπαιτεῖ. Μία μακρὰ περίοδος ἀναπαύσεως ἐπὶ τῆς κλίνης ἀποτελεῖ εἰσέτι ἓνα ἀναγκαῖον μέρος τοῦ συνολικοῦ προγράμματος θεραπείας τῆς φυματιώσεως καὶ ὅταν ἀκόμη περιλαμβάνεται εἰς τὸ πρόγραμμα τοῦτο ἡ χρῆσις τῶν νεωτάτων φαρμάκων καὶ χειρουργικῶν ἐπεμβάσεων.

Ἐὰν δὲν ἀντιμετωπισθοῦν τὰ ἐκ τῆς φυματιώσεως προκύπτοντα κοινωνικὰ καὶ οἰκονομικὰ προβλήματα, ἡ θεραπεία καθίσταται δυσκολωτέρα καὶ πλέον μακροχρόνιος λόγῳ τῶν στενοχωριῶν τὰς ὁποίας ὑφίσταται ὁ ἄρρωστος καὶ λόγῳ τῶν οἰκογενειακῶν προβλημάτων τὰ ὁποῖα προκαλοῦνται ὑπὸ τῆς νόσου. Οἱ φυματιολόγοι γωρρίζουν ἐκ πείρας ὅτι τὰ οἰκονομικὰ καὶ κοινωνικὰ προβλήματα τοῦ ἀρρώστου εἶναι ἐκεῖνα ποὺ τὸν κάμνουν νὰ ἐγκαταλείπῃ τὴν θεραπείαν, καίτοι τοῦτο ἔχει τραγικὰς συνεπειὰς διὰ τὸν ἑαυτὸν του, τὴν οἰκογένειάν του, τὸ χωρίον ἢ τὴν κοινότητά του.

ΤΟ ΠΡΟΓΡΑΜΜΑ ΔΥΝΑΤΑΙ ΝΑ ΕΦΑΡΜΟΣΘΗ ΕΙΣ ΤΗΝ ΕΛΛΑΔΑ

Πολλοὶ ἐδῶ εἰς τὴν Ἑλλάδα ἀκούοντες τὰς ἰδέας τὰς ὁποίας ἐξέθεσα εἰς τὰ πέντε αὐτὰ σημεῖα λέγουν ὅτι τὸ πρόγραμμα αὐτὸ εἶναι μὲν θεωρητικῶς ὀρθὸν καὶ γνωστὸν μεταξὺ τῶν εἰδικῶν ἀλλὰ δὲν δύναται νὰ ἐφαρμοσθῇ εἰς τὴν Ἑλλάδα λόγῳ τῶν οἰκονομικῶν συνθηκῶν τῆς χώρας. Ἀλλὰ ἂς μοῦ ἐπιτραπῇ νὰ εἶπω καὶ πάλιν ὅτι τὰ σημεῖα τὰ ὁποῖα ἐξετέθησαν ἀνωτέρω ἀποτελοῦν τὴν βάσιν παντὸς ἀποτελεσματικοῦ προγράμματος τοῦ ἀντιφυματικοῦ ἀγῶνος. Παραδέχομαι ὅτι ἕκαστος ἐκ τῶν σημείων αὐτῶν δὲν ἡμπορεῖ νὰ ἐφαρμοσθῇ πλήρως, καὶ δὲν γνωρίζω καμμίαν χώραν τοῦ κόσμου, περιλαμβανομένων καὶ τῶν

Ἡνωμένων Πολιτειῶν, πὺν ἤμπορεῖ νὰ τὸ ἐφαρμόσῃ πλήρως. Ἄλλὰ τὰ σημεῖα τοῦ προγράμματος αὐτοῦ ἤμποροῦν νὰ ἐφαρμοσθῶν καὶ εἰς τὴν Ἑλλάδα ὅπως καὶ ἀλλαγῶν λίαν ἀποτελεσματικῶς, ἐὰν χρησιμοποιηθῶν τὰ μέσα πὺν ὑπάρχουν. Χρειαζέται περισσότερα ὄργανωσις καὶ ὁλοκλήρωσις διὰ νὰ ἐπιτευχθῇ μία ὁλονὲν αὐξανόμενη ἀποτελεσματικότης τοῦ προγράμματος διὰ τῆς χρησιμοποιήσεως πάντων τῶν ἐν τῇ χώρᾳ διαθέσιμων πόρων.

Ἡ περισσότερον ἐπείγουσα ἀνάγκη εἶναι ἡ ἐνίσχυσις καὶ ἡ περαιτέρω ἀνάπτυξις τοῦ ἐκ πέντε σημείων προγράμματος τούτου τοῦ ἀντιφυματικοῦ ἀγῶνος εἰς κάθε κέντρον ὑγείας εἰς τὴν Ἑλλάδα. Τὸ κέντρον ὑγείας, μὲ τὰς ἀδελφὰς νοσοκόμους του, ὁ ἰδιώτης ἰατρός καὶ τὰ κοινωνικά ἰδρύματα ἀποτελοῦν τὰς βασικὰς ὀργανωτικὰς μονάδας τὰς ἀναγκαιούσας διὰ τὴν ἐκτέλεσιν τοῦ προγράμματος περὶ τοῦ ὁποῦ ὁμοιοῦμεν. Ἡ πλέον ἀποτελεσματικὴ ἐργασία προλήψεως τῆς νόσου δύναται νὰ γίνῃ εἰς τὸ περιβάλλον τοῦ χωρίου καὶ ἐννοεῖται ἡ π ρ ὀ λ η ψ ις εἶναι κατὰ πολὺ σπουδαιότερα τῆς θεραπείας.

Τὰ ἐπαρχιακὰ κέντρα ὑγείας, νοσοκομοὶ καὶ ἰδιῶται ἰατροὶ παῖζουν ζωτικὸν ρόλον εἰς τὴν ἀνακάλυψιν τῶν περιπτώσεων καὶ τὴν ἐξασφάλισιν ἰατρικῆς περιθάλψεως καὶ ἀπομονώσεως τοῦ ἀρρώστου εἴτε εἰς τὸ σπίτι του εἴτε εἰς νοσηλευτικὸν ἴδρυμα, ἐὰν ὑπάρχῃ κλίνη. Ἡ μετέπειτα φροντίς συνήθως ἀπαιτεῖ τὴν συμπαράστασιν τῆς ἀδελφῆς νοσοκόμου τοῦ ὑγειονομικοῦ κέντρου, ἡ ὁποία θὰ φροντίξῃ διὰ τὰς ἐπισκέψεις τοῦ ἀρρώστου εἰς τὸν ἰατρόν του ἢ τὸ νοσηλευτικὸν ἴδρυμα. Ἡ ἀπαιτούμενη διὰ τὴν καταπολέμησιν τῆς φυματώσεως ὑγιεινὴ ἐκπαίδευσις ἀποτελεῖ μέρος τῆς γενικῆς ἐκπαιδεύσεως τοῦ κοινοῦ εἰς ζητήματα δημοσίας ὑγείας, ἡ ὁποία πρέπει νὰ γίνεται εἰς κάθε κέντρον ὑγείας. Ἄλλὰ ἡ ἐπιτυχία τοῦ σκοποῦ τούτου πολλὰκις ἐξαρτᾶται ἀπὸ ἐνδιαφερομένας ὀργανώσεις, αἱ ὁποῖαι δύναται νὰ βοηθήσουν τὰ κέντρα ὑγείας εἰς τὴν ἐκπαιδευτικὴν προσπάθειάν των πρὸς τὸ συμφέρον τῆς βελτιώσεως τῆς ὑγείας τοῦ λαοῦ.

Ἡ Ἀμερικανικὴ Ἀποστολὴ καταβάλ-

λει ὅλας τῆς τὰς προσπάθειάς διὰ νὰ βοηθήσῃ τὴν Γενικὴν Διεύθυνσιν Ὑγιεινῆς τοῦ Ὑπουργείου Κοινωνικῆς Προνοίας νὰ θέσῃ εἰς ἐφαρμογὴν τὰ ἀφορῶντα τὴν δημοσίαν ὑγείαν μέρη τοῦ προγράμματος ἀντιφυματικοῦ ἀγῶνος. Ἡ δρᾶσις τῆς Διευθύνσεως Δημοσίας Ὑγείας τῆς Ἀποστολῆς εἰς τὴν Ἑλλάδα, ἡ ὁποία ὑπῆρξε μῆμα ὄλων τῶν Ἀμερικανικῶν Ἀποστολῶν, πρῶτον τῆς ἀποστολῆς Βοηθείας, ἔπειτα τῆς ἀποστολῆς Διεθνoῦς Οἰκονομικῆς Συνεργασίας καὶ τώρα τῆς ἀποστολῆς Ὁργανισμοῦ Κοινῆς Ἀσφαλείας, ἀπέβλεψεν εἰς τὴν ἔναρξιν καὶ προώθησιν προγραμμάτων οἰκοδομήσεως καὶ ἐφοδιασμοῦ διὰ τὴν ἀντιμετώπισιν ἐπείγουσῶν ἀναγκῶν δημοσίας ὑγείας σχετικῶν μὲ τὸ πρόγραμμα ἀντιφυματικοῦ ἀγῶνος, διὰ μέσου συμφωνιῶν συνεργασίας μετὰ τοῦ Ὑπουργείου Κοινωνικῆς Προνοίας. Παρεσχέθησαν ἐγκαταστάσεις διὰ 920 κλινὰς σανατορίου καὶ μεγάλα ποσὰ ὑλικῶν καὶ ἐφοδίων εἰσῆχθησαν εἰς τὴν Ἑλλάδα. Ἡ συμβουλευτικὴ ὁμάδα Δημοσίας Ὑγείας τῆς ἀποστολῆς παροτρύνει τὸ Ὑπουργεῖον Κοινωνικῆς Προνοίας εἰς τὸ νὰ κάμῃ πᾶν τὸ δυνατόν διὰ τὴν συμπλήρωσιν καὶ λειτουργίαν τῶν κλινῶν τούτων εἰς τὸ Ἀσθεστοχώρι, τὰ Ἰωάννινα, τὴν Σπάρτην καὶ τὴν Λαμίαν, ὅπου ἔχουν συμπληρωθῆ κατὰ τὰ 90% ἀλλὰ δὲν ἔχουν ἀκόμη τεθῆ εἰς λειτουργίαν.

Πιστεύω ἐν τούτοις ὅτι ἡ σπουδαιότερα καὶ πλέον εὐεργετικὴ βοήθεια τὴν ὁποίαν προσφέρει ἡ Διεύθυνσις Δημοσίας Ὑγείας τῆς Ἀμερικανικῆς Ἀποστολῆς ὑπῆρξε τὸ συμβουλευτικὸν αὐτῆς ἔργον. Δὲν εἶναι ὁ ἀριθμὸς τῶν οἰκοδομηθέντων κτιρίων, οὔτε τὸ ποσὸν τῶν ὑλικῶν καὶ τῶν ἐφοδίων τὰ ὁποῖα προσεφέρθησαν, ἐκεῖνα πὺν δημιουργοῦν σταθερὰ ἀποτελέσματα, ἀλλὰ ὁ ἀποτελεσματικὸς τρόπος χρησιμοποίησεως των.

Τί ἤμπορεῖ νὰ προσφέρῃ ἡ Πρόνοια Συλλόγων.

Τὸ «Ἑλληνικὸν Φῶς» λόγῳ τῆς ἰκανότητός του πρὸς συνεργασίαν καὶ συμπράξασιν ἤμπορεῖ κάλλιστα νὰ συνδράμῃ εἰς τὸ ἔργον τοῦ Ὑπουργείου Κοινωνικῆς

Προνοίας ἐν σχέσει μὲ τὸ πρόγραμμα τοῦ ἀντιφυματικῆς ἀγῶνος.

Πρῶτον, τὸ «Ἑλληνικὸν Φῶς» ὡς σωματεῖον διαθέτον πείραν καὶ ἐνδιαφέρον εἰς ἐργασίαν στενῶς συνδεδεμένην μετὰ ζητημάτων δημοσίας ὑγείας δύναται νὰ προσφέρει εἰς τὸ Ὑπουργεῖον πᾶσαν δυνατὴν βοήθειαν διὰ τὴν ἐφαρμογὴν τῶν πέντε βασικῶν σημείων τοῦ προγράμματος τὰ ὁποῖα ἀνεφέρθησαν προηγουμένως. Ἰδιαιτέρως ἐνέχει μεγάλην σπουδαιότητα πᾶσα προσπάθεια δυνατῆς καὶ ἀπαραιτήτου συνεργασίας οἰασδῆποτε μορφῆς πρὸς βελτίωσιν καὶ τῶν κέντρων ὑγείας καὶ τοῦ ἔργου τῶν εἰς ὅλην τὴν Ἑλλάδα. Ἡ ἰδιωτικὴ πρωτοβουλία καὶ εὐθύνη ἔχει μεγάλην σημασίαν. Ἡ συνδεδυασμένη δρᾶσις μιᾶς καλῶς πληροφορημένης καὶ ἀποφασιστικῆς κοινότητος εἶναι ἐκείνη πού κάμνει θαύματα καὶ ὄχι αἱ ἐπανειλημμένα ἐκκλήσεις πρὸς τὸ κράτος. Ἡ συμμετοχὴ τοῦ «Ἑλληνικοῦ Φωτός» π.χ. εἰς τὸν ἀντιφυματικὸν ἀγῶνα θ' ἀπετέλει ἀποφασιστικὸν παράγοντα διὰ τὸ καλὸν ὄλον.

Δεύτερον, οἱ κοινωνικοὶ ἐργάται οἱ ὁποῖοι ἐκπαιδεύονται καὶ ἐκπαιδεύουν ἄλλους εἰς τὸ σπουδαῖον πεδῖον τῆς κοινω-

νικῆς προνοίας ἠμποροῦν καὶ πρέπει νὰ συνεργάζωνται στενῶς μετὰ τῶν ἰδιωτῶν ἱατρῶν καὶ τῶν κέντρων ὑγείας διὰ νὰ γίνῃ πᾶν ὅ,τι εἶναι δυνατὸν διὰ τὴν λύσιν ἢ μερικὴν ἀντιμετώπισιν τῶν ζωτικῶν κοινωνικῶν καὶ οικονομικῶν προβλημάτων, τὰ ὁποῖα δημιουργοῦνται μὲ κάθε περίπτωσιν ἀρρώστου πάσχοντος ἐκ φυματιώσεως.

Θὰ ἦτο σκόπιμον ὅπως οἱ κοινωνικοὶ ἐργάται διατηροῦν ἄμεσον ἐπαφὴν μὲ τὸ προσωπικὸν τῶν κέντρων ὑγείας διὰ τὴν ἐκτέλεσιν παντὸς ἔργου προνοίας, τὸ ὁποῖον θὰ ἠμποροῦσε νὰ βοηθήσῃ εἰς τὴν ἀντιμετώπισιν τῶν προβλημάτων πού δημιουργεῖ εἰς κάθε ἀρρώστον ἢ φυματίωσις, περιλαμβανομένης καὶ τῆς κατ' οἶκον φροντίδος ὑπὸ τὴν ἄμεσον ἐπίβλεψιν τῆς ἀδελφῆς νοσοκόμου ἢ τοῦ ὑγειονομικοῦ ὑπαλλήλου, ἂν αὕτη ζητηθῇ.

Καὶ εἶμαι εὐτυχῆς μανθάνων ὅτι αὐτὸ ἀκριβῶς τὸ εἶδος συνεργασίας καὶ συμπαραστάσεως ἀποτελεῖ μίαν ἔκφρασιν τῶν ἰδανικῶν τὰ ὁποῖα κινοῦν πρὸς δρᾶσιν τοὺς συνεργάτας τοῦ «Ἑλληνικοῦ Φωτός».

Dr. Clarke W. Mangon

ΣΚΟΠΟΣ

Θὰ γεμίσω τίς χούφτες
μὲ τὰ ροδόλευκα
τῆς ἀγῆς χαμογέλια
καὶ μὲ τοῦτα
θὰ πλύνω τὰ μάτια.

Μικροῦ παιδιοῦ
τὴν ξένοιαστὴ ἀθωότητα
θᾶχω γιὰ ἀσπίδα μου
καὶ τραγουδώντας θὰ κινήσω
γιὰ μιᾶς καινούργιας μέρας
τὸν ἀγῶνα.

Φίλους θὰ κάνω
κλέφτες κι' ἄδικους

καὶ κόλακες καὶ ψεῦτες
καὶ προδότες,
μὰ θᾶμαι ἀγνός
κι' ἀληθινός
καὶ ἄσπιλος.

Καὶ σὰν θαρθῆ
τοῦ δειλinoῦ τὸ πέσμο,
τὸ θαῦμα τῶν χρωμάτων
θὰ τοὺς δεῖξω
καὶ μὲ γλυκὸ
κι' ἀπόκοσμο ψιθύρισμα
τὸ Ἄνω σχῶμεν
θὰ τοὺς πῶ.

ΜΑΡΙΑ ΚΟΥΒΑΛΙΑ

ΑΠΟ ΤΟΝ ΨΥΧΙΚΟΝ ΚΟΣΜΟΝ ΤΗΣ ΓΥΝΑΙΚΟΣ(*)

Κατά την όμοφωνον όμολογίαν όσων έ- μελέτησαν τόν ψυχικόν κόσμον τής γυναι- κός, ό άλτρουϊσμός ή, άκριβέστερον, ό έτε- ροκεντρισμός τής γυναικός⁽¹⁾, είναι ίσως τό βασικώτερον χαρακτηριστικόν του ψυ- χικού της κόσμου. Κατά την G. Lombro- so⁽²⁾, ό έτεροκεντρισμός της αυτός έγκρι- ται εις τό ότι τοποθετεί τό κέντρον τής χα- ράς της, τής φιλοδοξίας της, όχι εις έ- αυτήν, αλλά εις ένα πρόσωπον, ή περισ- σότερα, τό όποιον αγαπά ή από τό ό- ποιον θέλει ν' άνταγαλάται. Κατά την ι- δίαν συγγραφέα, ό συγκεκριμένος και ρι- ζικός λόγος του ψυχικού της αυτού χα- ρακτηριστικού είναι ή έτεροσυγκινητικό- της της· δηλαδή τό ότι είναι πολύ περισ- σότερον ευαίσθητος εις τάς συγκινήσεις που προέρχονται και που δέχεται από τούς άλλους ή τάς όποιάς ήμπορεί νά δίδη εις τούς άλλους, παρά εις αυτάς τάς ιδικάς της· διότι εις αυτήν αί έτεροκεντρικά συ- γκινήσεις καταπνίγουν τάς έγωκεντρικάς, έν αντιθέσει με ό,τι συμβαίνει συνήθως εις τόν άνδρα. Με άλλους λόγους, έδω έμφα- νίζεται ό χαρακτηριστικός τρόπος λειτουργίας τής Anima έναντι τής συμπεριφοράς του Animus. Η φλόγα, που ή γυναίκα έλαβε, σήνει όταν δέν έχη κάποιον νά φω- τίση, κάποιον που νά την διατηρή.

Τό κέντρον τής ευχαριστήσεως και τών φιλοδοξιών της τό θέτει εις κάποιον άλλον. Εις αυτόν δέ τόν έτεροκεντρισμόν έγκρι- ται ή εξήγησις μιās φαινομενικής άν- τιφάσεως. Ένώ σωματικώς ό άνδρας εί-

ναί ό ισχυρότερος, μολαυτά ή γυναίκα συχνά παρουσιάζει μίαν άντοχήν, τής ό- ποιás αυτός στερείται· μία γυναίκα ήμπο- ρεί νά άγρυπνήση επί πολλάς ώρας εις τό προσκέφαλον ενός άρρώστου, ένψ ό άν- δρας δέν άντέχει άντιστοιχώς. Δέν απο- τελεί αυτό μίαν απόδειξιν, μεταξύ μυρίων τοιούτου είδους, ότι είναι πλασμένη διά νά ζή, νά πάλλη, διά τούς άλλους;

Ακόμη και από την παιδικήν του ήλι- κίαν τό κοριτσάκι κάποιον θέλει νά περι- ποιήται και νά του άφροσιώνεται, είτε τό άδελφάκι του θά είναι είτε ή κοίτλα. Θέ- λει νά κάμη την μητέρα, την τροφόν, την διδασκάλισσαν, και ό,τι κάμνει τό κάμνει ως επί τό πλείστον ή διά νά ευχαριστήση κάποιον άλλον ή διά νά την προσέξουν ως κορίτσι. Ένώ διά τό άγόρι τά κίνη- τρα και τά ενδιαφέροντα είναι έντελώς άλλα. Αυτό δέ που συμβαίνει εις τά μικρά χρόνια, συμβαίνει και άργότερα εις τά με- γαλότερα. Διά την γυναίκα, εις την πλή- ρη της άνθησιν, αί πλέον εύτυχημένα σι- γμαί τής ζωής είναι αυτά κατά τάς ό- ποιás απορροφάται μέσα εις την ψυχικήν και σωματικήν δραστηριότητα διά την φροντίδα υπέρ σκοπών ή προσώπων, και, δέν είναι ανάγκη νά επανέλθωμεν εις τό ψυχικόν δράμα και τόν μαρασμόν τής γυ- ναικός, που δέν έχει εις ποίον ν' άφροσιω- θή⁽³⁾, που δέν έχει ένα ζωντανόν και πρα- γματικών σκοπών εις την ζωήν. Ό γυναι- κείος αυτός άλτρουϊσμός, τό πνεύμα τής αυτοθυσίας, είναι άφ' ενός μία ανάγκη διά τό είδος, αλλά, άφ' έτέρου εξυπηρετεί, άσυνειδήτως, τόν αντικειμενικόν σκοπόν τής ζωής της εις τόν κόσμον αυτόν. Διό- τι ποίος ό σκοπός αυτός, διερωτάται ή G. Lombroso: «Νά άφήσωμεν ένα αποτύπω- μα του φθαρτου μας όντος μέσα εις τόν

(*) Τό παρόν άρθρον άποτελεί τμήμα γε- νικωτέρας μελέτης υπό τόν τίτλον «Η γυναί- κα και ό ψυχικός της κόσμος», που θά κυκλο- φορήση προσεχώς εις την σειράν τών έκδό- σεων του «Ινστιτούτου Ίατρικής Ψυχολογίας και Ψυχικής Ύγιεινής».

(1) C. G. Jung: «Die Frau in Europa» Zürich 1936

(2) Gina Lombroso: «L'áme de la fem- me», Paris 1952

(3) E. Huguenin: «La femme devant son destin», Neuchâtel 1942

κόσμον πού δὲν περνᾷ, νὰ στερεώσωμεν μερικὰ μέρη τοῦ ἑαυτοῦ μας μέσα εἰς τὸ ἄπειρον πού μᾶς περιβάλλει.

Ἐὰν ἡ γυναῖκα εἶναι ἑτεροκεντρικὴ, ἔ-
 ἂν θέτῃ τὸ κέντρον τῆς εἰς κάποιον σκο-
 πὸν ὁ ὁποῖος εὐρίσκεται ἔκτος τοῦ ἑαυτοῦ
 τῆς, εἶναι διότι αὐτὸ χρειάζεται εἰς τὴν ἰ-
 διαίτεραν τῆς ἀποστολήν. Ἡ φύσις μᾶς
 ὀδηγεῖ νὰ ἐκτελώμεν τὴν ἀποστολήν μας
 ὄχι πείθουσα περὶ αὐτῆς ἀλλὰ διαπλάσσου-
 σα, κατὰ τοιοῦτον τρόπον, ὥστε τὴν δεδο-
 μένην στιγμήν νὰ προχωρήσωμεν εἰς τὴν
 ἐφαρμογήν.

Διὰ νὰ συνεχίσῃ «ἑαυτὸν» ὁ ἄνδρας δὲν
 ἠμπορεῖ βέβαια νὰ γεννήσῃ σωματικά, ὀ-
 φείλει νὰ δημιουργήσῃ μετ' ὅν νοῦν, μετ' ἡν
 καρδίαν, μετ' ὃ χέρι, κάτι πού θὰ ἐπιζή-
 σῃ αὐτοῦ, ἐξ' ὅσῃ καὶ ὁ ἐγωκεντρισμός του,
 (ὅταν μένη εἰς τὴν ἀτελῆ μορφήν τοῦ Ani-
 mus), ἐξηγεῖ ἡ G. Lombroso, δηλαδὴ
 ἡ ῥοπή τοῦ νὰ κάμῃ τὸν ἑαυτὸν του, τὴν
 εὐχαριστήσιν του, τὴν δραστηριότητά του,
 κέντρον τῆς ζωῆς του. Ἐξ' αὐτοῦ ἐπίσης,
 καὶ ἡ κλίσις του πρὸς τὴν ἐπικρατίαν, τὴν
 κατάκτησιν, τὴν φιλοδοξίαν, τὸν ὀρθολο-
 γισμὸν, τὴν δύναμιν, κλίσις ἰσχυροτέρα καὶ
 ἀπὸ τὸν θάνατον⁽⁴⁾.

Ἀλλὰ διὰ τὴν γυναῖκα μόνον ἡ κλίσις
 τῆς ν' ἀγαπᾷ, ἀγάπη πού πηγάζει ἀπὸ τὰ
 μητρικὰ βᾶθη τῆς ψυχῆς τῆς, εἴτε ἔγινε
 μητέρα εἴτε δὲν ἔγινε, ἡ τάσις τοῦ νὰ θυ-
 σιάζῃ καὶ αὐτὴν τὴν ζῶν ἄκομη, ἡ ῥοπή
 τοῦ νὰ δίδῃ τὴν ἀγάπην πού ἡ φύσις τῆς
 ἔβαλε μέσα τῆς διὰ τὸ τέκνον τῆς καὶ εἰς
 ὅσους ἄλλους ἔχουν ἀνάγκην τοιαύτης ἀ-
 γάπης, μόνον αὐτὸ τῆς δίδει τὴν αἰσθη-
 σιν τῆς δημιουργίας, τῆς συνεχισεῶς τῆς
 μέσα εἰς τὸν χρόνον, τῆς εὐρέσεως τοῦ προ-
 ορισμοῦ τῆς, καὶ αὐτὸ δίδει τὴν ἐξηγήσιν
 τοῦ τόσον χρησιμοποιουμένου τὸν τελευταῖ-
 ον καιρὸν ὀρισμοῦ: «Ἡ αἰωνία γυναι-
 κα»⁽⁵⁾.

Ἡ γυναῖκα εἶναι ἑτεροκεντρικὴ διότι αἰ-
 σθάνεται πολὺ περισσότερον ἀπὸ τὸν ἄν-
 δρα τὴν χαρὰν καὶ τὴν λύπην. Εἶναι ἑ-
 τεροκεντρικὴ διότι ἐπηρεάζεται πολὺ περισ-

σότερον ἀπὸ τὰς ἑτεροκεντρικὰς συγκινη-
 σεις παρὰ ἀπὸ τὰς ἐγωκεντρικὰς, διότι κλί-
 νει πολὺ περισσότερον εἰς τὸ νὰ ἀρέσῃ, νὰ
 προκαλέσῃ εὐχαρίστησιν, νὰ ἀγαπᾷ καὶ νὰ
 τὴν ἀγαποῦν, παρὰ εἰς τὸ νὰ ἀπολαμβῆνῃ
 ἀπ' εὐθείας διὰ τῆς διανοίας ἢ τῶν αἰσθή-
 σεῶν τῆς· διότι ὁ φόβος μήπως κάμῃ τὸν
 ἄλλον καὶ ὑποφέρῃ, μήπως ἰδῇ τὸν ἄλλον
 καὶ ὑποφέρῃ, εἶναι εἰς αὐτὴν δυνατώτερος
 ἀπὸ τὸν φόβον μήπως ὑποφέρῃ αὐτὴ ἢ ἰ-
 διά· διότι εἶναι ὀλιγώτερον εὐαίσθητος εἰς
 τὰς εὐχαριστήσεις καὶ τοὺς πόνους τοὺς
 φυσικοὺς, ὅσον καὶ τοὺς διανοητικοὺς, πα-
 ρὰ εἰς τὰς εὐχαριστήσεις καὶ τοὺς πόνους
 τῆς φιλίας καὶ τῆς ἀγάπης. Βεβαίως ὅ-
 λοι, ἄνδρες καὶ γυναῖκες, εἶναι ὀλιγώτερον
 ἢ περισσότερον ἑτερο ἢ ἐγωκεντρικοί. Ἀλ-
 λά ἴδιον τῆς Anima⁽⁶⁾ εἶναι νὰ λησμονῇ
 τὸν ἑαυτὸν τῆς διὰ κάποιον ἢ κάτι ἄλλο.
 Ἡ ἀνιδιοτέλεια καὶ ἡ αὐτοθυσία τῆς εἶ-
 ναι χαρακτηριστικαί. Ἡ G. Lombroso πι-
 στεύει ὅτι αὐτὸ ὀφείλεται εἰς τὸ ὅτι ἡ γυ-
 ναῖκα ἀναπαριστᾶται καὶ συμμετέχει συν-
 ἤθως ζωηρότατα εἰς τὰ συναισθήματα τοῦ
 ἄλλου. Ἡ «συμπάθεια» αὐτὴ τὴν φέρει πρὸς
 τὸν πλησίον καὶ πρὸς ἓνα ἀληθινὸν ἀλ-
 τροισμὸν. Καὶ ὁ ἄνδρας καὶ ἡ γυναῖκα
 π.χ. αἰσθάνονται τοὺς νυγμοὺς τῆς πείνης.
 Καὶ ὁ ἄνδρας καὶ ἡ γυναῖκα αἰσθάνονται
 τὴν καρδίαν τῶν νὰ σφίγγεται εἰς τὴν θέ-
 αν ἑνὸς πεινασμένου παιδιοῦ. Ἀλλὰ, ἐνῶ
 εἰς τὸν ἄνδρα ἡ συμπόναια πρὸς τὸν μι-
 κρὸν πεινασμένον θὰ καταπιγῇ ἴσως ἀπὸ
 τὴν ὑπερίσχυσιν τῆς ἰδικῆς του πείνης, εἰς
 τὴν γυναῖκα πιθανότατα θὰ συμβῇ τὸ ἀν-
 τίθετον⁽⁷⁾. Αὐτὰ ἐννοεῖται δι' ἓνα μέσον
 ὄρον φυσικῶν ἀνθρώπων, χωρὶς εἰδικὴν ψυ-
 χικὴν καλλιέργειαν ἢ καί, πάλιν, χωρὶς εἰ-
 δικὴν ψυχικὴν διαστροφὴν.

Ἀπαραίτητος διὰ τὴν ἐκπλήρωσιν τοῦ
 προορισμοῦ τῆς, ἡ ἑτεροκεντρικὴ συγκινη-
 τικότης τῆς γυναικὸς τῆς δίδει ἐπίσης καὶ
 τὸ χάρισμα τοῦ νὰ γνωρίζῃ τὸν μηχανι-
 σμὸν τῶν συγκινήσεων τῶν συνανθρώπων
 τῆς καὶ ἔτσι νὰ δύναται νὰ ἐπιδρᾷ ἐπ' αὐ-
 τῶν. Δι' αὐτὴν, διὰ μίαν ἀληθινὴν γυναι-

(4) G. Lombroso: «L' âme de la femme», Paris 1952

(5) G. von le Fort: «Die ewige Frau» München 1934

(6) C. G. Jung: «Contributions to analytical Psychology», 4η ἐκδ. London 1948

(7) Βλ. καὶ E. Huguenin: «L' éducation de la femme», Paris 1947

κα, δὲν ὑπάρχει μεγαλύτερα εὐχαρίστησις ἀπὸ τοῦ νὰ ἔχη κατορθώσει νὰ ἀντιμετωπίσῃ ἕνα πόνον, ἀπὸ τοῦ νὰ ἔχη δώσει μίαν χαρὰν εἰς κάποιον πὺν εἶχεν ἀνάγκην. Καμμία ἐπιστημονικὴ ἐπίτευξις, καμμία λογοτεχνικὴ ἐπιτυχία δὲν ἠμπορεῖ νὰ συγκριθῆ διὰ τὴν γυναῖκα μὲ τὴν εὐχαρίστησιν αὐτὴν.

Νὰ δίδῃ χαρὰν, νὰ προφυλάττῃ ἀπὸ τὸν πόνον... Θαυμάσιον καὶ τεράστιον ἔργον πὺν περιλαμβάνει ὅλην τὴν κλίμακα τῆς ἀνθρωπίνης βουλήσεως καὶ εὐαισθησίας, ἀπὸ τὸ χᾶδι μέχρι τῆς φροντισμένης ἐργασίας, ἀπὸ τὴν ὀλοκληρωτικὴν αὐτοθυσίαν μέχρι τῶν πλέον θαυμαστῶν ὀργανώσεων, ἀπὸ τὸν πλέον ταπεινὸν καὶ ὑποταγμένον θαυμασμὸν μέχρι τοῦ πλέον δραστηρίου καὶ θερμοῦ ἐνθουσιασμοῦ... ἀπὸ τὴν ἀπλὴν διαίσθησιν μέχρι τῶν πολυπλοκωτέρων συλλογισμῶν... ἀπὸ τὴν ταπεινὴν φροντίδα δι' ἕνα νεογέννητον μέχρι τοῦ μεγαλειώδους ἔργου τῆς δημιουργίας μιᾶς παραδόσεως ἢ ἐνὸς ἰδωδους, τῆς διατηρήσεως μιᾶς κληρονομίας πνευματικῆς⁽⁸⁾.

(8) G. Graber: «Die Frauenseele», Zürich 1951

Ὁ ψυχρὸς συλλογισμὸς, ὁ ὑπολογισμὸς, ἡ λογικὴ, εἶναι θεμελιώδη διὰ τὴν ζωὴν ἀνθρώπων πὺν διάγουν συμφώνως πρὸς αἰσθήματα ἐγωκεντρικά· ὅταν ὅμως κυριαρχῆ μία ἑτεροκεντρικὴ συγκινητικότης—τὸ συναίσθημα πὺν ζῆ διὰ τῶν ἄλλων καὶ διὰ τοὺς ἄλλους—ἄλλαι δυνάμεις, ἔξ Ἰσου σημαντικαὶ καὶ πρόσφοροι λαμβάνουν τὴν θέσιν των. Δὲν δύνανται, ἢ σκέψις καὶ ἡ λογικὴ νὰ λειτουργοῦν ἀπολυταρχικῶς, ὅταν χρειάζεται νὰ ἀντιμετωπίζονται συγκινησεις πὺν συχνὰ ἀντιτίθενται πρὸς ἀλλήλας. Δὲν ἠμπορεῖ κανεὶς νὰ προσφέρῃ χαρὰν παρὰ διὰ τοῦ ἰδικοῦ του ἔργου, πὺν ἀπαιτεῖ ὡς ἐπὶ τὸ πλεῖστον πόνον. Ἡ ἑτεροκεντρικὴ, λοιπὸν, συγκινητικότης τῆς γυναίκος θεμελιούται ἐπὶ ἄλλων ψυχικῶν δυνάμεων μεταξὺ τῶν ὁποίων ἐξαιρετικῶς σημαντικὴν θέσιν κατέχει ἡ διαίσθησις. Καὶ τὸ θαυμαστὸν εἶναι, ὅτι ὅλαι αἱ δυνάμεις τοῦ ψυχικοῦ κόσμου εἰς τὴν καλλιεργημένην προσωπικότητα τῆς γυναίκος τίθενται εἰς τὴν ὑπηρεσίαν τῶν ἀνωτέρων σκοπῶν τῆς ζωῆς.

ΑΡ. Α. ΑΣΠΙΩΤΗΣ

Ψυχίατρος

ΟΙΚΟΣ ΛΑΖΑΡΟΥ ΣΚΟΠΕΛΑ

Χειμῶνας σκοτεινιάζει πιά νωρίς.
Καλά,
πολὺ μικρὲς εἶναι οἱ μέρες τοῦ χειμῶνα.
—Μά, σκοτεινιάζει δὴ πολὺ νωρίς..
Πέντε ἔξη μέτρα μέσ' τὸ χῶμα, μ' ἕνα
μικρὸ φεγγίτη*
σπίτι νὰ λέν; τρύπα νὰ λέν;
σπίτι ἄς τὸ πείς τοῦ Σκόπελα τοῦ πολυ-
φαιμελίτη.

Μιά πλάκᾶ μόνο λείπει καὶ
ἕνας σταυρὸς γιὰ νά...
καὶ ζοῦν ἑφτά, σωστές, ψυχῆς θαμένες:
τ' ἀντρόγενο, ὁ παπποῦς, τὰ δυὸ μωρὰ
κι' οἱ δυὸ γιαγιάδες, ἀπὸ χρόνια ἀποθα-
μένες...

★

Χειμῶνας, σκοτεινιάζει πιά νωρίς.
Τί λίγο, Θέ μου, νὰ τὸ φῶς
κι' ὕστερα
βράδου, νύχτα—ῶρες σάν κατράμι.
Καὶ νὰ σοῦ λείπη πότε τὸ ψαμί
πότε τὸ δάκρυ... ναί, τὸ δάκρυ... πότε τὸ
λάδι.
Νᾶν ὁ φεγγίτης μύρια μέτρα κεῖ ψηλά..

νᾶν ἡ ζωὴ σου τόσο χαμηλά...
Καλά;...
χαρὰ νὰ λέν τὸ 'να μωρὸ κι' Αὐγούλα
τὸ ἄλλο
χλωμὴ χαρὰ, χλωμούλα Αὐγὴ...
χαρὰ δὲν ξέρουν τί θὰ πεῖ, τὸ δίχως ἄλλο.
Κι' οἱ δυὸ γιαγιάδες, οἱ καλὲς οἱ συμπε-
θέρες
ὄλο νὰ λέν—νὰ σιγολὲν
γιὰ κάτι μέρες κεῖ—στὰ βᾶθη τῶν καιρῶν
στὸ χρυσορῶδινό τους φῶς,—κάτι γαλάζιες
μέρες...

★

Χειμῶνας, σκοτεινιάζει πιά νωρίς
τόκ-τόκ βροχοσταλίδες πέφτουν στὸ θαμ-
μπὸ φεγγίτη
—Μιά πλάκᾶ μόνο λείπει καὶ
ἕνας σταυρὸς*
καὶ λίγα λόγια:
«Οἶκος Λαζάρου Σκόπελα τοῦ πολυφαιμε-
λίτη».

ΣΤΕΦΑΝΟΣ ΜΠΟΛΕΤΗΣ

ΠΟΛΙΤΙΣΜΟΣ ΚΑΙ... ΑΣΤΡΟΛΟΓΙΑ

Απορεῖ κανείς πῶς συμβαίνει ὥστε εἰς τὸν αἰῶνα τῆς τόσης ἐπιστημονικῆς καὶ τεχνικῆς προόδου καὶ τῆς ποικίλης ἀναπτύξεως καὶ ἐξαπλώσεως τῆς ἀνθρωπίνης δραστηριότητος, ὑπάρχουν ἄνθρωποι—μυριάδες πράγματι ἀνθρώπων—καὶ μάλιστα εἰς ἐξαιρετικὰ πολιτισμένας χώρας, πού συμβουλεύονται, μὲ θρησκευτικὴν ὄντως εὐλάβειαν, τὴν ἀστρολογίαν καὶ τὸν καζαμίαν. Κάνουν δηλαδὴ χρῆσιν τῶν ὠροσκοπίων καὶ τόσων ἄλλων οἰωνοσκοπικῶν πράξεων, διὰ νὰ προγνωρίσουν τὰ μέλλοντα καὶ νὰ λάβουν κάποιαν, ἀσφαλῆ κατ' αὐτούς, ἀπάντησιν, εἰς τὰ τόσα ἀγωνιώδη ἐρωτηματικά πού τοὺς βασανίζουν. Καὶ συχνὰ πυρρὰ βλέπομεν νὰ κυκλοφοροῦν βιβλία ἀστρολογικὰ καὶ ὠροσκοπικά, τὰ ὁποῖα δίδουν συνταγὰς μελλόντων γεγονότων συνδεδεμένων μάλιστα μὲ τὴν ἐξέλιξιν καὶ δρᾶσιν ἐλευθέρως βουλομένων καὶ ἀποφασίζοντων ἀνθρώπων.

Εἰς ἕξ ἑκατομύρια ὑπολογίζουσι τοὺς Ἀμερικανούς οἱ ὅποιοι κατ' ἔτος διακινδυνεύουν τὴν σταδιοδρομίαν των καὶ τὴν εὐτυχίαν τῆς οἰκογενείας των, ἀκριβῶς διότι δίδουν πίστιν εἰς τοὺς τοιοῦτους ἀστρολόγους, οἱ ὅποιοι, ὅπως πληροφοροῦμεθα, τὸν τελευταῖον καιρὸν ἔφθασαν ἐκεῖ τὸν ἀριθμὸν 20.000! Κάτι δὲ ἀνάλογον συμβαίνει καὶ εἰς ἀρκετὰς χώρας τῆς δυτικῆς Εὐρώπης, ὅπου κυκλοφοροῦν εὐρέως ἀνάλογα βιβλία καὶ περιοδικά. Συμβαίνει δὲ τὸ περιεργον, τὰ τοιοῦτου εἶδους δημοσιεύματα, νὰ ἔχουν συχνὰ μεγαλυτέραν κυκλοφορίαν ἀπὸ τὰ ἀναφερόμενα εἰς τὴν ἐπιστήμην τῆς Ἀστρονομίας—εἴτε καθαρῶς ἐπιστημονικὰ εἶναι ταῦτα, εἴτε καὶ ἐκλαϊκευτικά. Πρὸ μιᾶς δὲ μόλις δεκαετίας ἢ ναζιστικῆ Γερμανία, ἢ ὁποῖα εἶχεν ἀναφανδὸν καὶ ἐπισήμως ἐκστρατεύσει ἐναντίον τῶν ὑγιῶν πνευματικῶν ἀξιών, ἐναντίον αὐτῆς τῆς χριστιανικῆς πίστεως, ἐξήτησεν ἕνα ἐρ-

ζᾶτς τῆς θρησκείας—καὶ ἐχρησιμοποίησεν εὐρύτατα τὴν ἀστρολογίαν! Εἶναι δὲ γνωστὸν ὅτι πολλοὶ ἀστρολόγοι ὑπηρετήσαν ἐπισήμως εἰς τὸ γερμανικὸν στρατηγεῖον, τὸ 1943 δὲ ὁ φυσικὸς Δρ. W. Führer, ἀφοῦ διωρίσθη καὶ καθηγητῆς Πανεπιστημίου, ἐχρημάτισεν ἐπίσημος ἀστρολόγος τοῦ Χίμλερ καὶ τοῦ Χίτλερ! Ὅπως δὲ σημειῶναι⁽¹⁾ ὁ διαπρεπὴς Ἀμερικανός, καθηγητῆς, G. P. Kuiper, ἢ τότε Γερμανία εὐρίσκετο εἰς μεγάλην διανοητικὴν καὶ πνευματικὴν κατὰπτωσιν.

Δὲν ἀξίζει, φυσικὰ, τὸν κόπον νὰ ἀσχοληθῆ κανεὶς ἐν ἐκτάσει μὲ τὰς ἰδέας καὶ τὰ ἔργα τῶν συγχρόνων ἀστρολόγων—εἶναι πάντοτε οἱ ἴδιοι ἀπὸ τῆς ἀρχαιότητος—διότι τὰ ὠροσκοπία των καὶ τὰ ἄλλα μαντικά των μέσα στεροῦνται πάσης λογικῆς καὶ ἐπιστημονικῆς βάσεως. Αὐτὰ στηρίζονται μόνον καὶ μόνον εἰς τὴν εὐπιστίαν τῶν πολλῶν οἱ ὅποιοι ἀγωνιοῦν διὰ τὸ μέλλον καὶ θέλουν ὅπωςδήποτε νὰ λάβουν ἀπάντησιν εἰς τὰ ποικίλα ἐρωτηματικά των. Καὶ δίδουν ἕνα, δύο ἢ καὶ περισσότερα ἑκατομύρια δραχμῶν, διὰ νὰ πάρουν τὰς συμβουλὰς τῶν ἀστρολόγων, οἱ ὅποιοι ὅπως πρὸ τίνος ἐγράφει, ἐνῶ ἦσαν συνήθως «φουκαράδες», ζῶντες ζῶν δυσκολιῶν καὶ στερήσεων, τελευταίως ἔχουν τοιαύτας ἀπολαυὰς, ὥστε νὰ ζοῦν ζῶν ἄνετον εἰς βάρος τῆς εὐπιστίας πολλῶν ἀνθρώπων. Συνδυάζουσι οὕτω, κινήσεις καὶ θέσεις πλανητῶν καὶ ἀστέρων, μὲ ἀνθρώπινα γεγονότα καὶ πράξεις, καὶ βιάζουσι πολλάκις τὰ δεύτερα, τὰ γεγονότα, διὰ νὰ συμφωνήσουν μὲ τὰ πρῶτα. Πιστεῖται π.χ. ὅτι τὰ παιδιὰ πού θὰ γεννηθοῦν εἰς τὴν α ἢ β θέσιν, τοῦ α ἢ β ἀστέρος ἢ ὠρι-

(1) Κ. Πεντελικού. Ἡ ἐπιστήμη κατὰ τὸν τὸν Χιτλερισμὸν, «Ἀκτίνες» 1947, σ. 32-34.

σμένων πλανητών, θὰ ἔχουν αὐτὴν ἢ ἐκείνην τὴν ἐξέλιξιν. Καὶ τί κάμουν; Κανονίζουν τὴν τεκνοποιίαν, ἀναλόγως τῆς μελλοντικῆς συζυγίας ὠρισμένων πλανητῶν! Καὶ ὑπάρχουν δυστυχῶς περιπτώσεις κατὰ τὰς ὁποίας, μητέρες προέδρσαν εἰς καισαρικήν τομὴν, μήπως τυχὸν τὸ παιδί των δὲν γεννηθῆ ἀκριβῶς τὴν ἡμέραν, τὴν ὥραν καὶ τὰ λεπτά τῆς ὥρας ποὺ καθώρισεν ὁ ἀστρολόγος—φουκαρᾶς!

Ἀπορεῖ κανεὶς διὰ τὴν δεισιδαμονίαν καὶ τὸ πνεῦμα τῆς προλήψεως ποὺ ἔχουν ἄνθρωποι θεωρούμενοι ὡς πολιτισμένοι, οἱ ὁποῖοι μάλιστα ζοῦν ἐν μέσῳ 20ῦ αἰῶνι. Πολλοὶ ἀπὸ αὐτοὺς ἀσφαλῶς δὲν θὰ θέλουν, διὰ λόγους προκαταλήψεως, νὰ προσέλθουν καὶ νὰ πιστεύσουν εἰς τὴν ἀλήθειαν τῆς θρησκείας καὶ ἀκριβῶς συλλαμβάνονται πλήρεις προλήψεων καὶ δεισιδαμονιῶν. Διότι πιστεύουν εἰς πράγματα, τὰ ὁποία, κάθε ἄλλο, παρὰ σοβαρὰ δύνανται νὰ θεωρηθοῦν, μάλιστα εἰς τὴν σημερινὴν ἐποχὴν τῆς τόσης ὄντως προόδου καὶ ἀναπτύξεως τῆς ἀνθρωπίνης γνώσεως. Ἴσως εἰς ἐποχὰς πρωτογόνους, νὰ ἐδικαιολογεῖτο ἡ τοιαύτη στάσις καὶ τάσις τοῦ ἀνθρώπου, διότι δεικνύει ἀναμφιβόλως τὴν ἐσωτερικὴν διάθεσιν καὶ ὁσιὴν τῆς ψυχῆς νὰ συνδεθῆ μετὰ τὴν ἀληθινὴν πηγὴν τῆς Σήμερον ὅμως, εἶναι ἐντελῶς ἀπόβλητος καὶ ἀπαράδεκτος, ἐφ' ὅσον μάλιστα ἡ ἀνθρωπότης ἔχει γνωρίσει, καὶ ἔχει λάβει ἔμπρακτον πείραν τῆς ἀπειρευτου καὶ αἰωνίας πηγῆς τῆς ζωῆς. Καὶ δι' αὐτὸ, μετὰ τὴν ἐμφάνισιν τῆς νέας θρησκείας τῆς ἀγάτης, ἤρχισαν νὰ ὑποχωροῦν τὰ ὑποκατάστατα τῆς ἀληθινῆς καὶ μοναδικῆς πίστεως. Εἰς τὰς περιφίμους ἡμιλίας του εἰς τὴν Ἐξαήμερον, ὁ σοφὸς πατὴρ τῆς Ἐκκλησίας, ὁ Μ. Βασίλειος, ἀναπτύσσει διὰ μακρῶν τὴν πλάνην τῶν ἀστρολογῶν καὶ ὄροσκόπων καὶ ὄλων ὅσοι ἀσχολοῦνται μετὰ τὴν γενεθλιαλογίαν. Ἐντύπωσιν ἰδιαίτεραν κάμνει εἰς τὸν ἀναγνώστην ἡ ἐπιστημονικὴ ἀνάλυσις τῆς ἐννοίας τοῦ χρόνου, ὅπου συμπεραίνει τὰ ἑξῆς: «Εἰ τῆς ὥρας ἐπιτυχεῖν ἀκριβῶς ἀδύνατον, ἡ δὲ τοῦ βραχυτάτου παραλλαγῆ τοῦ παντὸς διαμαρτεῖν ποιεῖ, καταγέλαστοι καὶ οἱ περὶ τὴν ἀνυπαρκτον ταύτην τέχνην ἐσχολακότες, καὶ

οἱ πρὸς αὐτοὺς κεχηρότες, ὡς δυναμένους εἰδέναι τὰ κατ' αὐτοὺς»⁽²⁾.

Οἱ ἀστρολόγοι ὅμως εἶχον κατορθώσει νὰ εἰσδύσουν καὶ εἰς τὰ ἀνάκτορα βασιλέων καὶ πριγκίπων ὡς ἐπίσημοι σύμβουλοι των, μέχρι μάλιστα τῆς ἐποχῆς τῆς Αἰκατερίνης τῶν Μεδίκων (1519-89). Ἄλλὰ καὶ ἀργότερον αὐτὸς ὁ μέγας Kepler, μὴ δυνάμενος νὰ ζήσῃ τὴν πολυμελῆ οἰκογενεῖάν του ἀπὸ τὴν καλλιέργειαν τῆς Ἀστρονομίας, εἰς τὰς ἐφημερίδας καὶ τὰ ἡμερολόγια ποὺ ἐξέδιδεν, ἠναγκάζετο νὰ προσθέτῃ εἰς τὸ τέλος παραρτήματα μετὰ προγνωστικὰ ποικίλων γεγονότων ἀτομικῶν, οἰκογενειακῶν, πολιτικῶν κλπ., καὶ τοῦτο, ὅπως ὁ ἴδιος ἔλεγε, διὰ λόγους βιοποριστικούς. «Ὁ μισθός μου εἶναι λαμπρὸς, ἀλλὰ τὰ ταμεῖα εἶναι κενά· χάνω τὸν καιρὸν μου, ἐπαιτῶν εἰς τὴν θύραν τοῦ ταμείου», ἔγραφε πρὸς ἓνα φίλον του. «Ἡ Ἀστρονομία, ἔλεγεν, ἔχει μίαν νόθον θυγατέρα, τὴν Ἀστρολογίαν, ἀλλ' αὐτὴ ὀφείλει νὰ τρέφῃ τὴν μητέρα τῆς».

Ὅ,τι δὲ οἱ ἀστρολόγοι συνήθως δὲν ἐπίστευον εἰς τὴν τέχνην των, ἀλλ' ἐνήργουν καιροσκοπικῶς, φαίνεται καὶ ἐκ τοῦ ἀκολούθου ἀθθεντικοῦ περιστατικοῦ: Ὁ Λουδοβίκος ΙΑ' εἶχεν ἓναν ἀστρολόγον—σύμβουλον, ὁ ὁποῖος προανήγγειλε τὸν θάνατον μιᾶς κυρίας, εὐνοουμένης τοῦ βασιλέως. Ὁ βασιλεὺς, πλήρης ὀργῆς, διατάσσει νὰ παρουσιασθῆ ἐνώπιόν του διὰ νὰ ἀπολογηθῆ, εἶχε δὲ κατὰ νοῦν, ἐνθὺς ἀμέσως, ἡ διατάξῃ νὰ τὸν κλείσουν ἐντὸς σάκκου καὶ νὰ τὸν ρίψουν εἰς τὸν Σηκουάνα. «Σὺ, ὁ ὁποῖος ἰσχυρίζεσαι, τοῦ λέγει ὁ βασιλεὺς, ὅτι γνωρίζεις τὴν τύχην τῶν ἄλλων, εἰπέ μου ἀμέσως, πόσον καιρὸν θὰ ζήσης ἀκόμη;» Αὐτὸς, χωρὶς νὰ χάσῃ τὸ θάρρος του, τοῦ ἀπαντᾷ: «Μεγαλειότατε! Οἱ ἀστέρες τοὺς ὁποίους πολλὰκις συνεβουλεύθη ἐπὶ τοῦ σπουδαιοτάτου τούτου δι' ἐμὲ ζητήματος, μετὰ ἐπιληροφόρησαν ὅτι θὰ ἀποθάνω τρεῖς ἡμέρας πρὸ τῆς Ἑμετέρας Μεγαλειότητος». Εἶναι ἴσως περιττὸν νὰ σημειώσωμεν ὅτι ὁ βασιλεὺς, ἔπειτα ἀπὸ τὴν τόσον εὐστοχον καὶ εὐφυᾶ

(2) Μ. Βασιλείου. Opera Omnia, Tom I, ὁμιλία ΣΤ'. σ. 77.

άπάντησιν τοῦ άστρολόγου—πιστεύων δέ ένδομύχως και εἰς τὰς προλήψεις—όχι μόνον δέν τόν έφόνευσεν, αλλά και κατέβαλε συνεχώς ιδιαιτέρας φροντίδας και προφυλάξεις διά τήν ζωήν του, άκριβώς διώτι έπίστευεν ότι, κατ' αὐτόν τόν τρόπον, έπιμελεῖται τῆς ιδικῆς του υγείας και ζωῆς!

✱

Άλλά διατί, και σήμεραν άκόμη, παρατηρεῖται μία τέτοια τάσις τοῦ ανθρώπου, τοῦ φαινομενικῶς πολιτισμένου ανθρώπου, πρὸς τὰς μαντικάς και άστρολογικάς τέχνας; Άπλούστατα, διότι έχει μέσα του μίαν άβεβαιότητα διά τὸ μέλλον, ένα ψυχικόν κενόν, αισθάνεται τήν πνευματικήν του ανεπάρκειαν. Και άντι νά στραφή πρὸς τὰς δοκιμασμένας πηγὰς τῆς άληθινῆς ζωογόνου πηγῆς, άντι νά άντλήσῃ δύναμιν και έλπίδα, και θάρρος διά τὸ παρόν και τὸ μέλλον, από τήν Ὑπερτάτην Δύναμιν πού με τήσῃν άγάτην περιβάλλει τόν άνθρωπον, και κατά τόσον έντονον τρόπον όμιλεῖ και διά τὰ σύγχρονα προβλήματα, τρέχει εἰς τήν αὐχηματιαν έρημον και εκεί όπου υπάρχουν τὰ ξυλοκέρατα.

Έγγραφή τελευταίως εἰς τόν τύπον, ότι ή μία αἰτία τῆς τοιαύτης στραοφῆς πολλῶν συγχρόνων εἶναι ή άγωνία και ή άβεβαιότης πού κατέχει σήμεραν τήν ανθρωπότητα και ιδιαιτέρας τούς νέους, πού έχουν ανάγκην σοφῆς καθοδηγήσεως. Η άλλη δέ, ή βαθυτέρα, αἰτία εἶναι ότι «άνθρωπος, παρά τὰς τεχνικάς και άλλας προόδους, παραμένει ό περιδεής πρωτόγονος, ό όποῖος αδυνατεῖ νά έξηγήσῃ πολλά ά-

πό όσα συμβαίνουν γύρω του και άνενίξει με τρόπον τὸ μέλλον».

Εἶναι άσφαλῶς όρθαί αἱ παρατηρήσεις και διαπιστώσεις αὐταί, περι τῆς βαθυτέρας αἰτίας τῆς τοιαύτης στάσεως μιᾶς μεγάλης κατηγορίας τῶν σημερινῶν ανθρώπων. Εἰς εποχάς πνευματικῆς παρακμῆς, εἰς περιόδους μη παραλλήλου και άρμονικῆς αναπτύξεως πνευματικοῦ και τεχνικοῦ πολιτισμοῦ—όπότε τὸ πνευματικόν κενόν εμφανίζεται περισσότερο έντονον—εἰς καιρούς επικρατήσεως καταστάσεων τρόμου και φόβου γενικοῦ, τότε, παρουσιάζεται έντονος ή τάσις τοῦ ανθρώπου, νά άντλήσῃ από κάπου δύναμιν, θάρρος, αισιοδοξίαν και έλπίδα. Παρουσιάζεται δέ τὸ τραγικόν φαινόμενον τῆς καταστάσεως πολλῶν ανθρώπων, οἱ όποῖοι αισθάνονται τήν πνευματικήν δίψαν και τόν λιμόν, άλλ' ασχολοῦνται με τὰς σκιάς τῶν άληθῶν γεγονότων, διά νά μη εύρίσκουν ποτέ ικανοποίησιν τῶν έσωτερικῶν των πόθων.

Εάν όμως σήμεραν, εμφανίζεται κάπως έντονος ή τάσις και πρὸς άστρολογικάς κατευθύνσεις, τὸ βέβαιον και παρήγορον και ευχάριστον εἶναι ότι ένα σημαντικόν μέρος τῶν συγχρόνων ανθρώπων—έκεῖνο πού δίδει ζωήν και χαράν και παλμόν εἰς τήν σημερινήν ταραγμένην εποχήν, πού διερχόμεθα—έχει εύρει τόν όρθόν προσανατολισμόν και δημιουργεῖ ένα σωτηριῶδες ρεῦμα δι' όλην τήν ανθρωπότητα. Και τὸ θέμα εἶναι πῶς θά συμβάλῃ ό καθένας διά νά αύξηθῇ τὸ ρεῦμα αὐτό!

Κ. ΠΕΝΤΕΛΙΚΟΣ

ΑΠΟ ΤΑΣ ΜΟΡΦΑΣ ΤΗΣ ΟΡΘΟΔΟΞΙΑΣ :

ΝΙΚΟΔΗΜΟΣ Ο ΑΓΙΟΡΕΙΤΗΣ

(1749—1809)

Β'.

ΤΟ ΣΥΓΓΡΑΦΙΚΟΝ ΕΡΓΟΝ ΤΟΥ

Ἐκεῖνος, ὁ ὁποῖος θὰ θελήσῃ νὰ μελετήσῃ ἢ καὶ ἀπλῶς ἔστω νὰ ἀναδιφήσῃ τὰ συγγράμματα τοῦ μεγάλου αὐτοῦ ἀνδρός, θὰ μείνῃ κατάπληκτος ἔμπρὸς εἰς τὸ πλῆθος, τὴν πολυμέρειαν, τὴν θεολογικὴν βαθύτητα καὶ τὴν πνευματικὴν των πνοήν. Θὰ ἀντιληφθῇ, χωρὶς πολὺν κόπον, ὅτι ὁ Νικόδημος ὑπῆρξεν ἕνας ἀπὸ τοὺς μεγαλύτερους λογίους τῆς ἐποχῆς του «πάντων ὑπέρτερος ἀναδειχθείς» κατὰ τὸν Σάθαν⁽¹⁾. Ἐγραψεν ἔργα «πατρολογικά, δογματικά, ἠθικά, ἀπολογητικά, ἐρμηνευτικά, ἀγιολογικά, ποιμαντικά, ὕμνολογικά, κανονικά, ὁμηλικὰ, ἀσκητικά» καὶ λειτουργικά⁽²⁾.

Εἶναι δὲ γεγονός, ὅτι ὁ Νικόδημος, ὡς ἐκ τῆς ἀπεράντου αὐτοῦ ἀγάπης πρὸς τοὺς χριστιανούς, ἠσθάνετο ἀπ' ἀρχῆς φλογερὸν τὸν πόθον καὶ ἱεράν τὴν ὑποχρέωσιν νὰ συγγράψῃ καὶ νὰ ἐκδώσῃ ἔργα, διὰ νὰ διαφωτίσῃ καὶ καθοδηγήσῃ εἰς τὴν χριστιανικὴν ζωὴν πάντας, ἀπὸ τῶν μεγαλύτερων μέχρι τῶν μικρότερων, πατριάρχας, ἐπισκόπους, ἱερεῖς, πνευματικούς, μοναχοὺς, ἱεροκήρυκας, διδασκάλους, θεολόγους, ἀπλοῦς πιστοῦς. Προέβαινε δὲ εἰς τὸ

(1) «Νεοελληνικὴ Φιλολογία» σελ. 624.

(2) Ἐμμ. Καρπαθίου, «Νικόδημος ὁ Ἀγιορείτης». Ἐκκλησία 1935 σ. 76. Καὶ εἰς Dictionnaire de Theologie Catholique, Tom. XI p. 486, ὅπου ὁ Νικόδημος ὀνομάζεται «κανονολόγος, λειτουργιολόγος, ἀγιογράφος, ἀσκητικὸς συγγραφεὺς, ἐκδότης, εἰς ἐκ τῶν πλέον γονίμων συγγραφέων καί, ἀναμφιδόλως, ὁ μοναχὸς ὁ πλέον φιλόπουνος, παρὰ τοῦ ὁποίου, ὕστερα ἀπὸ πολλοὺς αἰῶνας, δοξάζεται πάλιν ἡ Ἑλληνικὴ Ἐκκλησία».

ἔργον του αὐτὸ μετὰ πάσης ταπεινοφροσύνης, προσπαθῶν νὰ περικυρπτή τὸν ἑαυτόν του, διὰ νὰ ἀφίνη τὸν λόγον τοῦ Θεοῦ νὰ διμιλῇ πρὸς τὰς ψυχὰς τῶν ἀναγνωστῶν του. Ἀπέβλεπε πρὸ παντός εἰς τὴν οἰκοδομὴν τῶν πιστῶν καὶ ἐχρησιμοποιοῦσε τὴν γνῶσιν καὶ τὴν θεωρίαν ὡς θεμέλιον καὶ κίνητρον τῆς χριστιανικῆς πράξεως καὶ ζωῆς.

Ἡ χριστιανικὴ του ἀγάπη τὸν ἔκανε νὰ βλέπῃ μὲ ἀπέραντον στοργὴν καὶ καλωσύνην ἄλους. Ἰδιαίτερον πόνον καὶ συμπάθειαν ἠσθάνετο πρὸς τοὺς ἁμαρτωλοὺς, καθ' ὃ βασανιζομένους ἀπὸ τὴν πικρίαν τῆς ἁμαρτίας καὶ ὑπευθύνους ἐνώπιον τοῦ Θεοῦ. Ὅμιλεῖ καὶ γράφει πρὸς αὐτοὺς μὲ πατρικὴν καὶ ἀδελφικὴν στοργὴν. Θέλει νὰ τοὺς ἐμπνεύσῃ καὶ τοὺς τόνωσῃ τὴν πεποίθησιν, ὅτι ἡ ἀγάπη καὶ τὸ ἔλεος τοῦ Θεοῦ εἶναι καὶ δι' αὐτοὺς ἄπειρα. Ἀγωνίζεται νὰ τοὺς προφυλάξῃ, τόσον ἀπὸ τὴν σκλήρυνσιν, ὅσον καὶ ἀπὸ τὴν ἀπελπισίαν, εἰς τὴν ὁποίαν ἐξωθεῖ συνήθως τὸν ἄνθρωπον ἡ ἁμαρτία. Προβάλλει εἰς αὐτοὺς ζωηρῶς τὴν καταφυγὴν πρὸς τὸν Θεόν, τὴν μετανοίαν, τὴν λύτρωσιν, τὸν δρόμον τῆς χάριτος καὶ τῆς σωτηρίας. Αὐτὸς ἠσθάνετο βαθύτατα ἐκεῖνο τὸ ὁποῖον ὁ Παῦλος γράφει περὶ τοῦ ἀπειροῦ ἔλεους τοῦ Θεοῦ, ὁ ὁποῖος «πάντας ἀνθρώπους θέλει σωθῆναι, καὶ εἰς ἐπὶ γνωσιν ἀληθείας ἐλθεῖν» (Α' Τιμ. β' 4).

Εἰς τὸν «Ἀόρατον πόλεμον» ἀπευθυνόμενος πρὸς τὸν ἁμαρτωλόν, τοῦ λέγει: «Διὰ δὲ τὴν εἰς Θεὸν ἐλπίδα, κοντὰ εἰς ἐκεῖνα, ὅπου σοῦ εἶπον προηγουμένως, ἤξευρε πρὸς τούτοις, ὅτι δὲν εἶναι ἄλλο εὐκολότερον εἰς τὸν Θεόν, ὡσάν τὸ νὰ νική-

ση τοὺς ἐχθροὺς σου· τόσον τοὺς ὀλίγους ὡσάν καὶ τοὺς πολλοὺς· τόσον τοὺς παλαιούς καὶ ἀνδρείους, ὡσάν καὶ τοὺς νέους καὶ ἀδυνάτους. Ὅθεν, μία ψυχὴ, ἃς εἶναι φορτωμένη ἀπὸ ἁμαρτίας· ἃς ἔχη ὅλα τὰ ἐλαττώματα τοῦ κόσμου· ἃς εἶναι μεμολυσμένη, ὅσον ἡμπορεῖ νὰ φαντασθῇ τινάς. Ἐὰν ἐδοκίμασεν ὅσον ἠθέλησε, καὶ ὅσον ἡμπόρεσε, νὰ μεταχειρισθῇ κάθε μέσον, καὶ ἀγῶνα, διὰ νὰ ἀφήσῃ τὴν ἁμαρτίαν καὶ νὰ κάμῃ τὸ καλὸν καὶ δὲν ἡμπόρεσε ποτέ νὰ ἀποκτήσῃ κανένα μικρὸν μερίδιον καλοῦ, μάλιστα νὰ ἀπερνᾷ πλὴον βαρύτερα εἰς τὸ κακόν· ὅμως, μὲ ὅλα ταῦτα, δὲν πρέπει νὰ λείψῃ ποτέ, ἀπὸ τὸ νὰ ἐλπίζῃ εἰς τὸν Θεόν...»⁽³⁾.

Ἐπιστᾶ δὲ ἰδιαίτερος τὴν προσοχὴν τοῦ πνευματικοῦ ἐπὶ τοῦ σημείου αὐτοῦ καὶ τοῦ ὑποδεικνύει, ὅτι βασικὸν καθήκον του εἶναι νὰ διαλύῃ τὴν ἀπόγνωσιν τοῦ ἁμαρτωλοῦ καὶ νὰ τοῦ ἐμπνέῃ τὴν ἐλπίδα εἰς τὸ ἔλεος καὶ τὴν ἀγάπην τοῦ Θεοῦ, διὰ νὰ τὸν ἐνισχύῃ ἔτσι πρὸς ἀνόρθωσιν καὶ πνευματικὴν ζωὴν. «Περισσότερον ἀπὸ ὅλα—γράφει—πρέπει νὰ σπουδάξῃς ἐσύ, πνευματικὲ πάτερ, νὰ ἀποκόπητῃ τὸν ἁμαρτωλὸν ἀπὸ τὴν ἀπόγνωσιν, κἂν καὶ εἰς ὅποιον μεγάλον βαθμὸν ἁμαρτίας εὗρισκεται»⁽⁴⁾.

Δι' ὅλων τῶν ἔργων του διαφαίνεται καθαρὰ αὐτῆ ἡ προσπάθειά του, νὰ ἐλύσῃ τοὺς πάντας εἰς Χριστόν. Ἀκόμη δὲ καὶ νὰ καθοδηγήσῃ τοὺς ποιμένας τῆς Ἐκκλησίας νὰ ἐργασθοῦν, μὲ τὸ παράδειγμα καὶ τοὺς λόγους των, διὰ τὸν Χριστόν. Διὰ τοῦτο ἀκριβῶς καὶ κατορθώνει νὰ συγκινήσῃ τὰς καρδίας πρὸς τὸ ἀγαθὸν καὶ νὰ θέτῃ τὰ πρόβατα καὶ τοὺς ποιμένας τῆς ποιμνῆς τοῦ Χριστοῦ εἰς τὸν ἀσφαλῆ δρόμον τῆς πνευματικῆς ζωῆς καὶ τελειώσεως. Εἶναι αὐτὸς ὁ πνευματικὸς ἄνθρωπος, ὁ ὁποῖος ἀντλεῖ διὰ τοὺς ἄλλους ἐκ τοῦ πνευματικοῦ θησαυροῦ τῆς καρδίας του «καινὰ καὶ παλαιὰ» καὶ ὁ ὁποῖος, ὡς ὁ Παῦλος, συναισθάνεται καὶ ἐπαναλαμβάνει «οὐαὶ μοι ἐὰν μὴ εὐαγγελίζωμαι».

Ὅμιλεῖ τοὺς λόγους τῆς ἀληθείας, χω-

ρὶς ποτέ νὰ ὑποστέλλεται, ἀλλ' οὔτε καὶ νὰ μεγαλαυχῇ διὰ τὰς ἰκανότητάς του, τὴν σοφίαν καὶ τὰ ἔργα του. Ἡ ἀλληλογραφία του πρὸς τὸν Μητροπολίτην Εὐρίπου μαρτυρεῖ τοῦτο. Ὁ Μητροπολίτης Εὐρίπου ἐν τῇ ἐπιθυμίᾳ νὰ γνωρίσῃ σαφέστερον τὰ καθήκοντα αὐτοῦ ὡς ποιμενάρχου, παρεκάλεσε δι' ἐπιστολῆς τὸν νέον σχετικῶς τὴν ἡλικίαν τότε Νικόδημον νὰ τοῦ συντάξῃ συμβουλευτικόν τι ἐγχειρίδιον. «Σὸν δ' ἄρ' ἂν εἴη μὴ περιδεῖν τὸν προσγενῆ ἀδοήθητον... ἀλλὰ ταῖς τῶν σοφῶν σου λόγων συμβουλαῖς τε καὶ ὑποθήκαις ἐμέ τε πρῶτον τὸν ποιμένα βελτιῶσαι καὶ δι' ἐμοῦ ἅπαν τὸ λογικὸν τουτὶ ποιμνιον»⁽⁵⁾. Ὁλίγον δὲ κατωτέρω γράφει: «Οὐκ αἰσχύνομαι ζητῶν συμβουλὰς... Ὅπως ἱερόν τι χρῆμα ἢ συμβουλὴ κατὰ τὸν εἰπόντα, γνώμης ἔνωσις· ἀγάπης καρπός· ταπεινοφροσύνης ἀπόδειξις... χάρισε, τοιγαροῦν, ἡμῖν τοῖς οὕτω ποθοῦσι διὰ τῶν γραμμμάτων σου, καὶ τῆς σῆς γλυκείας γλώττης ταῖς καλάῖς ἐπιφοδαῖς τε καὶ ἱγῆξι τὸ τῆς ψυχῆς ἀνιώμενον παραμύθησον... Ἡ τε παρὰ τῶν σῶν λόγων δρόσος ἴαμα ἔσται ἐμοὶ καὶ τῷ ὑπ' ἐμοὶ τελοῦντι λαῷ. Οἱ κλονοῦμενοι διαλογισμοὶ μου ἐν τῇ σῇ βουλῇ τὸ πάγιον ἔξουσιν».

Εἰς τὴν τόσον τιμητικὴν καὶ ἐπαινετικὴν ἐπιστολὴν ἀπαντᾷ ὁ Νικόδημος μὲ πολλὴν τὴν ταπεινοφροσύνην καὶ διαμαρτύρεται, διότι ἐκεῖνος ἐπίσκοπος ὢν, ζητεῖ ἀπὸ αὐτόν, ἀπλοῦν μοναχόν, συμβουλὰς. «Συμβουλὰς αἰτεῖς καὶ διδασκαλίαν—γράφει—ὁ δεσπότης παρὰ τοῦ δούλου; ὁ τοῦ Ἰσραὴλ ἡγεμὼν καὶ διδάσκαλος παρὰ τοῦ μαθητοῦ; ὁ κεφαλῆς τόπον ἐπέχων, παρὰ τοῦ τάξιν ἔχοντος τοῦ ποδός; καὶ ὁ ἐν τῇ ἐκκλησιαστικῇ ταύτῃ ἱεραρχία τῆς τῶν τελειωτικῶν ἀρχιερέων λαχὼν διακομήσεως, παρὰ τοῦ τοῖς ἐσχάτοις λαχόντος τῶν τελειομένων μοναχῶν; Μὴ σύ γε, ὦ βέλτιστε· τοῦτο γάρ, ἄνω ποταμῶν, τὸ τοῦ λόγου· τοῦτο ἦμιστα μὲν ἐμοί, ἦμιστα δὲ καὶ τῇ σῇ πρέπει θέμιδι».

Ἄλλ' εἰς τὸ τέλος ὁ Νικόδημος, ἀντικρῦζων τὴν παρὰ λαῖσιν αὐτῆν τοῦ Ἱερο-

(3) Σελ. 22.

(4) Ἐξομολογητᾶριον, σελ. 18.

(5) Νικόδημου, Συμβουλευτικόν Ἐγχειρίδιον, σελ. 7 καὶ ἐξ.

θεοῦ ὡς ἐντολὴν καὶ ζήτημα ὑπακοῆς θεωρῶν τὴν ἐκπλήρωσίν της, συνέταξεν εἰς διάστημα ὀλίγων μηνῶν ἑξαιρετικὸν βιβλίον ὑπὸ τὸν τίτλον «Συμβουλευτικὸν ἐγχειρίδιον περὶ τῆς φυλακῆς τῶν πέντε αἰσθήσεων», χρησιμώτατον δι' ἀρχιερεῖς καὶ ποιμένας κατὰ πρῶτον λόγον, ἀλλὰ καὶ διὰ πάντα χριστιανόν. Τὸ βιβλίον αὐτὸ διὰ τῶν ὄσων ἀναπτύσσει μαρτυρεῖ ὅχι μόνον τὴν ταπεινοφροσύνην, ἀλλὰ καὶ τὴν πρῶτον σοφίαν καὶ σύνεσιν τοῦ μεγάλου ἀνδρός. Τὸν παρουσιάζει ὅχι ὡς ἐπιημένον διὰ τὰς γνώσεις, ἀλλ' ὡς δοῦλον Χριστοῦ, ἐξαγγέλλοντα τὸ θέλημα τοῦ Κυρίου πρὸς οἰκοδομὴν τῶν πιστῶν.

Γενικῶς δὲ φρονεῖ ὁ Νικόδημος ὅτι τὰ βιβλία του εἶναι εὐτελῆ πονήματα πτωχῆς διανοίας. Εἰς ἐπιστολάς του πρὸς Πατριάρχας καὶ ἄλλους χριστιανούς γράφει μετ' αὐτὸ τὸ πνεῦμα καὶ εἰς τοὺς ἐπαίνους αὐτῶν ἀπαντᾷ μὲ πολλὴν μετριοφροσύνην ὑποτιμῶν καὶ ἐξουθενῶν πολλάκις τὸν ἑαυτὸν του. Ἡ μετριοφροσύνη του καὶ ὁ πόθος του πρὸς διαφώτισιν τῶν πιστῶν διαφαίνονται καὶ εἰς τὸ γεγονός, ὅτι δὲν ἐνδιεφέρετο μόνον διὰ τὴν συγγραφὴν καὶ ἔκδοσιν ἰδικῶν του μόνον βιβλίων, ἀλλὰ καὶ διὰ τὴν διασκευὴν καὶ ἔκδοσιν ἐκλεκτῶν ἔργων ὀνομαστῶν Πατέρων καὶ ἐκκλησιαστικῶν συγγραφέων, τὰ ὁποῖα αὐτὸς ἐθεώρει διαφωτιστικὰ καὶ οἰκοδομητικὰ τοῦ χριστεπωνύμου πληρώματος. Διὰ τὴν τακτοποίησιν τῶν ἔργων αὐτῶν (μετάφρασιν, σχόλια κλπ.) ἐκοπίαζεν ὅχι ὀλιγώτερον ἀπὸ ὅσον ἐκοπίαζε διὰ τὴν συγγραφὴν τῶν ἐξ ὀλοκλήρου ἰδικῶν του ἔργων.

Ἡ γλώσσα, τὴν ὁποίαν χρησιμοποιοεῖ, εἶναι κατὰ τὸ πλεῖστον ἡ ἀπλὴ ἑλληνικὴ. Μολοντί κατεῖχεν εἰς τὴν ἐντέλειαν τὴν ἀρχαίαν ἑλληνικὴν, ὅπως φαίνεται ἀπὸ μερικά ἔργα του, ἀπὸ τοὺς ὕμνους καὶ τὰ ἐπιγράμματα, πὸ συνέθετε, ἐν τούτοις, διότι ἀπέβλεπε εἰς τὴν ὠφέλειαν τῶν πιστῶν, ἐχρησιμοποιοεῖ τὴν ὀμιλουμένην τότε γλῶσσαν, ὅπως καὶ ὁ σύγχρονός του Κοσμάς ὁ Αἰτωλός. Εἰς τὰ περισοτέρον λαϊκὰ βιβλία ἀπλοποιεῖ κα ἀναλύει τὰ ῥήματα, ἔστω καὶ ἂν αὐτὸ ἀπέβαιναν εἰς βάρος τῆς λογοτεχνικῆς ἀξίας τῶν ἔργων του.

Οἱ εὐσεβεῖς ἱερομόναχοι ζωγράφοι Στέφανος καὶ Νεόφυτος οἱ Σκουρταῖοι ἐκτιμῶντες τὴν προσπάθειαν αὐτὴν τοῦ Νικόδημου εἰς τὸ τέλος τοῦ Ἑορτοδρομίου του ἔγραψαν: «Ὁ Νικόδημος ἔστησε τὰς διατριβάς του εἰς τὸ ἀγιώνυμον Ὅρος, ὅπου ἐξαντλῶν ἀπὸ τῶν θεηγόρων πατέρων τὰ ἱερὰ φιλοπονήματα τὸ σωτήριον ὕδωρ τῆς εὐσεβείας καὶ τῆς κατὰ Χριστὸν διαγωγῆς, ἐπότισεν ὄλους τοὺς ἀψύπντας τὴν δικαιοσύνην διὰ τῆς εἰς τὴν ἀπλουστεραν ἡμῶν γλῶσσαν ἐρμηνείας πολλῶν ψυχωφελῶν συγγραμμάτων του».

★

Ἦθελε αὐτὸς νὰ γίνῃ ὁ ἀπλοῦς διδάσκαλος τῆς ἀληθείας καὶ ὅχι ὁ τὴν δόξαν θηρεύων συγγραφεύς. Εἰς τὰ βιβλία του ἐπανειλημμένως τονίζει ὅτι πρέπει οἱ Χριστιανοὶ νὰ μελετοῦν τὰ λόγια τοῦ Θεοῦ, νὰ τὰ ἐφαρμόζουν εἰς τὴν ζωὴν των, διὰ νὰ γίνουν ἔτσι ἄνθρωποι τοῦ Θεοῦ. Εἰς τὴν εἰσαγωγὴν τῆς ἐρμηνείας τῶν ἐπιστολῶν τοῦ Παύλου γράφει: «Πάντοτε, ἀδελφοί μου Χριστιανοί, πάντοτε πρέπει νὰ ἀναγινώσκειτε τὰς σεπτὰς ταύτας τοῦ Παύλου ἐπιστολάς διὰ νὰ μανθάνετε ἀπὸ αὐτὰς τὰ τῆς ὀρθοδόξου πίστεως δόγματα, τὰς παραδόσεις τῶν ἱερῶν Ἀποστόλων, τὰ καθήκοντα τῆς θρησκευτικῆς ζωῆς καὶ διὰ νὰ διδάσκεσθε πῶς μὲν νὰ ἀπέχετε ἀπὸ τὰς κακίας, πῶς δὲ νὰ ἀποκτήσετε τὰς χριστιανικὰς ἀρετάς». Σκοπὸς του εἶναι νὰ ὀδηγήσῃ τοὺς χριστιανούς, ὅπως προφυλάττουν τὴν ζωὴν των «καθαρὰν ἀπὸ τὰ πάθη καὶ τὰς ἀμαρτίας» καὶ ἀποκτήσουν μίαν μεταμόρφωσιν «κατὰ τὰ ἦθη καὶ τὴν ζωὴν».

Τὸν οἰκοδομητικὸν αὐτὸν χαρακτῆρα τῶν ἔργων τοῦ Νικόδημου διαπιστώσας καὶ ὁ εὐσεβὴς πατριάρχης Κωνσταντινουπόλεως Γρηγόριος ὁ Ε΄, γράφει πρὸς τὸν Νικόδημον: «Γίνωσκε οὖν, ἀγαπητέ, ὅτι ἐκ τῆς θεωρίας καὶ μελέτης τούτων, ἡμεῖς μὲν ὠφελήθημεν τὴν δὲ λογιότητά σου ἐμακαρίσαμεν διὰ τε τὴν δοθείσάν σοι χάριν παρὰ τοῦ παναγίου Πνεύματος, καὶ τὸν ἔνθεον ζῆλον, ὃν καταβάλλεις εἰς τὴν κοινὴν ὠφέλειαν»⁽⁶⁾.

(6) «Κήπος Χαρίτων», σελ. ε΄.

«Ὅπως ὁ ἀπόστολος Παῦλος, ὁ ὁποῖος παρὰ τὴν ἀπέραντόν του μόρφωσιν καὶ ἰκανότητα, ἐχαρκτηρίζε τὸν ἑαυτόν του «ιδιόωτην τῷ λόγῳ» καὶ ἐπεθύμει «πέντε λόγους διὰ τοῦ νοός του λαλῆσαι, ἵνα καὶ ἄλλους κατηχήσῃ, ἢ μυρίους λόγους ἐν γλώσσῃ» (Α΄ Κορ. ιδ΄ 19), οὕτω καὶ ὁ Νικόδημος προσέφευγε εἰς τὴν ἀπλότη-
 τὰ τοῦ ὕφους καὶ τοῦ νοήματος, διὰ νὰ ἐλκύσῃ εἰς Χριστόν καὶ τοὺς ἀπλοϊκοὺς καὶ τοὺς σοφοὺς. Εἰς τὸ προοίμιον τοῦ «Πηδαλίου» γράφει ὅτι ὁ Παῦλος εἶπε «Ἐλλησί τε καὶ βαρβάρους, σοφοῖς τε καὶ ἀνοήτοις ὀφειλέτης εἰμί», «διὰ νὰ διδάξῃ μὲ αὐτὰ ὅλους ἐκείνους, πὺν ἀγαποῦν τὴν κοινὴν ὀφέλειαν τοῦ πλησίον, νὰ μὴ ὀμιλοῦν ἢ νὰ συγγράφουν μὲ γλῶσσαν μόνον ἑλληνικὴν (σημ. ἀρχαίαν ἢ ἀρχαῖζουσαν ἑλληνικὴν), ἵνα δι' αὐτῆς ὀφελοῦν μόνον τοὺς πεπαιδευμένους καὶ σοφοὺς, ἀλλὰ καὶ νὰ ὀμιλοῦν καὶ νὰ συγγράφουν καὶ μὲ γλῶσσαν ἀπλοϊκὴν, ἵνα δι' αὐτῆς ἐπίσης ὀφελοῦν καὶ τοὺς ἀσόφους καὶ ἀπλοϊκοὺς ἀδελφοὺς».

Αὐτὸς ὁ πόθος του τὸν ἔκαμε νὰ προ-
 βῇ εἰς μεταφράσεις ἀπὸ τὴν ἀρχαιοπρεπῆ ἑλληνικὴν εἰς τὴν ἀπλοελληνικὴν θεολογι-
 κῶν καὶ οἰκοδομητικῶν ἔργων, τὰ ὁποῖα, διότι ἦσαν γραμμένα εἰς γλῶσσαν ὑψηλὴν, παρέμενον ἀκατάληπτα διὰ τοὺς πολλοὺς. Σημειωτέον ὅτι καὶ εἰς τὴν ἐργασίαν του αὐτὴν δὲν μεταφράζει ἀπλῶς, ἀλλὰ ὡς βαθυστόχαστος κριτικὸς καὶ σχολιαστής, ἀναλύει, ἐπεξηγεῖ, διευρύνει νοήματα, προσθέτει νέας ἀπόψεις, κατοχυρώνει μὲ γραφικὰς, πατερικὰς καὶ ἱστορικὰς μαρτυρίας, ὥστε τὸ ἔργον νὰ φέρῃ ἔντονον τὴν προσωπικὴν σφραγίδα τοῦ Νικοδή-
 μου.

Ἐνα π.χ. ἀπὸ τὰ ἔργα, πὺν ἀπέδωκε εἰς τὴν ἀπλοελληνικὴν γλῶσσαν, εἶναι καὶ αἱ ὑπὸ τοῦ Θεοφυλάκτου ἐρμηνεῖαι τῶν 14 ἐπιστολῶν τοῦ Παύλου. Εἰς τὸ προοίμιον γράφει μεταξὺ τῶν ἄλλων: «Ἐπειδὴ ἡ σαφήνεια καὶ ἡ πολλὴ συντομία εἶναι δύο πράγματα ἐναντία... διὰ τοῦτο ἐγὼ εἰς ὅ-
 ποια μέρη εἶδον ἀσάφειαν τῶν νοημάτων διὰ τὴν συντομίαν, ἤνοιξα ὀλίγον τὰ κε-
 κλεισμένα καὶ ἐπλάτυνα τὰ συντετημημένα μὲ προσθήκας, μὲ ἀφαιρέσεις καὶ μὲ μετα-

βολάς, μόνον καὶ μόνον διὰ νὰ κάμω εἰς τοὺς ἀπλοῦς ἀδελφοὺς μου σαφῆ τὰ νοή-
 ματα· ἐπειδὴ, ἂν κατὰ τὴν λέξιν μόνην με-
 τέφραζα τὰ σύντομα ταῦτα μέρη ἀπὸ τὸ ἑλληνικόν, παντάπασιν ἔμενε τὸ νόημα σκοτεινόν· καὶ ἀγκαλὰ εἰς κάθε γλώσσης μεταφράσιν χρειάζεται πάντοτε νὰ γίνεται προσθήκη καὶ ἀφαιρέσεις καὶ μεταβο-
 λή, διὰ τοὺς ξεχωριστοὺς ἰδιοτισμοὺς ἐ-
 κάστης· ἐδῶ ὁμως καὶ διὰ τὴν συντομίαν, αἱ προσθήκαι ἔτι ὀλίγον αὐξήθησαν».

Τὸ χαρακτηριστικὸν τῆς θαυμαστῆς ἰ-
 κανότητος τοῦ μεγάλου αὐτοῦ ἀνδρός εἶναι ὅτι κατώρθωσε κάτω ἀπὸ τὸ ἀπλοῦν καὶ ἀνεπιτήδευτον ὕφος νὰ ἀναπτύσῃ εἰς βά-
 θος καὶ πλάτος κατὰ τρόπον ἐξόχως θεο-
 λογικὸν καὶ οἰκοδομητικὸν ὑψηλὰ νοήματα πίστεως καὶ ζωῆς. Συνεδύαζε τὴν ἐκκυστι-
 κὴν ὀρασιότητα τοῦ ἀπλοῦ, ἀλλὰ τεχνικοῦ ὕφους πρὸς τὴν βαθύτητα τῶν νοημάτων. Ὁ πατριάρχης Κωνσταντινουπόλεως Γρη-
 γόριος ὁ Ε΄ εἰς τὸν ὁποῖον ὁ Νικόδημος εἶχε γράψῃ ὅτι τὰ ἔργα του δὲν ἔχουν ἀ-
 ξιώσεις τέχνης καὶ ρητορείας, ἀπήντησε: «Ἐν τῷ ἀναγινώσκῃ (τὰς ὀμιλίας σου) ἐξεθειάζομέν σε ὑπερῆραστοῦντες Θεῶ, τῷ διὰ πρεσβειῶν τοῦ Χριστοῦ ἡμῶνος, δωρησαμένῳ σοι καὶ ἐκ τῆς πρὸς ἐκείνον χάριτος. Ὅντως γὰρ προσετέθη σοι τὸ χρυσαυγίζῃ ἐν τοῖς φθέγμασιν... Μὴ ἀμ-
 φίβαλε δὲ ὅτι καὶ πάνυ καλῶς, καὶ ρητο-
 ρικῶς καὶ ὀλωσ κατὰ μίμησιν τοῦ ζήλου τοῦ θεοῦ πατρός, συνεγράφησάν σοι, ἀ-
 γαπητέ. Ἄπερ καὶ ὀφελήσουσι πάνυ τοὺς ἀναγινώσκοντας».

Οἰονδῆποτε ἔργον τοῦ Νικοδήμου καὶ ἂν μελετήσῃ κανεὶς θὰ διακρίνῃ ἀπ' ἀρχῆς μὲχρι τέλους ὄχι μόνον τὸν πνευματικὸν ἄνθρωπον, καὶ τὸν σοφὸν θεολόγον, ἀλλὰ καὶ τὸν ἱκανὸν χειριστὴν τόσοσ τῆς ἀπλο-
 ελληνικῆς, ὅσον καὶ τῆς ἀρχαῖζούσης γλώσ-
 σης. Ἄς παραθέσωμεν ὡς παράδειγμα ἀ-
 πλότητος ὕφους ἕνα μικρὸν ἀπόσπασμα ἀπὸ τὰς συμβουλὰς του πρὸς τὸν πνευματικόν: «Σύ, πάτερ, ὁποῦ μέλλεις νὰ γένῃς πνευ-
 ματικὸς, πρέπει νὰ ἔχῃς μίαν ἐξαιρετον καὶ διαφοροτικὴν ἀρετὴν καὶ ἀγιότητα ἀ-
 πὸ τοὺς ἄλλους ἀνθρώπους, καὶ ἀπὸ αὐ-
 τοὺς ἀκόμη τοὺς συνιερεῖς σου, ἀπὸ τοὺς ὁποῖους μέλλεις νὰ ἐκλεχθῆς, καὶ νὰ ἔ-

χης ἰατρευμένα καὶ νικημένα τὰ πάθη σου, νὰ ἔχῃς διαφορετικὴν ἀγιότητα ἀπὸ τῶν ἄλλους· διατὶ σύ, ὅπου ἔχεις νὰ κατασταθῆς πνευματικὸς, πρέπει νὰ πολιτεῦσαι μίαν ζωὴν πνευματικὴν, κυβερνώμενος μὲ τὴν χάριν καὶ διάκρισιν τοῦ Ἁγίου Πνεύματος ἂν θέλῃς νὰ ἔχῃς τὸ ὄνομα τοῦ πνευματικοῦ ἀληθινόν, καὶ σύμφωνον μὲ τὸ πρᾶγμα... Ἔπειτα, ἐσὺ ἔχεις νὰ ἀπαντήσης εἰς τὴν ἐξομολόγησιν τόσα κινδυνώδη ὑποκειμένα. Ἐσὺ ἔχεις νὰ ἀκούσης τόσας αἰσχρὰς ἀμαρτίας τῶν ἀνθρώπων, καὶ τόσους ρύπους καὶ μολυσμοὺς τῶν παθῶν τους. Λοιπόν, χρειάζεται νὰ εἶσαι, ἢ ὡσὰν ἦλιος ἀπαθής, ὁ ὁποῖος διαπερνῶντας τόπους ρυπαροὺς δὲν μολύνεται ἢ ὡσὰν ἐκεῖνη ἢ καθαρὰ περιστέρα τοῦ Νῶε, ἢ ὁποία ἀπερνοῦσα τόσα βρωμισμένα σώματα τῶν πνιγμένων ἀνθρώπων ἀπὸ τὸν κατακλυσμὸν, δὲν ἐκάθισεν ἐπάνω εἰς κανένα ἀπὸ αὐτά» (7).

Πρὶν ἢ προχωρήσωμεν εἰς τὴν ἀπαρίθμησιν τῶν ἔργων τοῦ Νικοδήμου, πρέπει νὰ εἴπωμεν δύο λέξεις περὶ τοῦ θαθέως πνευματικοῦ ἔργου του, τοῦ γνωστοῦ ὑπὸ τὸ ὄνομα «Ἀόρατος πόλεμος». Τὸ βιβλίον αὐτὸ συνεκίνησε καὶ ἐγαλούχησε πρὸς πνευματικὴν ζωὴν ἀναριθμητόν τι πλήθος ὀρθοδόξων, Ἑλλήνων καὶ Ρώσων, γνωστοῦ ὄντος ὅτι μετεφράσθη καὶ εἰς τὴν ρωσικὴν. Περὶ αὐτὸ ὅμως ἠγέρθησαν συζητήσεις κατὰ πόσον ἀνήκει ἐν μέρει ἢ ἐξ ὀλοκλήρου εἰς τὸν Νικόδημον.

Διότι ἰσχυρίζονται μερικοί, ὅτι ἀποτελεῖ μετάφρασιν ἢ μᾶλλον διασκευὴν ἐνὸς ἔργου γραφέντος εἰς τὴν ἰταλικὴν ὑπὸ τὸ ὄνομα «Combattimento spirituale» καὶ ἀποδιδόμενον εἰς τὸν, ὀμολογουμένως ἐνάρετον κληρικόν, Lorenzo Scupoli (1530-1610). Αὐτὸς μάλιστα ὑπῆρξε θῦμα μιᾶς συκοφαντικῆς καταγγελίας, καθηρέθη ἀπὸ τὴν τάξιν τῶν κληρικῶν καὶ ἀπέθανεν ὡς λαϊκός. Τὸ γεγονός εἶναι ὅτι καὶ οἱ καθολικοί, οἱ ὁποῖοι θεωροῦν σήμερον τὸν Scupoli ὡς ἅγιον, δὲν εἶναι βέβαιοι ὅτι αὐτὸς εἶναι ὁ συγγραφεὺς τοῦ βιβλίου τούτου.

Διὰ πρώτην φορὰν τὸ «Combattimento spirituale», ἐκτείνόμενον εἰς 24 κεφάλαια, ἐδημοσιεύθη τῷ 1589 εἰς τὴν Βενετίαν. Ἐκτοτε ἔσχεν ἐπιανελημμένας ἐκδόσεις πλουτιζόμενον συνεχῶς μὲ νέας προσθήκας, ὥστε νὰ ἐκταθῇ διαδοχικῶς εἰς 33, 37, 40 καὶ τελικῶς εἰς 66 κεφάλαια.

Τὸ 1796 ἐδημοσιεύθη εἰς τὴν Βενετίαν τὸ ὑπὸ τοῦ Νικοδήμου συγγραφέν ἔργον «Ἀόρατος πόλεμος». Τὰ δύο αὐτὰ βιβλία, πνευματικὰ ἀμφοτέρω, παρουσιάζουν, ὡς εἶναι ἐπόμενον, συγγένειαν νοημάτων. Πάντως κανεὶς δὲν ἠμπορεῖ νὰ ἰσχυρισθῇ σοβαρῶς ὅτι τὸ δεύτερον ἀποτελεῖ μετάφρασιν τοῦ πρώτου. Οἱ πλέον αὐστηροὶ κριτικοὶ διατείνονται ὅτι ὁ Νικόδημος δὲν μετέφρασε, ἀλλὰ διεσκεύασε, προσέθεσε, συνέπτυξε καὶ μετέβαλεν ἐν πολλοῖς τὸ βιβλίον τοῦ Scupoli. Ὑπάρχουν ὅμως καὶ ἄλλοι κριτικοί, ὅπως π.χ. ὁ καθηγητὴς Η. Α. Hodges, οἱ ὁποῖοι ὑποστηρίζουν τὴν ἐκδοχὴν, ὅτι «ὁ Ἀόρατος πόλεμος εἶναι ἓνα ἀπὸ τὰ μεγάλα πνευματικὰ ἔργα τοῦ ὀρθοδόξου κόσμου» καὶ ὅτι «εἶναι γνησίως ὀρθόδοξον ἔργον» (8).

Ἐκεῖνο τὸ ὁποῖον ἐκτὸς τοῦ ἔλκυστικοῦ ὕφους καὶ τοῦ οἰκοδομητικοῦ στοιχείου χαρακτηρίζει τὸν Νικόδημον ὡς συγγραφεὴ εἶναι ἀκόμη ἡ ἱστορικὴ καὶ ἐρμηνευτικὴ ἀκριβεία, ἡ βαθεῖα καὶ λογικὴ ἀνάλυσις, ἡ ἀπόλυτος προσήλωσις εἰς τὴν ὑγιᾶ παράδοσιν τῆς ὀρθοδόξου Ἐκκλησίας, καὶ ἡ ἱκανότης τοῦ νὰ ἀπευθύνεται πρὸς ὅλας τὰς ψυχικὰς δυνάμεις τοῦ ἀτόμου.

Ὁ ἀριθμὸς τῶν ἔργων του, τῶν ἐκδοθέντων καὶ μὴ, δὲν ἔχει μέχρι τῆς στιγμῆς ἐξακριβωθῆ πλήρως. Πάντως εἶναι ὀμολογουμένως μέγας. Εἰς τὸ προσεχὲς ἄρθρον θὰ παραθέσωμεν ὅσα καταρωθῶσαμεν νὰ εὑρωμεν εἰς τὰς διαφόρους βιβλιοθήκας, ὅπως ἐπίσης καὶ ὅσα ἔχουν καταγραφῆ ἀπὸ ἄλλους βιογράφους τοῦ Νικοδήμου.

I. Θ. ΚΟΛΙΤΣΑΡΑΣ

(8) Sobornost Winter: 1952 p. 584, 586. Ἴδε καὶ The Christian East Vol. II New Series No 2, 1952 p. 45 καὶ Dictionnaire de Theologie Catholique Tom. XI p. 486 καὶ tom. XIV p. 1745.

(7) «Ἐξομολογητάριον», Ἔκδοσις Α', ἔτος 1794, σελ. 1, 4.

ΠΝΕΥΜΑΤΙΚΟΙ ΑΓΩΝΕΣ ΤΗΣ ΓΥΝΑΙΚΑΣ ΜΕΤΑ ΤΗΝ ΑΠΕΛΕΥΘΕΡΩΣΙ

Τῆ θέσι πού κατέχει σήμερα ἡ Ἑλληνίς μέσα στήν κοινωνία τῆς πατρίδας μας, θέσι ἀρκετά τιμημένη καί ζηλευτή γιά ἕνα μεγάλο ἀριθμὸ γυναικῶν, δὲν τὴν ἀπέκτησε χωρὶς κόπους καί μόχθους καί ἀγῶνες καί προσπάθειες.

Δὲν θὰ μιλήσουμε γιά τὸ ρόλο, τὸν τόσο ἀγωνιστικὸ καί ἡρωϊκὸ, τὸ ρόλο πρωταγωνιστρίας ὁμολογουμένως, πού ἔπαιξε ἡ Ἑλληνίς στά χρόνια τῆς Ἑλληνικῆς ἐπαναστάσεως, γιά τὴν ἀποτίναξι τοῦ ζυγοῦ. Μόνο του εἶναι ἕνα θέμα τεράστιο καί θὰ πρέπει νὰ εἶναι ἀρκετὰ γνωστὸ σὲ ὅλους μας. Οἱ σελίδες στήν ἱστορία τοῦ γένους τῶν Ἑλλήνων πού ἔγραψε τότε ἡ Ἑλληνίς ἀποτελοῦν καύχημα καί διαμάντια μέσα στήν ὅλη ἱστορία τῆς ἐθνικῆς μας παλιγγενεσίας καί δόλοφωτες ἔνδοξες σελίδες στήν πανανθρώπινη ἱστορία. Ἡ Ἑλληνίς τῆς περιόδου αὐτῆς ἔγραψε ἀπαράγραπτα δικαιώματα τιμῆς καί σεβασμοῦ, δικαιώματα αἰώνιας εὐγνωμοσύνης στήν ψυχὴ ὄλων τῶν Ἑλλήνων καί στήν ψυχὴ κάθε ἀνθρώπου πού ἀγαπᾷ καί ξέρει τί θὰ πῆ ἐλευθερία. Θ' ἀρχίσουμε λοιπὸν τὴ σύντομη ἔρευνά μας μὲ τὶς προσπάθειες τῆς γυναίκας γιά τὴν ἐξήττησί της καί τὴ θέσι της μέσα στήν κοινωνία ἀμέσως μετὰ τὴν ἀπελευθέρωσί μας, ἀπὸ τότε πού συγκροτήθηκε τὸ πρῶτο ἐλεύθερο Ἑλληνικὸ κράτος.

★

Ἀπὸ τὰ πρῶτα χρόνια τῆς ἀνεξαρτησίας αἰσθάνεται ἡ γυναῖκα ἐπιτακτικὴ τὴν ἀνάγκη τῆς μορφώσεως. Συγκινητικὴ εἶναι ἡ ἱστορία τοῦ πρῶτου ἑλληνικοῦ παρθεναγωγείου πού ἰδρύθηκε στήν Ἑλλάδα. Ὁ ἡρωϊσμὸς τῶν Ἑλλήνων τὰ χρόνια τῆς ἐπαναστάσεως εἶχε συγκινήσει, ὅπως ξέρουμε, τὴν κοινὴ γνώμη τῶν ξένων χωρῶν, καί οἱ ξένες ἐφημερίδες ἔγραφαν συχνὰ μὲ συμπάθεια γιά τὸ μικρὸ αὐτὸ ἔθνος μὲ τὴ μεγάλη ψυχὴ, πού εἶχε κερδίσει τὴν ἐλευθερία του μὲ τόσους ἀγῶνες καί θυ-

σίες. Διὸ χριστιανικὲς ψυχές, συγκινημένες ἀπ' αὐτὰ πού διάβαζαν, ξεκίνησαν ἀπὸ τὴν Ἀμερικὴ τὸν Δεκέμβριον τοῦ 1830, γιά νὰ ἔλθουν νὰ προσφέρουν ὅ,τι βοήθεια μπορούσαν γιά τὴν ἀνόρθωσι τῆς Ἑλλάδος. Ἦταν τὸ ζεῦγος Χίλλ. Μόλις ἔφθασαν στήν Ἀθήνα ἡ Φανὴ Χίλλ ἀρχίζει τὸ ἔργον της. Μιά ἀποθήκη μὲ παλῆ ἀπιπλα τῆς χρησίμευσε γιά σχολεῖο, τὸ πρῶτο ἑλληνικὸ παρθεναγωγεῖο. Ἀργότερα βελτιώθηκε μὲ δωρεές Ἀμερικανῶν. Μάλιστα ἡ Φανὴ Χίλλ ἐπεχείρησε καί ταξιδεῖ στήν Ἀμερικὴ γιά τὶς ἀνάγκες τοῦ σχολείου της, στὸ ὁποῖον μέχρι τῆς ἰδρύσεως τοῦ Ἀρσακείου ἐμορφώνοντο καί δασκάλες. Σιγά-σιγά ἰδρύονται ἀπὸ τὴν Ἑλληνικὴ κυβέρνησι καί ἄλλα παρθεναγωγεῖα ἀντίστοιχα μὲ τὰ σημερινὰ δημοτικὰ σχολεῖα, πού τὰ διοικοῦσαν ἐπιτροπὲς ἀνδρῶν, ἐντελῶς ξένων τὶς περισσότερες φορὲς πρὸς τὰ παιδαγωγικὰ ζητήματα. Ἀργότερα οἱ γυναῖκες θὰ ζητήσουν νὰ περιέλθῃ στὰ χέρια τους ἡ διοίκησις τῶν παρθεναγωγείων. Χρόνον μὲ τὸ χρόνο γίνεται φανερὴ ἡ ἀνάγκη ἐνὸς ἀνωτέρου ἐκπαιδευτηρίου. Ἔτσι τὸ 1836 ἰδρύεται ἡ Φιλεκπαιδευτικὴ Ἐταιρεία. Ὁ Ἀρσάκης δωρίζει σ' αὐτὴν τὸ μέγαρον ὅπου ἐγκαθίσταται τὸ πρῶτο διδασκαλεῖο, τὸ Ἀρσάκειον, πού ἐπὶ πολλὰς δεκαετίες ἐμόρφωνε τὶς Ἑλληνίδες δασκάλες καί ἦταν τὸ μόνον ἀνώτερον ἐκπαιδευτήριον γιά γυναῖκες. Τὸ Ἀρσάκειον ἦταν ἰδιωτικὸ ἐκπαιδευτήριον καί τὰ δίδακτρα ἦταν ὑψηλὰ καί δυσβάστακτα γιά τὰ κορίτσια τῶν λαϊκῶν τάξεων, ἐνῶ τὴν ἴδια ἐποχὴ λειτουργοῦν πλείστα γυμνάσια ἀρρένων, δημοσίᾳ δαπάνῃ. Ἐπὶ πλέον τὸ Ἀρσάκειον δὲν ἦτο πλήρες Γυμνάσιον. Αὐτὸ ἦταν σοβαρὸ μειονέκτημα καί ὅταν πολλὰς δεκαετίες κατόπιν ἐπετράπη σὶς γυναῖκες νὰ φοιτοῦν στὸ Πανεπιστήμιον, δὲν ἐγίνοντο δεκτὲς μὴ μόνον τὸ δίπλωμα τοῦ Ἀρσακείου. Παράλληλα μὲ τὸ Ἀρσάκειον ἰδρύονται καί σ' ἐπαρχιακὰς πόλεις ἐκπαιδευτήρια

της αυτής τάξεως έντελῶς ιδιοσυντήρητα.

Γενικά, ἡ κατάστασις τῆς γυναίκας τὴν ἐποχὴ αὐτὴ δὲν εἶναι πολὺ ἀξιοζήλευτη. Τὰ μόνα ἀνοικτὰ ἐπαγγέλματα γι' αὐτὴν εἶναι «ἡ διδάσκαλος ἡ ράπτρια ἡ ὑπηρετρια» (Παρρέν). Τὰ κορίτσια ὅταν τελείωναν τὸ σχολεῖο, περνοῦσαν ἀργόσχολα τὸν καιρὸ τους, ἔχοντάς ὡς μόνην ποικιλίαν τὴν ἀνταλλαγὴν ἐπισκέψεων. Ἄφ' ἑτέρου τὰ φτωχὰ κορίτσια, ποὺ ἀπὸ ἡλικίας ὀκτὼ ἐτῶν κατέφευγαν στὰ λίγα ἐργοστάσια ποὺ ὑπῆρχαν τότε, ἐργάζονταν μὲ πολὺ πενιχρὴ ἀμοιβή, μὲ κίνδυνο τῆς ὑγείας των, λόγω τοῦ νεαροῦ τῆς ἡλικίας καὶ τῆς κοπιαστικῆς πολύωρης δουλειᾶς. Ἰατρικὴ περιθάλψις καὶ πρόνοια γιὰ τὶς ἐργαζόμενες ἦταν ἀνύπαρκτες. Ἔτσι τὸ κορίτσι τῶν ἀνωτέρων τάξεων εἶναι ἀντικείμενο πολυτελείας, ἐνῶ στὶς μέτριες καὶ στὶς φτωχότερες τάξεις τὸ κορίτσι εἶναι βάρος· οἱ ἐπιστήμες εἶναι κλειστὲς γι' αὐτό, ὅπως καὶ τὰ πρακτικὰ ἐπαγγέλματα, πλὴν ἐλαχίστων ἐξαιρέσεων. «Οἱ ἀτυχεῖς οἰκογενειάρχαι τήκονται πρὸ τοῦ σκοτεινοῦ καὶ ἀβεβαίου μέλλοντος τῶν θυγατέρων των, θεωροῦσι τὴν γέννησιν κόρης ὡς μεγάλην δυστυχίαν καὶ ἀποθνήσκουσιν ἐγκαταλείποντες αὐτὰς ἄνευ ἄρτου καὶ στηρίγματος» (Παρρέν). Μόνη τῆς ἐπιδίωξις εἶναι ὁ γάμος, καὶ ὅταν αὐτὸ δὲν συμβῆ μέχρι τὰ τριάντα τῆς χρόνια, θεωρεῖται σὰν ἓνα βάρος τῆς ζωῆς.

Παρ' ὅλ' αὐτὰ καὶ σ' ἐκεῖνα τὰ χρόνια συναντᾶμε γυναῖκες ποὺ ξεχωρίζουν καὶ ἐργάζονται γιὰ τὴν ἀνύψωσι τῶν ὁμοφύλων των, ὅπως εἶναι ἡ Εὐφροσύνη Σαμαρτζίδου ἀπὸ τὴ Σκύρο. Ἦταν ποιήτρια καὶ παιδαγωγός. Διωργάνωσε καὶ διηύθυνε τὰ παρθεναγωγεῖα, Ἄρτης, Θεσσαλονίκης καὶ Σερραῶν. Ἐνεργητικὴ καὶ ἀποφασιστικὴ, ἐκδίδει καὶ γυναικεῖο περιοδικὸ ὑπὸ τὸν τίτλο «Κυψέλη» στὴν Κωνσταντινούπολι, γύρω στὰ 1850. Ἄς ἀναφέρωμε ἐδῶ καὶ τὴν Μαριάννα Καμπούρογλου, τὴν μητέρα τοῦ Δημ. Καμπούρογλου. Στὸ σπίτι τῆς συνεκεντρῶνοντο οἱ ἡλικιωμένες γυναῖκες καὶ ἀφηγοῦντο πράγματα ποὺ εἶχαν σχέσι μὲ τὴν ἱστορίαν, τὰ ἦθη καὶ τὰ ἔθιμα τῶν Ἀθηναίων. Ὅ,τι καινούργιο ἄκουγε τὸ ἐσημείωνε στὸ σημειωματάριό τῆς. Αὐτὲς

οἱ σημειώσεις ἀπετέλεσαν κατὰ μέγα μέρος τὴ βᾶσι καὶ τὸ ὕλικὸ γιὰ τὸ βιβλίον ποὺ ἔγραψε ἀργότερα ὁ Δημ. Καμπούρογλος: «Ἱστορία τῶν Ἀθηνῶν ἐπὶ Τουρκοκρατίας».

Πολὺ συνέτεινε στὴν ἀνύψωσι τῆς γυναίκας ἡ πρωτοπορία τῆς σὲ ἔργα φιλανθρωπικά. Τὸ πρῶτον ἐν Ἑλλάδι γυναικεῖο σωματεῖο, ὀφείλει τὴν ἰδρυσὶ του σὲ μιὰ εὐγενικὰ χριστιανὴν γυναῖκα, τὴν Μαρία Ὑψηλάντου. Σπούδασε στὴν Ὀδησσό, κοντὰ πρὸν σοφὸν Οἰκονόμον τὸν ἐξ Οἰκονόμων. Ἀπέκτησε μεγάλη μόρφωσι, ἀλλὰ πρὸ παντὸς διδάχθηκε ἀπὸ αὐτὸν τὴν εὐσέβεια, τὴν ἀρετὴ καὶ τὴν πρὸς τὸν πλησίον ἀγάπη. Μετὰ τὸν θάνατον τοῦ συζύγου τῆς Γεωργίου, ἀδελφοῦ τοῦ Ἀλεξάνδρου Ὑψηλάντου, ἦλθε στὴν Ἀθήνα, ὅπου ἔγινε ἡ βοηθὸς ὄλων τῶν δυστυχισμένων. Τὸ 1855 συνέβη ἡ ἐπιδημία τῆς χολέρας. Πολλοὶ πέθαιναν καὶ ἄφιναν παιδιὰ ὄρφανὰ καὶ ἡ Μαρία Ὑψηλάντου μετέβαλε τὸ σπίτι τῆς σὲ ἄσυλο τῶν ὄρφανῶν κοριτσιῶν, ποὺ ὅμως δὲν ἄργησαν νὰ πληθύνουν, σὲ σημείον ποὺ τὸ σπίτι δὲν τὰ χωροῦσε πλέον. Τότε ἡ δραστήρια γυναῖκα συνεννοεῖται μὲ ἄλλες εὐπορες κυρίες καὶ προβαίνουν στὴν ἰδρυσὶ φιλανθρωπικοῦ καταστήματος γιὰ τὴν προστασία τῶν ὄρφανῶν κοριτσιῶν. Τὸ ἰδρυτικὸ κεφάλαιον ἐκ δραχμῶν 60.000 καταβάλλει ἡ Μ. Ὑψηλάντου. Τὸ ἴδρυμα τίθεται ὑπὸ τὴν ἐπίτιμον προεδρίαν τῆς βασιλίσσης Ἀμαλίας ἡ ὁποία ἐπρότεινε νὰ ὀνομασθῆ «Ὑψηλάντιον», πρὸς τιμὴν τῆς ἰδρυτριάς. Ἐκεῖνη ὅμως, μὲ τὴν ταπεινῶσι ποὺ χαρακτηρίζει τὶς μεγάλες ψυχές, ἀντιπροτείνει τὸ ὄνομα «Ἀμαλίων», ποὺ τελικὰ καὶ δόθηκε στὸ ἴδρυμα, γιατί ἔτσι, ἔλεγε, θὰ παρεκινῶντο ἀπὸ τὸ παράδειγμα τῆς βασιλίσσης καὶ ἄλλες εὐπορες γυναῖκες στὴ φιλανθρωπία. Τὴν 25 Ἰουνίου 1855 δημοσιεύεται στὴν Ἐφημερίδα τῆς Κυβερνήσεως τὸ σχετικὸ διάταγμα ποὺ ἀναγνωρίζει τὴν σύστασι φιλανθρωπικῆς Ἐταιρείας Κυριῶν, ποὺ ἔργο θὰ ἔχη τὴν διεύθυνσι τοῦ ἰδρυματος καὶ ἡ ὁποία Ἐταιρεία ἀπέτελεσε τὸ πρῶτον γυναικεῖο σωματεῖο στὴν Ἑλλάδα.

Εὐεργετικὸ ἐξ ἄλλου γιὰ τὶς φτωχὰς γυναῖκες ἔγινε τὸ Ἐργαστήριον Ἀπόρων γυ-

ναϊκῶν, πού ιδρύθηκε τὸ 1872 ἀπὸ τὸν Σύλλογο Κυριῶν ὑπὲρ τῆς γυναικείας παιδείσεως μὲ πρόεδρο τὴν Ἑλένη Παπαρηγοπούλου. Τὸ κτίριο τὸ πρόσφερε στὴν Ἐπιτροπὴ ὁ Ἄνδρας Συγγρός. Ἄπορες γυναῖκες κάθε ἡλικίας βρῖσκουν ἐκεῖ ἐργασία καὶ ἀκόμα τοὺς παρέχεται ἠθικὴ καὶ θρησκευτικὴ μόρφωσις. Τὸ ἐργαστήριον, ἐκτὸς τῆς φιλανθρωπικῆς του σημασίας, συνετέλεσε στὴν ἀνάπτυξιν τῆς ἐλληνικῆς τέχνης καὶ ἐγχωρίου βιομηχανίας.

Ἱστορικὸ μνημεῖο πού ὀφείλει τὴν ἴδρυσί του σὲ γυναικεῖα πρωτοβουλία εἶναι ἀκόμη τὸ θεραπειεῖον «Εὐαγγελισμὸς» πού ιδρύθηκε στὰ 1881. Στὴν ἴδρυσί του πρωτοστάτησε ἡ Βασίλισσα Ὀλγα, ἡ γυναῖκα μὲ τὴν πλούσια καρδιά, πού στάθηκε ἡ ἐνισχύτρια καὶ ἡ πρωτοπόρος σὲ κάθε καλὴ προσπάθεια στὰ χρόνια της. (Ἰδὲ περὶσ. Μ. Γεροῦλάνου: «Ἡ ἴδρυσιν καὶ τὸ ἔργον τοῦ Ε. Ε. Σ.», «Ἀκτίνες» 1951, σ. 14 ἑ.). Δικὸ τῆς ἔργου εἶναι καὶ ἡ ἴδρυσιν τοῦ Ἑλληνικοῦ Ἐρυθροῦ Σταυροῦ στὰ 1877, πού ἡ εὐεργετικὴ του δραστηριότης παρεκκόλλησε τοὺς πολεμιστὰς καὶ τοὺς πρόσφυγας ὄλων τῶν πολέμων πού διεξήγαγε ἀπὸ τότε τὸ Ἔθνος. Οἱ πρῶτοι ἴδρυται εἶναι κατὰ πλειοψηφίαν κυρίες (54 κυρίες—36 ἄνδρες). (Μ. Γεροῦλάνου: «Ἡ ἐξέλιξις τῆς νοσηλείας ἐν Ἑλλάδι...» Ἀθῆναι 1953, σ. 4 ἑ.).

★

Τὸ ἔτος 1887 σημειώνει ἓνα σταθμὸ στὴν ἱστορία τῆς γυναικείας δράσεως. Κάνει τότε τὴν ἐμφάνισί του τὸ πρῶτο γυναικεῖο περιοδικό, ἐκδιδόμενον στὴν Ἀθήνα ἀποκλειστικὰ ἀπὸ γυναῖκες, ὑπὸ τὴν διεύθυνσιν τῆς Καλλιόπης Παρρέν, πού θαρραλέα ἀνέλαβε τὸν ἀγῶνα γιὰ νὰ ρίξῃ τὰ τεῖχη πού ἔφραζαν τὸ δρόμο στὴν πρόοδο καὶ στὴν μόρφωσιν τῆς γυναίκας. Ἡ Καλ. Παρρέν, ἡ πρώτη Ἑλληνίς δημοσιογράφος, γεννήθηκε στὸ Ρέθυμνο τῆς Κρήτης τὸ 1861. Τὸ 1887, μόλις 26ῆτις συγκεντρῶνει γύρω της τὶς ἐκλεκτότερες ἀπὸ ἀπόψεως πνεύματος καὶ μορφώσεως γυναῖκες τῆς ἐποχῆς της, τὴν ἀρχαιολόγο Σοφίαν Σλήμαν, τὶς ποιήτριες Σαλπῶ Λεοντιάδα καὶ Μαριέττα Μπέτσου, τὶς Μαρία Μαυροκορδάτου, Εὐφροσύνη Ζαρίφη καὶ ἄλλες καὶ

ἐκδίδουν ἐφημερίδα ἐβδομαδιαίαν ὑπὸ τὸν τίτλον: «Ἐφημερίς τῶν Κυριῶν». Ἄς ἀκούσωμε τὴν ἴδια τὴν Παρρέν νὰ ἐκθέτῃ τὶς ἀπόψεις της στὸ πρῶτο φύλλο τῆς ἐφημερίδας της: «Ἡ Ἑλληνὶς καταλείπουσα τὸ μὲν διβάνιον διὰ τὴν Ὀθωμανίδα καὶ τὰς τοῦ νέου πολιτισμοῦ ἀξιώσεις—τέτοιαι δὲ θεωρεῖ «τὸ κομποροεπῶς ἐνδύεσθαι καὶ ὑποτάσσεσθαι εἰς ἀπάσας τὰς ἰδιοτροπίας τοῦ συρμοῦ, τὸ ἀνταλλάσσειν ἐπισκέψεις, τὸ καθ' ἕξιν μόνον τῶν δακτύλων κυμβαλιζειν, τὸ περιπατεῖν, τὸ ἀναγινώσκειν ἐπιφυλλίδα τινὰ τῆς ψυχοφόρου τῶν μυθιστορημάτων μούσης»—καταλείπουσα λοιπὸν αὐτὰ «διὰ τὰς κατοίκους τῆς Δύσεως, δύναται νὰ ἐξέλθῃ τοῦ κύκλου ἐν ᾧ περιστρέφεται μαραινομένη καὶ φθίνουσα καὶ ἀναλάβῃ τὸν τῆς ἀναπτύξεώς της ἀγῶνα, μὴ προσδοκῶσα ἐν τῷ σταδίῳ τούτῳ τὸ παράπαν τὴν συνδρομὴν τοῦ ἀνδρός». Ζητεῖ ν' ἀνυψώσῃ τὴν ἠθικὴν καὶ πνευματικὴν στάθμην τῶν Ἑλληνίδων, καὶ ἀκόμη προτίθει τὴν περιστολὴν καὶ βελτίωσιν παιδαγωγικῶν κακῶν. Ἐκεῖνο πού κυρίως ἐπεδίωξε ἡ Παρρέν καὶ ἀγωνίσθηκε ἀπὸ τὶς στήλας τῆς Ἐφημερίδος τῶν Κυριῶν νὰ ἐπιτύχῃ ἦταν ἡ χειραφέτησις τῆς γυναίκας διὰ τῆς ἐργασίας. Γι' αὐτὸ ζητεῖ «οὐ μόνον ἐπιστήμας ἀλλὰ καὶ τέχνας καὶ ἐπαγγέλματα διὰ τὰς γυναῖκας» καὶ νὰ μὴ εἶναι μόνον ἐπάγγελμα τὸ διδασκαλικόν. «Ἀνάγκη, λέγει, νὰ κατανοήσωσιν οἱ γονεῖς ὅτι ἀντὶ νὰ μεμψιμοιρῶσιν ἐπὶ τῇ ἀποκτῆσει θυγατέρων, προτιμότερον ἦν νὰ ἐξασφαλίσωσι τὸ μέλλον αὐτῶν δι' ἀνατροφῆς σκοπιμωτέρας καὶ πρακτικωτέρας. Θέλει νὰ μεταβληθῇ ἡ γυναῖκα «ἀπὸ ἀντικείμενον πολυτελείας εἰς παραγωγὸν δύναμιν».

Γι' αὐτὲς λοιπὸν τὶς ἐπιδιώξεις της ἀρχίζει τὸν ἀγῶνα. Συντάσσει μίαν ἀναφορὰ πρὸς τὸν Πρόεδρον τῆς Κυβερνήσεως πού τὴν ὑπογράφουν 2850 γυναῖκες, στὴν ὁποία παραπονοῦνται γιὰ «τὴν ἐντελὴ καὶ πλήρη ἀκηδίαν πρὸς τὸν ζωτικώτερον παράγοντα τῆς ἠθικῆς προαγωγῆς, τὴν γυναῖκα», καὶ καταλήγουν: «Ἐν ὀνόματι ὁθεν τῆς εὐθυμερίας καὶ τῆς προόδου τοῦ Ἐθνους, αἱ Ἑλληνίδες ἐξανιστάμεθα σήμερον καὶ ἀπαιτοῦμεν ὅπως ἡ πολιτεία με-

ομνήση και περί ήμῶν. Αιτούμεν τὴν ἴδρυσιν δημοσίων λυκείων ἀντιστοιχούντων πρὸς τὰ Γυμνάσια τῶν ἀρρένων. Αἰτούμεν ὅπως ἐν τῇ πρωτεύουσῃ τοῦλάχιστον ἴδρυσθῆ πρακτικὴ καὶ καλλιτεχνικὴ σχολὴ ἐν ἣ αἱ πτωχαὶ κόραι νὰ ἐμμανθάνωσι βιοποριστικὰς γυναικείας τέχνας καὶ ἐπαγγελματά καὶ ἐξασφαλίζουσι οὕτω ἑαυταῖς βίον ἄνετον καὶ ἔντιμον». Γι' αὐτὸ χαιρετίζεται ὡς ἀπαρχὴ ἡ ἴδρυσις τῆς ὑφαντικῆς βιομηχανίας τῆς Σπάρτης Καρασταμάτη πού εἶχε πολὺ καλὴ ἐξέλιξι.

Τὸ 1889 ὀργανώνεται στὸ Παρίσι «διεθνὲς Συνέδριον ἐπὶ τῶν δικαιωμάτων τῆς γυναικός» στὸ ὁποῖον ἐκλήθη καὶ ἔλαβε μέρος καὶ ἡ Καλλιότης Παρρέν, ἡ ὁποία ὠμίλησε μὲ θέμα: «Ἡ Ἑλληνὶς γυνὴ τοῦ 19ου αἰῶνος ἐν τῇ ἱστορίᾳ, τῇ φιλολογίᾳ καὶ τῇ φιλανθρωπίᾳ». Ὁ λόγος τῆς Παρρέν ἔκαμε ἐντύπωσι καὶ κατεχειροκροτήθη. Ἀκόμη τοὺς ἔκαμεν ἐντύπωσι ὅτι ἡ Ἑλληνὶς ἐκπρόσωπος ἦταν μορφωμένη καὶ ντυμένη ὅπως οἱ ἄλλες Εὐρωπαῖες. Ἐφαντάζοντο ὡς τότε τὶς Ἑλληνίδες περιορισμένες, ὅπως τὶς γυναῖκες τῆς Ἀνατολῆς.

★

Ἐν τούτοις τὸ Πανεπιστήμιον εἶχε ἀκόμη τὶς πύλες του κλειστὰς γιὰ τὶς γυναῖκες. Χαρακτηριστικὸ μάλιστα εἶναι τὸ γεγονός ὅτι τὸ ἔτος 1887 πού ἐώρτασε τὴν 50ετηρίδα του, στὴ σχετικὴ τελετὴ δὲν ἔγιναν δεκτὲς γυναῖκες, ἐλλείψει ὄχι χώρου, ἀλλὰ... γυναικωνίτου. Ἔτσι τὸ 1884 ἡ πρώτη Ἑλληνὶς φοιτήτρια, ἡ Σεβαστὴ Καλλισπέρη, δὲν σπούδασε στὸ ἐδῶ Πανεπιστήμιον, ἀλλὰ στὴ Σορβόννη, φιλολογία. Τὸ ἐπόμενον ἔτος ἐγγράφεται στὴν ἰατρικὴ σχολὴ τοῦ Πανεπιστημίου τῶν Παρισίων ἡ Μαρία Καλαποθάκη, ἡ μετέπειτα πρώτη Ἑλληνὶς ἰατρός πού γιὰ τὴ δρᾶσι της θὰ μιλήσωμε στὴ συνέχεια.

Τὸ 1887 ὑποβάλλει αἴτησι γιὰ νὰ γίνῃ δεκτὴ στὴν ἰατρικὴ σχολὴ τοῦ ἐδῶ Πανεπιστημίου μία ἀπόφοιτος τοῦ Ἄρσακειο. Ἡ αἴτησις της ἀπορρίπτεται γιὰ δύο λόγους: πρῶτον γιὰτὶ τὸ Ἄρσακειον δὲν ἦτο πλῆρες Γυμνάσιον καὶ δεύτερον γιὰτὶ ἐθεωρήθη ἐπικίνδυνον μία νέα νὰ συνναστρέφεται μὲ τοὺς «εὐτραπέλους», ὅπως τοὺς ἐξαρχακτῆρσαν, φοιτητάς. Αὐτὸ τὸ

δεύτερον προκαλεῖ τὴν ἀγανάκτησι τῶν φοιτητῶν, οἱ ὁποῖοι δημοσιεύουσι μακροσκελὴ διαμαρτυρία γιὰ τὸν χαρακτηρισμὸ πού τοὺς δόθηκε. Φαίνεται ὅτι τὸ γεγονός αὐτὸ καὶ ὁ θόρυβος πού ἔγινε προπαρεσκευάσαν τὸ ἔδαφος κ' ἔτσι ὅταν τρία χρόνια κατόπιν ἡ Ἰωάννα Στεφανόπολι ζητεῖ νὰ γίνῃ δεκτὴ στὴ Φιλοσοφικὴ Σχολή, ἡ Σύγκλητος δὲν ἔχει πιά τὶς παλιὰς τῆς ἀντιρρήσεις. Εἶναι ἀλήθεια ὅτι ἡ Ἰωάννα Στεφανόπολι ἐφρόντισε νὰ ἐφοδιασθῆ μὲ ἀπολυτήριον Γυμνασίου γιὰ νὰ μὴν ἀποκλεισθῆ μὲ τὸ τυπικὸ αὐτὸ κώλυμα. Ὅταν ἔβγαλε τὸ Ἄρσακειον, συμπλήρωσε τὶς σπουδὰς της στὸ σπῆτι καὶ ἔδωσε ἀπολυτήριον ἐξετάσεις σὲ Γυμνάσιον ἀρρένων, ὅπου διεκρίθη μεταξὺ 60 μαθητῶν. Τὸ ἴδιον κάνουν ἐπὶ πολλὰ χρόνια κατόπιν οἱ ὑποψήφιος φοιτήτριες. Ἔτσι ἔμενε μόνον ἡ ἠθικὴ πλευρὰ τοῦ ζητήματος, πού γι' αὐτὴν ἡ Σύγκλητος ἀπευθύνεται στὸ Ἐπουργεῖο Παιδείας κμῆπως ἔχη ἀντίρρησησιν τινά... ἐξ ἀλλοίας ἐκτιμήσεως τοῦ βαθμοῦ ἀναπτύξεως παρ' ἡμῖν» κλπ. Ταυτόχρονα ἡ Ἐφημερίς τῶν Κυριῶν ἀνεδημοσίευσεν τὴν πρὸ τριετίας διαμαρτυρία τῶν φοιτητῶν γιὰ τὴν ὁποία μιλήσαμε παραπάνω καὶ τὸ Ἐπουργεῖο ἐγκρίνει τὴν εἰσοδοχὴ τῆς ὑποψηφίας φοιτητριάς. Ἔτσι εἰσέρχεται πρῶτη φοιτήτρια μέσα στὸ Πανεπιστήμιον ἡ κ. Ἰωάννα Στεφανόπολι, σὲ ἡλικία 16 ἐτῶν καὶ φοιτᾷ στὴ Φιλοσοφικὴ Σχολὴ μὲ τὴ συνοδεία πάντοτε τοῦ πατέρα της.

Τὸ πρῶτον βῆμα εἶχε γίνῃ. Ἀπὸ τότε εἰσέρχονται οἱ πρῶτες φοιτήτριες καὶ στὶς ἄλλες σχολὰς, ἰατρικὴ, μαθηματικὴ, φαρμακευτικὴ, πού διαπρέπουσι στὶς σπουδὰς τῶν καὶ ἀποσποῦν συχνὰ τὰ συγχαρητήρια τῶν καθηγητῶν τῶν καὶ ἔχουσι ἀξίολογῃ δρᾶσι καὶ ὡς ἐπιστήμονες, ὅπως ἡ κ. Ἰωάννα Στεφανόπολι πού ἐσταδιοδρόμησε ὡς δημοσιογράφος (ἐκδιδοίκα μερὰ τὴν ἐφημερίδα Le Messager d' Athenes), ἡ Πολύμνια Παναγιωτίδου, πρῶτη γυναῖκα πού ἀνοῖξε φαρμακεῖον καὶ ἄλλες. Ἄς ἀναφέρωμε ἐδῶ μερικὰ γιὰ τὴ δρᾶσι τῆς Μαρίας Καλαποθάκη, πρῶτης Ἑλληνίδος ἰατροῦ.

Ἡ Μαρία Καλαποθάκη, μετὰ δετῆ φοίτησι στὸ Πανεπιστήμιον τῶν Παρισίων,

ἔρχεται στὴν Ἀθήνα. Δὲν θέλει νὰ γίνῃ γνωστὴ ἢ ἐπ'ανόδῳ τῆς ὡς ἱατροῦ ποῖν ἀποφανθῆ γι' αὐτὴν τὸ Πανεπιστήμιον τῆς πατρίδος τῆς, ὅπου δίνει ἐξετάσεις καὶ ἀριστεῖται. Θέτει τὴν ἐπιστήμην τῆς στὴν ὑπερησία τῶν γυναικῶν καὶ παιδιῶν τῆς πατρίδος τῆς. Γυναίκα μὲ εὐσέβεια καὶ φιλόανθρωπα αἰσθήματα ἀποδέχεται τὴν πρόσκλησιν τῆς φιλοπτώχου ἑταιρίας Κυριῶν νὰ ὑπηρετῆ δωρεὰν τοὺς πτωχοὺς τοῦ πρώτου Τμήματος τῶν Ἀθηνῶν. Διευθύνει τὸ νοσηλευτικὸν Τμήμα τῆς Ἐνώσεως τῶν Ἑλληνίδων, πού μόλις τότε εἶχε συσταθῆ καὶ ἀναπτύσσει ἀξιόλογη δρᾶσι στὸν πόλεμον τοῦ 1897. Ἐκπαιδεύει νοσοκόμους, ἔργο πού μέχρι τότε ἐθεωρεῖτο ἐξευτελιστικὸν καὶ ἀναξιοπρεπὲς γιὰ γυναῖκα. Νοσοκόμοι μέχρι τότε ἦσαν ἀμόρφωτες γρηῃς ὑπηρέτριες. Ἔτσι στὸν πόλεμον τοῦ 1897 διαθέτει ἡ Ἐνωσις 24 ἀδελφές, πού ὅμως δὲν ἐπαρκοῦν γιὰ τὰ ὀρεινὰ χειρουργεῖα καὶ ἔρχονται Ἀγγλίδες γιὰ νὰ συμπληρώσουν τὰ κενά. Ἐπὶ κεφαλῆς αὐτῶν ἡ Μαρία Καλαποθάκη ἐργάζεται ὅσον τρεῖς ἄνδρες χειρουργοί, ὅπως ὁμολογοῦν οἱ ἄνδρες συνάδελφοί τῆς. Μετὰ τὴν λῆξιν τοῦ πολέμου ὁργανώνει πληρέστερα τὸ Νοσηλευτικὸν Τμήμα τῆς Ἐνώσεως τῶν Ἑλληνίδων. Ἄνοιγει κλινικὴ ὅπου μορφώνονται νοσοκόμοι καὶ περιθάλπονται πάσχουσες γυναῖκες καὶ παιδιά. Δίδει διαλέξεις στὶς ὁποῖες παρίσταται κάποτε καὶ ἡ βασίλισσα Ὀλγα. Καταρτίζει ὁμάδες κυριῶν ἐπισκεπτριῶν, πού ἔργο ἔχουν τὴν περιθάλψιν τῶν ἀσθενῶν κατ' οἶκον καὶ τὴν ἀπολύμανσιν τῶν σπιτιῶν τῶν φθισικῶν, στοὺς ὁποίους παρέχεται καὶ περιθάλψις στὴν κλινικὴ τῆς. Ὅλα αὐτὰ ἦσαν ἀγνωστα μέχρι τῆς στιγμῆς ἐκείνης. Ἔτσι ἡ Μαρία Καλαποθάκη γίνεται πρόδρομος τῶν ἀρχῶν τῆς δημοσίας ἡγίεινῆς, μέχρι τὸ 1908, ὁπότε ἀναλαμβάνει αὐτὴν τὴν ἐργασίαν τὸ Ἐργαστεῖον Ἐσωτερικῶν. Ἀργότερα, στοὺς Βαλκανικοὺς πολέμους, τὴ βρῖσκει νὰ διευθύνῃ τὸ Νοσοκομεῖον τοῦ Ε. Ε. Σ. στὴν Ἀρτα. Ἡ κλινικὴ τῆς γίνεται ἀλλεπαλλήλως θεραπευτήριον γιὰ φυματικούς, χειρουργεῖο γιὰ πρόσθριον, ἀναρωτήριον τραυματιῶν καὶ ἄστυλον ὄλων τῶν ἀπροστατεῦτων. Ἐθεύσασε δόξα ἐπιστημονικὴ, συμφέρον καὶ

ἄνεσι χάριν τοῦ ἀγῶνος πού εἶχε ἀναλάβει ὡς πρώτη Ἑλληνίς ἱατρός καὶ ἐπέτελεσε, ὅπως γράφει ἀργότερα τὸ περιοδικὸν «Ἑλληνίς», ἔργον ἀληθοῦς σκαπανέως.

Ἄλλη διάσημη Ἑλληνίς ἱατρός, μὲ σταδιοδρομίαν ὅμως ἐντελῶς διαφοροτικὴν, εἶναι ἡ κ. Ἀγγελικὴ Παναγιωτάτου, πού ὑπῆρξε πρώτη φοιτήτρια τῆς ἱατρικῆς τοῦ ἐδῶ Πανεπιστημίου. Τὸ 1897 διορίσθη δημοτικὴ ἱατρός στὴν Ἀλεξάνδρεια κατόπιν διαγωνισμοῦ, ὅπου ἦλθε πρώτη μετὰ ξὺν τεσσάρων διαγωνισθεισῶν. Ἀφοσιώθηκε στὴν ἐπιστήμην τῆς καὶ ἔζησε ἀποκλειστικὰ γι' αὐτὴν. Ἔχει γράψει 170 συγγράμματα περὶ λοιμωδῶν καὶ τροπικῶν νόσων. Εἶναι ἐπιστήμων διεθνῶς ἐπιβεβλημένη, μέλος πολλῶν ἱατρικῶν σωματείων, Ἑλληνικῶν καὶ ξένων, ἡ μόνη τακτικὴ καθηγήτρια τοῦ Πανεπιστημίου Ἀθηνῶν καὶ ἀντεπιστέλλον μέλος τῆς Ἀκαδημίας Ἀθηνῶν.

Συγχρόνως μὲ τὸ Πανεπιστήμιον, ἀρχίζει καὶ τὸ Πολυτεχνεῖον νὰ δέχεται σπουδαστρίους. Τὴν πρώτην κ' ὄλας χρόνιαν ἐγγράφονται ὀδόνται.

★

Ἦδη ἀρχίζει νὰ ἐπιτελῆται πρόοδος καὶ στοὺς ἄλλους τομεῖς. Τὸ 1892 διορίζονται Ἐπιτροπὲς Κυριῶν στὰ παρθεναγωγεῖα καὶ γυναῖκες γίνονται μέλη τῶν ἐπιπτυχίῳ διδασκαλικῶν ἐξετάσεων. Ἡ Παρρὲν ἰδρύει Κυριακὸν σχολεῖον, ὅπου τὰ φτωχὰ ἐργαζόμενα κορίτσια μαθαίνουν γραφὴν, ἀνάγνωσιν, ἀριθμητικὴν, ἱερὰ ἱστορίαν. Γιατί ἡ Παρρὲν, ἂν καὶ εἶχε κάποια ἐπίδρασιν ἐπάνω τῆς ὁ ἀθεῖσμός τῶν ξένων φεμινιστριῶν, μὲ τίς ὁποῖες ἐρχόταν σ' ἐπαφὴν στὰ διεθνῆ συνέδρια, κατὰ βάθος εἶναι χριστιανὴ καὶ πιστεύει ὅτι ἡ θρησκευτικὴ διαπαιδαγώγησις παίζει μέγα ρόλον γιὰ τὸν χαρακτῆρα καὶ τὴν ἐξέλιξιν τοῦ ἀνθρώπου καὶ εἰδικώτερα τῆς γυναίκας. Κάπου ἀναφέρει γιὰ τὰ Κατηχητικὰ Σχολεῖα τῆς Λωζάννης καὶ παραπονεῖται γιατί δὲν γίνεται καὶ στὴν Ἑλλάδα κάτι ἀνάλογον. Ἐξ αἰτίας ἐνός ἔργου τῆς: «Ἱστορία τῆς γυναικὸς ἀπὸ τίσεως κόσμου» ἐγεννήθησαν μέσα τῆς ἀπορίες σχετικῆς μὲ τὴν χριστιανικὴν πίστιν καὶ ἐστενοχωρεῖτο γιατί δὲν εὑρίσκει ἕνα μορφωμένον θεολόγον

για νὰ τὶς συζητήσῃ. Γι' αὐτὸ ἡ χαρὰ τῆς, εἶναι μεγάλη, ὅταν στὸ Μιλᾶνο συναντᾷ τὸν Ἰωάννην Σκαλτσούνην, «τὸν μόνον σοφὸν ποὺ ἔχει νὰ παρουσιάσῃ ἡ Ἑλλάς», ὅπως τὸν ὀνομάζει, καὶ ποὺ τὸν παρομοιάζει μὲ τὸν Ἀπόστολο Παῦλο. Ἔργο τῆς εἶναι ἀκόμη τὸ "Ἀσυλο τῶν ὑπηρετριῶν καὶ ἐργατιδῶν «ἡ Ἁγία Αἰκατερίνη», ποὺ ἐπιδιώκει τὴν μόρφωσι καὶ ἠθικοποίησι τῶν κοριτσιῶν αὐτῶν. Ἐνισχύει τὴν Ναταλία Σούτσου, ποὺ μαζί μὲ εἴκοσι ἄλλες κυρίες, ἰδρύει τὸ "Ἀσυλο τῶν Ἀνιάτων στὰ Πατήσια καὶ ποὺ ἀπέκτησε δικό του κτίριο ἀπὸ κληροδότημα τῆς Σοφίας Χλωροῦ, 120.000 δρχ. Τὸν ἴδιο καιρὸ ἡ βασιλισσα Ὀλγα μεριμνᾷ γιὰ τὶς γυναίκες φυλακῆς ποὺ παίρνουν ὄψι ἐντελῶς διαφοροετικῇ.

Ἐγινε λόγος παραπάνω γιὰ τὴν Ἐνωσι τῶν Ἑλληνίδων. Τὸ σωματεῖο αὐτὸ ἰδρύθηκε ἀπὸ τὴν Καλλιρρόη Παρρὲν μετὰ τὴν ἐπιστροφή τῆς ἀπὸ τὸ δημοσιογραφικὸ συνέδριο τοῦ Σικάγου, τὸ 1893, ὅπου ἀντιπροσώπευσε τὴν «Ἀκρόπολι» καὶ τὴν «Ἐφημερίδα τῶν Κυριῶν». Ἡ Ἐνωσις ἀνέπτυξε πολυσχιδῆ δράσι ποὺ χρονολογεῖται κυρίως ἀπὸ τὸν πόλεμο τοῦ 1897. Τότε ἔδρασε τὸ Ἐθνικὸν Τμήμα τῆς Ἐνώσεως, παράλληλα μὲ τὸ Τμήμα χηρῶν καὶ ὀρφανῶν πολέμου. Μετὰ τὸν πόλεμο ἰδρύει νηπιαγωγεῖα ὑπὸ τὴν διεύθυνσιν τῆς Αἰκατερίνης Λασκαρίδου, ψυχῆς τοῦ ἐκπαιδευτικοῦ Τμήματος, καὶ Σχολῆς Νηπιαγωγῶν ἀνεγνωρισμένη ἀπὸ τὸ Κράτος. Ἰδρύει μονοτάξιο γυμναστικὸ σχολεῖο ποὺ λειτουργεῖ στὴ μεγάλη αἴθουσα τοῦ Ζαπτείου μεγάρου, ἐπίσης ἀνεγνωρισμένο, ὅπου ἐξασκοῦνται γυμνάστριες, κι' ἀκόμα ἐκπληρώνεται ἕνας μεγάλος πόθος τῆς Παρρὲν μὲ τὴν ἰδρῦσι τῆς πρώτης επαγγελματικῆς καὶ οἰκοκυρικῆς Σχολῆς, ποὺ τὴν ἰδρῦσε μὲ δικῆς τῆς δαπάνης καὶ μετὰ ἕνα ἔτος καλῆς λειτουργίας περιῆλθε στὴν κυριότητα τῆς Ἐνώσεως. Ἐκεῖ γίνεται καὶ κήρυγμα ἀπὸ τὸν ἀρχιμανδριτὴν Πανάρετον Δουληγέρον, τῆς Ἀναπλάσεως.

Ἡ Ἐνωσις τῶν Ἑλληνίδων ὑπῆρξεν ὁ πρόδρομος τοῦ Δυκεῖου τῶν Ἑλληνίδων, ποὺ ἰδρύθηκε ἀπὸ τὴν Καλλιρρόη Παρρὲν τὸ 1911. Ἔχει Τμήματα καὶ στὶς ἐπαρ-

χίεις καὶ ἔχει σκοπὸ τὴν ἐκπαίδευσιν τῆς Ἑλληνίδος στὴν οἰκιακὴ οἰκονομία, παιδαγωγικῇ, καλῆς τέχνης κλπ., καὶ ἐξασκεῖ φιλανθρωπικὴ δράσι εἰς ὄφελος ἀπόρων γυναικῶν.

Ἀπὸ τὸ 1911 εἰσέρχονται οἱ γυναῖκες στὶς δημόσιες ὑπηρεσίες. Οἱ ἄνδρες συνάδελφοί των τὶς ὑποδέχονται μὲ πολλὴ προκατάληψιν καὶ ὡς κατώτερο προσωπικόν. Σὲ μιὰ πολὺ μεταγενέστερη ἔκθεσι Ἐπιτροπῆς Ἐμπειρογνωμῶν διαβάσαμε τὰ ἐξῆς σχετικά μὲ τὶς ὑπαλλήλους γυναῖκες: «Μὲ τὴν εἴσοδον τοῦ θήλεος προσωπικοῦ εἰς τὰς δημοσίας ὑπηρεσίας, εἶναι ἀνάγκη νὰ διαρρυθμισθοῦν τὰ γραφεῖα καταλλήλως, ὥστε τὸ κατώτερον προσωπικὸν (ἐννοοῦν τὶς γυναῖκες) νὰ ἐργάζεται ἐντὸς εὐρυχώρων αἰθουσῶν ὑπὸ τὴν ἐπιτήρησιν τῶν προϊσταμένων των κατὰ τὸ σύστημα τῶν Τραπεζῶν, ὥστε νὰ λείπουν αἱ συνεχεῖς ἔξοδοι καὶ ἀπασχολήσεις ἐξ ὀμιλιῶν καὶ ἐπισκέψεων». Ἀλλὰ καὶ στὶς ἰδιωτικὰς θέσεις δὲν εἶναι καλύτερη ἡ ὑποδοχή. Εἰσάγονται μόνον ὡς κατώτερο προσωπικὸ καὶ ἀκολουθοῦν μιὰν ἀτέλειωτην διαβάθμισιν στὸ βαθμὸ τῆς δακτυλογράφου. Γενικὰ, στὶς δημόσιες καὶ ἰδιωτικὰς ὑπηρεσίας ἀποκλείονται ἀπὸ καθιερωμένη συνήθεια ὅλες οἱ ἀνώτερες θέσεις καὶ ὅταν ἔχουν ὅλα τὰ τυπικὰ προσόντα καὶ τὶς ἰκανότητες γι' αὐτές. Ἔτσι πολλὰς ὑπηρεσίας μένουσιν κλειστὰς γιὰ τὴν γυναῖκα καὶ τοῦτο γιὰ τὸ ἄρθρ. 3 τοῦ Συντάγματος 1864/1911, καίτοι δὲν ἀποκλείει τὸν διορισμὸ γυναικῶν στὶς δημόσιες θέσεις, (μιλάει πολὺ γενικὰ: «εἰς τὰς δημοσίας ὑπηρεσίας γίνονται δεκτοὶ μόνον Ἕλληνες πολῖται»), δὲν καθιερῶνει ὅμως καὶ τὴν ἰσότητα τῶν δύο φύλων, ἐπομένως ἡ νομοθετικὴ ἐξουσία εἶναι ἐλεύθερη νὰ ὀρίσῃ σὲ ποιὰς ὑπηρεσίας γίνονται δεκτὰς γυναῖκες καὶ σὲ ποιὰς ἀποκλείονται. Τὸ ἴδιον πνεῦμα διέπει καὶ τὸ ἄρθρ. 6 τοῦ Συντάγματος τοῦ 1927, ποὺ περιέλαβε καὶ ἐρμηνευτικὴ δὴλωσι ὡς πρὸς τὴν ἔννοια τῆς λέξεως «πολίτης»: σημαίνει τὸν Ἕλληνα ὑπήκοον, δηλαδὴ τὸν ἔχοντα τὴν Ἑλληνικὴν ἰθαγένειαν ἀνεξαρτήτως φύλου, ἄρα στὶς δημόσιες ὑπηρεσίας εἶναι δεκτοὶ ὄχι μόνον ἄνδρες ἀλλὰ καὶ γυναῖκες. Ἔτσι ὅταν τὸ 1927 μιὰ δεσποινὶς ὑπέβαλε αἰτη-

σι συμμετοχῆς στὸ διαγωνισμό τοῦ Ὑπουργείου Ἐξωτερικῶν γιὰ τὸν βαθμὸ τοῦ ἀκολούθου, ἡ αἰτησίς της ἀπερρίφθη μὲ τὴν δικαιολογία ὅτι ὁ Ὄργανισμὸς τοῦ Ὑπουργείου ἀπαγορεύει τὴν εἴσοδο τῶν γυναικῶν στὸν διπλωματικὸ κλάδο, καίτοι πρὶν ἀπὸ πολλὰς δεκαετίες ἐτῶν θεωρήθηκε ἰκανὴ γι' αὐτόν. Χαρακτηριστικὴ εἶναι καὶ ἡ ἐξῆς περίπτωση: Σὲ διαγωνισμό πού προεκήρυξε τὸ Συμβούλιο Ἐπικρατείας γιὰ τὴν θέσι τοῦ εἰσηγητοῦ ὑπέβαλε αἴτησι συμμετοχῆς μίᾳ κυρία ἀριστοῦχος τοῦ Πανεπιστημίου, μὲ φρονίσι στὸ Πανεπιστήμιον τῆς Λειψίας, καὶ ἡ ὁποία εἶχε ὅλα τὰ προσόντα γι' αὐτὴν τὴν θέσι. Ἡ Ἐξεταστικὴ Ἐπιτροπὴ τοῦ Συμβουλίου Ἐπικρατείας ἀπέρριψε τὴν αἴτησί της μὲ τὴν αἰτιολογία ὅτι μεταξὺ τῶν τυπικῶν προσόντων ἦταν καὶ τὸ ἀπολυτήριον στρατοῦ, τὸ ὁποῖον, φυσικὰ, ἐστερεῖτο ἡ ὑποψηφία. Ἐκείνη ἐν συνεχείᾳ ἔκανε προσφυγὴ γιὰ τὴν ἀκύρωσι τῆς ἀποφάσεως, πού κι' αὐτὴ ἀπερρίφθη μὲ τὴν δικαιολογία πού ἀναφέραμε παραπάνω: τὸ ἄρθρον 6 τοῦ Συντάγματος εἶναι γενικὸ καὶ δὲν δεσμεύει τοὺς ὁργανισμοὺς τῶν δημοσίων ὑπηρεσιῶν νὰ ὀρίσουν ἄλλοιῶς τὰ πράγματα. Καὶ σήμερα ἡ κρατοῦσα ἄποψις δὲν ἀπέχει πολὺ ἀπὸ τὴν παλαιά. Οἱ γυναῖκες γίνονται δημόσιοι ὑπάλληλοι, κατὰ κανόνα κατωτέρων βαθμῶν, σπανίως σὲ θέσι Τμηματάρχου ἢ Διευθυντοῦ. Ἀπαγορεύεται δὲ νὰ εἶναι στρατιωτικοὶ ἢ διπλωματικοὶ ὑπάλληλοι ἢ Ὑπουργοί. Τὰ τελευταῖα μόνον χρόνια ἰδρῦθηκε τὸ γυναικεῖον στρατιωτικὸν σῶμα ἀδελφῶν νοσοκόμων.

Τὸ 1920 ἰδρύεται τὸ γυναικεῖο σωματεῖο «Σύνδεσμος ὑπὲρ δικαιωμάτων τῆς γυναίκας», κατόπιν προγραμματικῶν πού ἔσπειλε ἡ Διεθνὴς Ἐνωσις γιὰ τὴν γυναικεῖα ψήφο. Γιὰ τὴν διάδοσι αὐτῶν τῶν ἰδεῶν ἐκδίδει ὁ Σύνδεσμος ἀπὸ τὸ 1923 τὸ 15ήμερον περιοδικὸ «Ὁ Ἀγῶνας τῆς γυναίκας».

Ὅλες οἱ προσπάθειες τῶν χειραφετημένων γυναικῶν τοῦ Συνδέσμου στηρίζονται στὸ ἐξῆς, κυρίως στὴν ἀπόκτησι πολιτικῶν δικαιωμάτων καὶ σ' αὐτὸν τὸν «σκληρὸ καὶ ἄχαρι ἀγῶνα», ὅπως τὸν ὀνομάζουν, καταναλίσκουν καὶ τὴν τελευταία ἰκμάδα τῆς ζωῆς τους. Γιατί πιστεύουν πὼς μόνον

ἡ ψήφος εἶναι ἐκείνη πού θὰ γεφυρώσῃ τὸ δῆθεν ἀγεφύρωτο χάσμα μὲ τὸν φανταστικὸ ἀντίπαλό τους, τὸν ἄνδρα. Ἔτσι τὰ ἔτη 1923-1930 χαρακτηρίζονται ἀπὸ τοὺς ἀγῶνες τῆς γυναίκας γιὰ τὴν ψήφο.

Γιὰ πρώτη φορὰ ἀπὸ τὸ βουλευτὴ Κεφαλληνίας Θάνο Μπασσιᾶ ὑποβάλλεται στὴ Βουλὴ τὸ 1918 σχέδιον νόμου «περὶ ἰσοπολιτείας τῶν Ἑλληνίδων» πού προκάλεσε πῶ πολλὰ εἰρωνεῖες, παρὰ ἀληθινὴ ἀντίδρασι.

Τὸ 1925 τροποποιεῖται ὁ Νόμος «περὶ Δήμων καὶ Κοινοτήτων», ἐπ' εὐκαιρία τῆς ἀναθεωρήσεως τοῦ Συντάγματος τοῦ 1911 καὶ χορηγεῖται τὸ δικαίωμα ψήφου στίς γυναῖκες πού ἔχουν συμπληρώσει τὸ 30ὸν ἔτος καὶ γνωρίζουν ἀνάγνωσι καὶ γραφή, μετὰ δύο χρόνια, δηλαδὴ τὸ 1927. «Διάταγμα θέλει κανονίσει τὸν τρόπον ἐγγραφῆς τῶν γυναικῶν στοὺς ἐκλογικοὺς καταλόγους». Τὸ δῶρο αὐτὸ τὸ χαρακτηρίζουν οἱ ἀγωνιστρίκες γιὰ τὴν ψήφο «ὡς τὸ πρῶτο δεῖλὸ ἀμφίβολο βῆμα σάν τὸ τρίκλισμα (πού μοιάζει) τοῦ μικροῦ παιδιοῦ πού μόλις ἀρχίζει νὰ περπατῆ». Κι' ἦταν πράγματι «ἀμφίβολο βῆμα», ἀφοῦ τὸ 1927 ἔφρασε στὸ τέλος του κι' ἀκόμα νὰ ἐκδοθῇ τὸ πολυπόθητο διάταγμα.

Τὸ 1928 καὶ 1929, ὕστερα ἀπὸ τέσσερα σχεδὸν χρόνια ἄκαρπο προσμονή, ὁ «Σύνδεσμος ὑπὲρ τῶν δικαιωμάτων τῆς γυναίκας» ὀργανώνει δύο δημόσιες συγκεντρώσεις διαμαρτυρίας γιὰ τὴν ψήφο πού δὲν δόθηκε, μὲ τὴν συμπαράστασι τοῦ Ἐθνικοῦ Συμβουλίου Ἑλληνίδων καὶ ἄλλων γυναικειῶν καὶ μικτῶν ὀργανώσεων, ὅπου ἐκδίδουν ψηφίσματα μὲ τὰ ὁποῖα ζητοῦν ψήφο ὄχι μόνον γιὰ τίς δημοτικὰς, ἀλλὰ καὶ γιὰ τίς βουλευτικὰς ἐκλογὰς καὶ τὰ ὑποβάλλουν στὴν τότε Κυβέρνησι. Ἔτσι καὶ πάλιν ἀνεκινήθη τὸ ζήτημα τῆς γυναικεῖας ψήφου στὴ Βουλὴ, στὴ συνεδρίασι τῆς 9 Ἰουλίου 1929. Εἶναι χαρακτηριστικὸ ἓνα λογοπαίγνιον πού λαμβάνει χώρα στὴ Βουλὴ μεταξὺ Ἐλευθερ. Βενιζέλου καὶ ἐνὸς βουλευτοῦ ἀπὸ τὴ συντηρητικὴ μερίδα καὶ πού δείχνει τὸ φόβον καὶ τὴν προκατάληψιν μὲ τὴν ὁποῖαν ἀντιμετωπίζουν οἱ πολλοὶ τὴ χορηγήσι πολιτικῶν δικαιωμάτων στίς γυναῖκες. «Εἰμαι πρὸθυμος, λέγει ὁ Ἐλευθ. Βενιζέλος, νὰ δώσω στίς γυναῖκες δικαί-

ωμα ψήφου, διότι θὰ ἔχουν πολλὰ νὰ προσφέρουν ἀπὸ ἀπόψεως ὑγείας, φιλανθρωπίας, ἐποπτείας νοσοκομείων κλπ. Τίποτε νομίζω στὸ μέλλον δὲν θ' ἀλλάξη τὴν τάξι τῶν πραγμάτων, ἀφοῦ καὶ μετὰ τὴν παροχὴ ὁ ἥλιος θ' ἀνατείλῃ καὶ πάλιν ἐξ ἀνατολῶν καὶ τὸ φεγγάρι ἀπὸ τὸ ἴδιο μέρος». Καὶ ἡ συντηρητικὴ μερὶς τοῦ ἀπαντᾷ: «ὁ ἥλιος καὶ τὸ φεγγάρι θὰ ἐξακολουθήσῃ νὰ βγαίνει ἀπὸ τὸ ἴδιο μέρος, ὅπως ἐξακολουθεῖ ὕστερα ἀπὸ οἰανδήποτε συμφορὰ. Τὰ ἄλλα ὁμως δὲν θὰ μείνουν στὴ θέσι τους».

Ἐνα ἔκτακτο γεγονός τὸ 1930 κάνει τὶς γυναῖκες τῆς Θεσσαλονίκης νὰ ἔλθουν στὶς κάλπες γιὰ τὴν ἀναπληρωματικὴ ἐκλογὴ τοῦ Δημάρχου τους. Τὸ 1931 ψηφίζουν οἱ γυναῖκες τῆς Σάμου, Χίου καὶ τὸ 1932, οἱ γυναῖκες τοῦ Πειραιῶς. Τὸ 1951 κατόπιν τοῦ Α. Ν. 959/29-4-49 ψηφίζουν στὶς δημοτικὲς καὶ κοινοτικὲς ἐκλογὲς οἱ γυναῖκες ποὺ ἔχουν συμπληρώσει τὸ 25ον ἔτος καὶ τοὺς χορηγεῖται καὶ τὸ δικαίωμα τοῦ ἐκλέγεσθαι. Τελευταίως, τὸ ἔτος 1952, χορηγεῖται στὶς γυναῖκες τὸ δικαίωμα τοῦ ἐκλέγειν καὶ ἐκλέγεσθαι στὶς βουλευτικὲς ἐκλογές. Πρῶτῃ φορὰ, ὡς γνωστόν, ψηφίζουν καὶ πάλι οἱ γυναῖκες τῆς Θεσσαλονίκης στὶς ἀναπληρωματικὲς ἐκλογές καὶ ἐκλέγουν τὴν πρώτη Ἑλληνίδα βουλευτίνα.

Ἄλλες πρόοδοι ποὺ ἐσημείωσε ἡ γυναῖκα σ' αὐτὸ τὸ διάστημα εἶναι: Τὸ 1924 ἰδρύεται ὁ «Σύνδεσμος Ἑλληνίδων Ἐπιστημόνων». Τὸ ἴδιο ἔτος ὁ Δικηγορικὸς Σύλλογος ἐπιτρέπει στὰς διπλωματούχους τῆς Νομικῆς νὰ γίνονται μέλη του. Τὸ 1925 δίδεται τὸ δικαίωμα τοῦ δικηγορεῖν στὶς γυναῖκες μὲ τὸν Ν. ΓΠΟΓ' (3973) «περὶ δικηγορίας». Ἀκόμη σὲ γυναικεῖα πρωτοβουλία ὀφείλεται καὶ ἡ ἀνακίνησις τοῦ θεσμοῦ τῶν παιδικῶν δικαστηρίων καὶ τὸ Ν. Δ. «περὶ ἀναζητήσεως τῆς πατρότητος».

✱

Ἄς σταματήσωμε μέχρις ἐδῶ, ἂν καὶ θὰ εἶχαμε τόσα πολλὰ νὰ ποῦμε γιὰ τὸ πῶς ἐργάζεται ἡ γυναῖκα σήμερᾶ ἄλλωστε εἶναι τόσο γνωστά. Ἄς δοῦμε μόνο τί ἐδίδαξε τὴν γυναῖκα ἡ πείρα τῶσων χρόνων. Ἡ ἀπάντησις ἔρχεται μόνῃ της. Ἄν θέλῃ ἡ γυναῖκα νὰ πετύχῃ στὶς προσπάθειές της, ἂν ποθῇ πραγματικὰ νὰ ἀνατεῖλουν

γι' αὐτὴν καλύτερες μέρες, ἕνα τῆς μένει, νὰ κλείσῃ μέσα στὴν ψυχὴ της τὶς αἰώνιες χριστιανικὲς ἀξίες καὶ μ' αὐτὲς ὡς ἐφόδια νὰ ξεκινήσῃ γιὰ τὴν κατάκτησι τῶν δικαιωμάτων ποὺ τῆς ἀνήκουν. Γιατί πρέπει νὰ ὁμολογήσωμε πὼς πολλὲς φορὲς ξεχάσθησαν καὶ στὶς γυναικεῖες ἑλληνικὲς κινήσεις—ἀπὸ ἐπιδράσεις τοῦ διεθνοῦς ἀρνητικοῦ φεμινισμοῦ—οἱ πνευματικοὶ θησαυροὶ ποὺ θὰ ἀποτελοῦσαν τὰ μόνα βάρη γιὰ τὴν ἐπιτυχία τῆς ἀνυψώσεως καὶ τῆς προσόδου τῆς Ἑλληνίδος. Τότε μόνον ἡ γυναῖκα στάθηκε ψηλά, ὅταν θέλησε νὰ στηρίξῃ τὴ ζωὴ της στὴ θρησκεία τῆς σοφίας καὶ τῆς ἀγάπης, στὴν πίστι τοῦ Σταυροῦ ποὺ προαναγγέλλει τὴν Ἀνάστασι.

Ἄν μποροῦσε ἡ γυναῖκα νὰ καταλάβῃ τὸν μεγάλο της εὐεργέτη, τὸν Χριστιανισμό, ἂν κατώρθωνε νὰ καταλάβῃ ὅτι ἴσα ἴσα μέσα ἀπὸ αὐτὸν ἔπιδησε τὸ μεγαλύτερο κήρυγμα τῆς ἐλευθερίας της καὶ ἀπ' αὐτὸν ἐτράφησαν οἱ γονιμότερες προσπάθειες γιὰ τὸ κοινωνικὸ καὶ πνευματικὸ της ἀνέβασμα, ποτὲ δὲν θὰ ἐπέτρεπε ὄλους ἐκείνους τοὺς ἐπικίνδυνους πειραματισμοὺς ποὺ ἔγιναν εἰς βάρος της ἀπὸ μερικοὺς διήθεν καλοθελητάς. Ὁ Χριστιανισμὸς «περιορίζοντας τὸν ἀνδρικό ἐγωϊσμό, βάζοντας χαλιναρία στὸν δεσποτισμὸ καὶ στὴν ἀνδρική ὑπεροφία βοήθησε τὴ γυναῖκα νὰ ὑψωθῇ στὶς σφαῖρες τῆς δικῆς της δικαιοδοσίας, ποὺ ἡ ἐπιρροή της εἶναι παντοδύναμη». (Ἰδὲ περισ. στὸ εἰδικὸ τεῦχος τῶν «Ἀκτίων», τὸ ἀφιερωμένο στὰ προβλήματα τῆς γυναίκας. Ἰανουάρι. 1944).

Μέσα στὴ θαυμασία ἐνότητα, ποὺ δημιουργήσε ἡ θρησκεία τῆς ἀγάπης μὲ ἔμβλημα πάντοτε τὸ «ὄκν ἔνι ἄρσεν καὶ θῆλυ» κατέχει ἡ γυναῖκα ξεχωριστὴ δική της θέσι. Ἀποτελεῖ μία προσωπικότητα ἱερή.

Στὴν ἱστορία τοῦ Ἰσραηλιτικοῦ ἔθνους πολλὲς γυναῖκες βλέπομε νὰ φθάνουν σὲ ὑψίστα ἀξιώματα, ὅπως ἡ Δεβώρα, ποὺ ἔγινε κριτὴς τοῦ λαοῦ, δηλαδὴ ἕνα εἶδος πρωθυπουργοῦ θὰ λέγαμε σήμερᾶ, ποὺ καὶ στὶς ἡμέρες μας, παρ' ὅλα τὰ φεμινιστικὰ κινήματα ἐξακολουθοῦν νὰ μένουν ἀξιοζήλευτα.

«Καὶ σὲ μιὰ γυναῖκα, τὴ διακόνισσα Φοίβη, ἐμπιστεύεται ὁ Παῦλος τὴν πρὸς Ρω-

μαίους έπιστολή του και τής αναθέτει τήν τιμημένη άποστολή νά τή μεταφέρει στή Ρώμη. Δέν ίσοδυναμεί άρα γε αυτό με μιá σπουδαία και έμπιστευτική διπλωματική άποστολή.»

Και τοϋτο γιατί ο Χριστιανισμός θεωρεί τήν γυναικεία προσωπικότητα εφάμιλλη προς τήν ανδρική.

Και αν όλες οι γυναίκες πρέπει νά νοιώσουν τήν ανυψωτική δύναμη τοϋ Χριστιανισμού πολύ περισσότερο ή Έλληνίδα γυναίκα πού μέσα στις φλέβες της ρέει ή ρώων και μαρτύρων αίμα, πού έχει μιá τόσο ένδοξη ιστορία εθνική και εκκλησιαστική γεμάτη από γυναικεία όνόματα, από γυναίκες πού γράφουν μεγαλειώδεις σελίδες τής ιστορίας τών Έλλήνων.

Από τέτοιες άνώτερες γυναίκες και έμπνευσμένες κοινωνικές εργάτιδες έχει ανάγκη ή άποσταμένη από τους Ξενικούς πειραματισμούς πατρίδα μας (*).

(*) Και μιá τέτοια άθόρυβη και δημιουργική εργασία για τήν ανάδειξι τους συντελείται στους κόλπους της σήμερα από τά Συνεργαζόμενα Χριστιανικά Σωματεία, με τήν «Πρόνοια» και από τó «Έλληνικόν Φώς», με τó Κέντρον Κοινωνικής Μορφώσεως τής Έλληνίδος.

Παράλληλο έργο έκπολιτιστικό, ήθοπλαστικό και φιλανθρωπικό έπιτελούν και πολλά άλλα γυναικεία Σωματεία τής χώρας μας, όπως είναι τó «Σώμα Έλληνίδων Όδηγών», πού ίδρύθηκε τó 1932, ή «Φανέλλα τού Στρατιώτου» με τήν άγαθοεργό δράσι της κ. ά. Και άλλα Σωματεία όπως ή «Έταιρεία Προστασίας Άνηλικών Παιδιών», ή «Έταιρεία προστασίας Άναπήρων Παιδιών» και οι «Οίκοι Κωφάλα-

Είναι καιρός πιά νά πάρη ή γυναίκα τή θέση πού τής πρέπει μέσα στην κοινωνία. Άρχετá ταιλαιπωρήθηκε κι' αυτή και τó Έθνος μαζί της όλóκληρο.

«Μπορούμε όμως με βεβαιότητα σήμερα νά πούμε ότι τó «αύριον έσσει' άμεινον», γιατί οι γυναίκες στην πλειονότητά τους Ξαναπήραν τó δρόμο προς τις αιώνιες αξίες και αυξάνουν τó πλήθος τών ανθρώπων πού κάνουν τή σωτηρία στροφή σε τοϋτον τόν ιστορικό 20ον αιώνα.

Ι. ΚΑΛΟΓΕΡΑΚΗ
ΑΙΚ. ΣΤΕΡΓΙΩΤΟΥ

λων και τυφλών», καθώς και ó «Έρανος Βορείων Έπαρχιών», ως έπί τó πλείστον από γυναικείες διευθύνονται και αυτές είναι ή ψυχή τους. Άλλοτε θά μιλήσωμε για τήν δράσι όλων αυτών τών συγχρόνων Σωματείων.

ΠΗΓΑΙ

Έφημερίς τών Κυριών, (Τόμοι 1887-1902).
Περιοδικόν «Έλληνίς», (Τόμος 1921).

Περιοδικόν «Άγώνας τής γυναίκας», (Τόμοι 1923-1932).

Περιοδικόν «Άκτινες», (Τόμος 1944, 1950, 1951).

Δημ. Σωτ. Βλάχου, «Ό θεσμός τής Ισότητος εις τó Δημόσιον Δίκαιον». (Τόμος Α' σελ. 242).

Περιοδικόν «Άλκυονίδες», (Τόμος 1951).

Σ. Παπακόστα: «Μεταξύ τών δύο πολέμων», Άθήναι 1946.

Μ. Γερουλάνου: «Η εξέλιξι τής νοσηλείας έν Έλλάδι και ή ίδρυσις τών σχολών διπλωματούχων και έθελοντών Άδελφών Ε. Ε. Σ.», Άθήναι 1953.

ΚΑΜΠΑΝΑ ΕΣΠΕΡΙΝΗ

Σήμανε πέρα μακρυνή, γλυκειά καμπάνα έσπερινή
και πήρε τó τραγουδι της τ' άγέρι άπ' τó Ξωκλήσι
και τó ταξειδεψε λαφριά στα ροδοσύνεφα τ' άρια
και τΰφερε στα κύματα όπουχε ό ήλιος δύσει.

Άπόκοση κι' άλαργινή, γλυκειά καμπάνα έσπερινή
καθώς άπόψε μίλησες στα πιό βαθειά μου βάθη
έίλα πώς πρώτη μου φορά σ' άκουγα τόσο καθαρά...
Κι' άργά ό άχός σου έμάκρυνε, κι' έσβύστηκε, κι' έχάθη...

ΧΑΡΑ ΚΡΙΣΠΟΥ

ΑΝΑΤΑΣΙ

Πήγα στην έξοχή—πεδιάδα στη ρίζα ένους βουνού και πέρα ή θάλασσα. Πήγα για κάποια ξεκούρασι. Ύπολόγισα στην μοναξιά και στην ήσυχία, να με βοηθήσουν σε μιὰ ψυχική ανάτασι. Κάτι έγινε.

★

Ένα σούρουπο, γύριζα μόνος από ένα περίπατο στ' ἀμπέλια που ήσαν κοντά στη θάλασσα. Από τὸ βουνὸ κατέβαινε μυρουδιά θυμαριού και σκίνου. Ἀπόλυτη ήσυχία. Τὸ κυπρί, μόνον, ένὸς ἀλόγου που βόσκαγε ἐκεῖ κοντά, ἀκουγότανε, καθὼς τὸ ζῶο τίναιζε τὸ σαγόνι μαδώντας τὸ χορτάρι. Ἐνοιωθα ήμερος σάν τσοπάνος που φυλάει ἀκίνητος, στὸν κάμπο, τὸ κοπάδι του.

Ἡ πούλια φάνηκε πάνω ἀπ' τὴ σκοῦρα ποδιά τῆς θάλασσας. Κάθησα σὲ ένα βράχο και ἡ ψυχή μου ἀνοιξε φτερά και ξέχασε «τὴ μάταιη τούτη ζωή». Μεγάλες και εὐσεβείς ἰδέες πέταξαν μέσα στὸ νοῦ μου, ἀπαλὲς σάν πεταλοῦδες.

Μιὰ ἐρχόταν ἀπὸ μακρινὲς ἐποχές. Στὶς ἀμμουδερὲς ἐρημιές ἦ σὲ κάποιον χλοερὸ βουνὸ που ἡ ράχη του φτάνει κοντά στὸν οὐρανὸ. Μακρυά, μακρυά... Τί ὠραῖο νὰ ζῆς ἔτσι—ἐπίγειος ἄγγελος! Νὰ μαστορεύης ένα ἐργόχειρο ἢ νὰ ζωγραφίζης μὲ ψαλμουδιές, δακρῦζοντας ἀπὸ εἰρηνική ἀγαλλίασι. Και τὰ ἐγκόσμια, οἱ δουλειές, τὰ λεφτά, οἱ δόξες εἶναι τόσο μακρυά... Κι' ἐσὺ κοντά στὸ Θεὸ!

Μιὰ σουσουράδα ἦλθε και ἔκατσε στὸ κλαράκι ένὸς σκίνου, ἀντίκρου μου. (Σουῦστα ἡ οὐρά της, ἀπάνω—κάτω). Ἀνόητο πουλι δὲν ἦταν σὲ θέσι νὰ σεβαστῆ τὴν ἀνάτασί μου. Τῆς πέταξα μιὰ πέτρα και ἔφυγε.

Δεύτερη πεταλοῦδα: Ὁχι «ἀναχωρητισμός»! Ἀλλά, μέσα στην κοινωνία. Νὰ διαφωτίζης... Νὰ δουλεύης για τὸς ἄλλους! Τί ὠραῖο! Οἱ φτωχοί, οἱ βασιανισμένοι περιμένουν βοήθεια. Τόσες ἀνάγκες, τόσος πόνος (Σκελετωμένες μορφὲς ἀνα-

σηκώθηκαν ἀπὸ τὰ κρεθβάτια τους μέσα στὰ νοσοκομεία: Βοηθήστε μας! Και ἀπὸ τὶς φτωχογειτονιὲς βγῆκαν παιδιὰ ἀδενικά, βρώμικα, και μανάδες μὲ ἄλλα στην ἀγκαλιά και ἀπλωναν τὰ χέρια ζητῶντας βοήθεια. Ἀπὸ ἐμένα—σωτήρα τους).

Κι' ἐγὼ πετοῦσα σ' ένα σύννεφο θείας ἀγάπης. Εἶχα πουλήσει κι' ὄλας τὰ ὑπάρχοντά μου και τὰ «ἔδιδα τοῖς πτωχοῖς...». (Ένα πελώριο, ὄλοστρόγγυλο φεγγάρι ἀναδύεται ἀπὸ τὸ Αἰγαῖο, κίτρινο σάν κρόκος αὐγοῦ).

Ἦταν κρίμα, στ' ἀλήθεια, νὰ μὴ μπορῶ νὰ γράφω στίχους. Μιὰ καλωσύνη ἀπέραντη γέμιζε τὴν καρδιά μου. Τί ὠραῖο (και εὐκολο!) πράγμα νὰ ἀνεβαῖνη κανείς, ἔτσι, στὰ ὕψη τῆς ἀρετῆς και τῆς ἀγιωσύνης ὄλων τῶν ἐποχῶν. Μοῦ ἦλθε στὸ νοῦ νὰ μείνω ὄλη τὴν νύχτα ἐκεῖ, μεθυσμένος ἀπὸ τὴν πνευματική αὐτὴ ἀπόλαυσι. Ἀλλά ἄρχιζα νὰ πεινάω (ὁ καθαρὸς ἀέρας ἀνοίγει τὴν ὄρεξι) και σηκώθηκα νὰ γυρίσω στὸ χωριὸ.

★

Στὴν ἀρχὴ ἔκανα παρέα μὲ τὸν ἴσκιο μου. (Τὸ φεγγάρι τὸ εἶχα πίσω ἀπ' τὴ ράχη μου και ὁ ἴσκιος μου, μακρὺς, προχωροῦσε μπροστά, γλυστρώντας μέσα στὰ χαντάκια και πάνω στοὺς βράχους).

Στὴν πέτρινη γέφυρα συνάντησα δυὸ χωριάτες που συνοδεῦουν ένα φορτωμένο γαῖδαρο...

Τὸ ζῶο ὄλο και τάχυνε τὸ βῆμα.

Τὸ ἀφεντικό του ἀναγκάστηκε νὰ τὸ κρατᾶ ἀπ' τὴν οὐρά, φρενάροντας ἔτσι τὴ φόρα του.

—Μυρίστηκες τὸ παχνὶ φιλαράκο, γι' αὐτὸ βιάζεσαι...

Ἀναγνώρισε ἔπειτα τὸ δίκιο τοῦ γαῖδαρου.

—Δικαιοῦσαι ἀνάπασι, βέβαια, και θροφή μπόλικη, γιατί μὲ δούλεψες...

Τοῦ λείει ὁ χωριάτης και κάνει μεγάλα

βήματα γιὰ νὰ προφταίνη τὸ βῆμα τοῦ ζώου.

Ἄνοιξα κι' ἐγὼ τὸ βῆμα καὶ κρυφακούω τὴν κουβέντα μὲ τὸν γάϊδαρο.

... Ἐγὼ μπορεῖ νὰ μὴ φάω ἀλλὰ ἐσὺ θὰ φᾶς.

Τοῦ ὑποσχέθηκε, ὕστερα ἀπὸ κάποια σκέψι, τὸ ἀφεντικό του.

—Ἐτσι πρέπει! (Συμπλήρωσε ὁ δευτέρως χωριάτης, ἀρχίζοντας νὰ λαχανιάζῃ ἀπ' τὴν τρεχάλα.) Τὸν δουλευτή σου νὰ τὸν καλοπλερώνῃς. Τὸ θέλει ὁ Θεός!

Κι' ἄρχισε νὰ διηγῆται μιὰ ἱστορία γιὰ ἓνα ἀφεντικό «πὺ τὸ δούλεψε στὴ Λάρισα καὶ πού ἦταν κουβαρντᾶς καὶ πού ὄταν πλέρωνε, τὸ Σάββατο, τοὺς ἀργᾶτες εἶχε μιὰ στίβα δεξιά, τὰ λεφτά, καὶ μιὰ στίβα ἀριστερὰ μὲ εικοσάρικα καὶ πλέρωνε ἀπὸ τὰ δεξιά τὸ πρεπούμενο τοῦ καθενὸς καὶ ἀπ' τὰ ἀριστερὰ ἔπαιρνε καὶ ἓνα εικοσάρικο καὶ τὸ ἔδινε στὸν ἐργάτη: «Νὰ κι' αὐτὸ ἀπὸ πάνω—δῶρο... Καὶ τοῦ ἔλεγε ἡ γυναῖκα του: «Τί κάνεις, θὰ βγῆς στὸ δρόμο μ' αὐτά», καὶ ἐκεῖνος τῆς ἔλεγε: «Ξέρω ἐγὼ τί κάνω. Τὸν δουλευτή σου περιποιήσου τὸν πρῶτα κι' ὕστερα κάνε τὸν σταυρὸ σου...».

Λαχάνιασα κι' ἐγὼ κυνηγώντας τὸν γάϊδαρο πίσω τους, νὰ ἀκούσω τὴ συνέχεια. Γιατί μ' ἐνδιέφερε. Ἀπ' τὰ οὐράνια πού ξεκίνησα, μὲ κατέβαζε σιγά-σιγά στὴ γῆ...

★

Ἐτσι ἦρθε ὁ νοῦς μου καὶ στὸν Μιχάλη. (Ὁ Μιχάλης εἶναι ἓνας δικός μου «δουλευτής»).

Ἐγὼ «τὸν σταυρὸ μου τὸν ἔκανα» (σὲ πᾶσα εὐκαιρία κι' ἀπὸ πολλές φορὲς μάλιστα). «Τὸν δουλευτή μου ὅμως τὸν περιποιόμουνα:»

Ἀπὸ τὸ σημεῖο αὐτὸ ὡς τὶς θημωνιές (δηλαδὴ μισὴ ὥρα δρόμο) μὲ εὐσυνειδησία προσπάθησα νὰ κρίνω ἂν ἦταν στὴ συμφωνία μου μὲ τὸν Μιχάλη ἓνα ζευγάρι παπούτσια τὸ χρόνο ἢ περισσότερα. Ἐπειδὴ τὰ ἔφαγε τὰ παπούτσια του στὶς τρεχάλες καὶ φαίνονται τὰ δάχτυλά του ὅλα! Μιὰ ἀπλὴ σκέψι ἦταν ὅτι θὰ ἔπρεπε νὰ τοῦ ἀγοράσω ἓνα ζευγάρι ἄρθυλα ἐγὼ, μιὰ πού μὲ δούλευε καὶ τὰ παπούτσια του λυῶσαν στὴ δουλειά του. Ἀλλὰ εἶχα ἀκόμη σοβαρὲς ἀμφιβολίες.

Ἀπὸ τὶς θημωνιές ὡς τὸ Νεκροταφεῖο τοῦ χωριοῦ (ἄλλη μισὴ ὥρα δρόμο) μπό-

ρσα νὰ βγάλω τὴν ἀπόφασί: Θὰ ἔδειχνα στὸν Μιχάλη γενναιοδωρία! Θὰ τοῦ ἀγόραζα καὶ παπούτσια μάλιστα καὶ κάλτσες. Φτάσαμε ἔξω ἀπὸ τὸ νεκροταφεῖο. Πού καὶ πού ἦσαν ἀναμμένα καντήλια στοὺς τάφους. (Τὸ φεγγάρι εἶχε ἀνεβῆ καὶ ἀδυνατίζε τὸ φῶς τους).

Ἀντικρύζοντας τὴν ἐκκλησία πῆγα πάλι νὰ κάνω τὸν σταυρὸ μου. Μὰ τὸ χέρι μου ἔμεινε μετέωρο, μὲ τὰ τρία δάχτυλα ἐνωμένα...

Ὁ γάϊδαρος, χωρὶς νὰ λογαριάσῃ πιὰ οὔτε φόρτωμα οὔτε τὸ φρένο τῆς οὐρᾶς του, προσπέρασε, τριποδίζοντας, πρὸς τὸ χωριό, τραβώντας πίσω του τ' ἀφεντικό του. Μαζῆ κι' ὁ ἄλλος χωριάτης.

—Γιὰ-χαρὰ σ' πατριώτ!
Ἐγὼ ὅμως νόμισα πὼς μοῦ φώναξαν (κι' ὁ γάϊδαρος μαζῆ τους, μιλώντας σὰν τὴν «ἄνο τοῦ Βαλαάμ») τὰ λόγια πού εἶχα στὸ νοῦ μου:

«Τὸν δουλευτή σου κύτταξε πρῶτα, κι' ὕστερα κάνε τὸν σταυρὸ σου!...».

Ἀκούμησα τὴν πλάτη μου στὴν μάντρα τοῦ νεκροταφείου κι' ἄφησα κατὰ μέρος τὴν ιδέα γιὰ τὴν «γενναιοδωρία» πού εἶχα ἀπονεύει στὸν ἑαυτό μου.

Βρέ, τὸν Μιχάλη δὲν τὸν πληρώνω καλά!... Κι' ἄς μὲ δούλευε χωρὶς νὰ σηκώσῃ κεφάλι—ραγιάς—χωρὶς νὰ γυρίσῃ λόγο (ἴσως γι' αὐτὸ, περισσότερο)... Καὶ τώρα ἄνοιγα τοὺς λογαριθμούς γιὰ νὰ βρῶ ἂν δικαιούται μιὰ μενζεσόλα παρὰ πάνω!

Κίνησα πάλι. Τὸ φεγγάρι ἀνέβαινε κι' ὁ ἴσκιος μου μίκραινε. Μίκραινα κι' ἐγὼ... Τώρα πιὰ ἐνοιώσα ὀλότελα πεζός.

★

Μιὰ καὶ «πῆρα τὴν βόλτα πρὸς τὰ κάτω», ἄφησα καὶ τὸν Μιχάλη καὶ θυμήθηκα τὰ χρέη μου... Λοιπὸν χρωστάω λεφτά... Καὶ τὸ εἶχα ξεχάσει αὐτὸ. Πολὺ περισσότερο, εἶχα ξεχάσει καὶ τὴν ἡμερομηνία πού εἶχα δηλώσει γιὰ τὴν ἐπιστροφή τους!... (Οὔτε ποὺ πέρασε αὐτὴ ἀπ' τὸ νοῦ, σὰς βεβαιῶ!).

Ἐπρεπε, νομίζω, στὰ σοβαρὰ νὰ σκεφθῶ τὴν ξεχασμένη αὐτὴ ὑπόθεσι...

★

Ἐφτασα τώρα στὰ πρῶτα σπίτια τοῦ χωριοῦ.

Ἀχ, ἔτσι ἦταν! Ἐπρεπε πρῶτα νὰ ἀσχοληθῶ στὰ σοβαρὰ μὲ τὰ χρέη μου...

Ν' ἀγοράσω καὶ παπούτσια τοῦ Μιχάλη...

Νὰ τοῦ ἀδείξω τὸν μισθό... Ἀλλοίμονο αὐτῇ—ἡ ἀπλῆ—ἦταν ἡ πιὸ δύσκολη ἀνάτασι!...

ΤΡΕΙΣ ΙΣΚΙΟΙ ΣΤΗ ΖΑΚΥΝΘΟ

Σὲ ἀστροφέγγαρη νύχτα,
στὸ νησί τὸ ἀνθομύριστο,
στῶν Ποιητῶν τὴν πατρίδα,
ποιοὶ περνοῦν ἀλαφροῖσκιωτοι,
ἀεροφερμένοι ; —

Τῶν ρυθμῶν οἱ πρωτόκλητοι
κι' ἄξιοι μύστες διαβχίνουνε,
στῶν μυστηρίων τὴν ὥρα
ἀπὸ τὸν αἰώνιον ὕπνο τους
τώρα ξυπνήσαν.

Σολωμός, Κάλβος, Φῶσκολος,
— τῆς τρισεύγενης Τέχνης
μεγαλέψυχοι σύντροφοι —
προχωροῦνε περήφανοι
καὶ πονεμένοι.

Εἶναι ὁ τόπος, ἀγνώριστος,
φωτιᾶς γλῶσσες ἀχόρταγες
σὰν τῆς Κόλασης δύναμη...
καπνός, στάχτη, ρημάδια
κι' ἀποκατῆδια.

Ναούς, σπίτια, τειχόκαστρα,
ἔλα τὰ ξεθεμέλιωσε
μὲ χρῶδ καταχθόνιο
χαλασμός κυκλοδιωχτος
καὶ κοσμοσείστης.

Κι' ὅσα ὁ Σεισμός ἐγκρέμισε
πνοὴ πύρινη τᾶκαψε,
— ὀργὴ Θεοῦ ἀσυμπόνετου
ποῦ δὲν εἶναι χειρότερη
ὀργὴ πολέμου. —

Ἦ νησί, ποῦ ἐβασίλειψες
στὸ Τραγοῦδι καὶ στ' Ὀνειρο,
ἀδυσώπητη, ἀχάριστη
Μοῖρα σ' ἔκαμεν ὄμοιο
μὲ ἄραχνο τάφο...

Θλιβερό ἀνεμοψύσημα
σὰν παράπονο πρόσκαιρο,
ἄγριος θρήνος ἀνθρώπινος
τῶν κυμάτων ὁ βόγγος
στὸ ἔρμο ἀκρογιαλί.

Ψηλὰ κρέμεται στὸ ἄπειρο
μαγικὸ πολυκάντηλο
μὲ χρυσᾶ φωτολούλουδα
— σκληρὸς πόνος ἀμέτρητος
ποῦ τρεμισθύνει... —

Κλαῖνε τ' ἄστρα μεσοῦρανα...
Τῆ χρυσάχτινη λάμψη τους
πλατὺ δλόπυκνο σύγγεφο
— σκοτεινὸ νεκροσάβανο —
ξάφνου σκεπάζει...

Στὴ γῆ τρόμος ἀνίκητος
καὶ σπαρχγμός ἀνέκφραστος,
τῆς ἀγωνίας οἱ ἀσάλευτες
στιγμὲς μοιάζουν μὲ θρύψαλα
τοῦ ἀναρχοῦ Χρόνου.

Κ' ἐπάνω στὰ χαλάσματα
οἱ τρεῖς Ἴσκιοι γονάτισαν,
ἀτάραχοι κι' ἀμίλητοι,
δαφνοστεφανα μέτωπα
γέρνουν στὸ χῶμα. —

Κ' ὕστερα πᾶνε ἀντίστροφοί
σὲ ἄλλους δρόμους ἀπόκοσμου.
Ποιὰ γλυκόπικρη θύμηση
νοσταλγοῦς ποθοπλάνευτος
τοὺς συνεπῆρε ; —

Μοιρολόγια δὲν πρέπουνε
στὸ ἄνθος τοῦ Ἴονιου πέλαγου
μὰ ἔνας καημὸς ἀδάκρυτος,
ἱερὴ κι' ἀπαρηγόρητη
σιωπὴ ταιριάζει.

Θὰ προσφέρουν οἱ ἀγέννητοι
τὸ ἀγιομνήσι τοῦ πόνου μας,
ἢ αὔρα θὰ πνέει μοσχόβολη,
περιθόλια καὶ κάμποι
πάντα θ' ἀνθίζουν. —

Ἦ ἀλησιμόνητη Ζάκυνθος,
ζῆς στὸν κόσμο τῶν θρύλων,
σὲ λογιμοὺς ἀπόκρυφους
μιᾶς Ὀμορφιάς παράδοση
σ' αἰώνια δόξα!

ΑΠΟΨΕΙΣ

ΥΠΕΡΗΦΑΝΟΙ

Ἐπιθυμοῦμεν νὰ ἐκφράσωμεν τὴν ἑξαιρετικὴν πράγματι χαρὰν μας διότι τὸ ἐπίσημον ὄργανον τῆς Ἐκκλησίας μας «Ἐκκλησία» κατὰ τρόπον ἄριστον διηυκόρησε τὴν μόνην ἐκκλησιαστικῶς ὀρθὴν ἀντίληψιν ἐπὶ τοῦ θέματος πού λέγεται ἔργασία τῶν ἰδιωτικῶν χριστιανικῶν σωματείων μέσα εἰς τοὺς κόλπους τῆς Ἐκκλησίας.

Εἶναι γνωστὸν ὅτι δυστυχῶς εἰς τὸν νοῦν ἀλλὰ καὶ εἰς τοὺς ψιθυρισμοὺς μερικῶν (ἀνθρώπινα, παρὰ πολὺ ἀνθρώπινα πράγματα) ὑπέρχον ἐπιφυλάξεις καὶ αὐτὸ τοῦτο ἀντιπάθειαι, διὰ τὴν συντελουμένην εἰς τὸν τόπον μας καὶ ἁτανταχοῦ τοῦ κόσμου μετ' ἐπαίνων ἀναγνωριζομένην ἔργασίαν τῶν σωματείων τούτων. Καὶ ὅμως ὁμόφωνος θὰ ἔπρεπε νὰ ἐκδηλοῦται ἡ χαρὰ καὶ ἡ ἀγαλλίασις διότι ὑπάρχουν ἔλληθες ὀρθόδοξοι χριστιανοί, οἱ ὁποῖοι θεωροῦν χρέος τῶν νὰ ἐργάζωνται διὰ τὴν πνευματικὴν ἀνύψωσιν τοῦ λαοῦ μας καὶ νὰ βοηθοῦν κατὰ τρόπον ὁ ὁποῖος, δι' ἄλλους μὲν ἐκ τούτων εἶναι ἑκατὸν τοῖς ἑκατὸν αὐτοθυσία διὰ πάντας ὅμως εἶναι πάντως θυσία. Βεβαίως αἱ ἀντιπάθειαι καὶ αἱ ἀρνητικαὶ ἀντιλήψεις αὗται εἶναι ἄντικρυς ἀντίθετοι πρὸς τὴν καθολικὴν συνείδησιν τοῦ σώματος τῆς ἐκκλησίας, ἀλλὰ καὶ πρὸς τὴν γραμμὴν τὴν ὁποῖαν ἡ ὑπεύθυνος ποιμανσις τῆς ἐκκλησίας εἰς ἐπισήμους ἀποφάνσεις δίδει. Εἶναι ὅμως ἰδιαιτέρως εὐχάριστος καὶ ἐνθαρρυντικὸς ὁ τρόπος κατὰ τὸν ὁποῖον τὸ ἐπίσημον ὄργανον τῆς ἐκκλησίας διαφωτίζει τοὺς πάντας ὡς πρὸς τὸ ποία εἶναι ἡ ἐπὶ τοῦ προκειμένου γνησίως καὶ ἀρομδιῶς ἐκφερομένη ἐκκλησιαστικὴ ἀντιμετώπισις τοῦ θέματος τούτου. Ἰδοὺ τί, μεταξὺ ἄλλων, γράφει ἡ «Ἐκκλησία».

«Διὰ τὴν προοῦσαν ἄνθησιν τῶν Κατηχητικῶν Σχολείων... καθὼς καὶ διὰ τὴν προοῦσαν ἐπίσης αὔξησιν τοῦ ὑπέρο των σκοπῶν καὶ τοῦ ἔργου τῆς Ἐκκλησίας λαϊκοῦ ἐνδιαφέροντος ὅπως ποικιλαχῶς ἐκδηλοῦται διὰ τῶν διαφόρου τύπου καὶ μορφῆς θρησκευτικῶν παρ' ἡ-

μῖν ὀργανώσεων, πρέπει νὰ εἶναι ὑπερήφανος ἐν Κυρίῳ πᾶς ἀγαπῶν τὴν Ἐκκλησίαν του καὶ τὴν μετὰ τῆς προόδου αὐτῆς ἀρρήκτως συνυφασμένην πνευματικὴν καὶ ἠθικὴν προαγωγὴν τῆς ἑλληνικῆς κοινωνίας».

«... Τὸ ὅτι δὲν συμφωνεῖ τις, ἴσως, εἰς τοῦτον ἢ ἐκείνον τὸν τρόπον δρασεως ἢ εἰς ἐκδηλώσεις τινὰς ταύτης ἢ ἐκείνης τῆς ὀργανώσεως, δὲν σημαίνει, ἐξάπαντος, ὅτι δικαιούται καὶ νὰ θεωρῆ τὸ ἔργον ἐν γένει τῶν θρησκευτικῶν Σωματείων ὡς κοινωνικῶς ἐπιζήμιον, ἢ ἔστω καὶ ὡς ἀπλῶς ἀνωφελές. Οὐδ' εἶναι λογικὸν καὶ δικαίον ν' ἀρνηθῆ τις μόνον εἰς τοὺς θρησκευόντας πολίτας τὸ δικαίωμα τῆς ἐκφράσεως τῶν πεποιθήσεων καὶ τῶν ἀντιλήψεων τῶν καὶ τῆς ὀργανωμένης ὑποστηρίξεως αὐτῶν, ἀφ' οὗ τοῦτο εἶναι δικαίωμα παντός ἐλευθέρου πολίτου ἀναφαίρετον.

Ἐπειτα οἱ κατὰ τρόπον τόσον προκατειλημμένοι καὶ πρὸ εἰρον ἀρνούμενοι τὴν ἐλευθέραν ἐκδήλωσιν καὶ ὑποστήριξιν τῶν σκέψεων καὶ τῶν αἰσθημάτων τῶν μόνον εἰς τοὺς θρησκευόντας ἀγνοοῦν, προφανῶς, πόσα μεχρὶ τοῦδε προσέφερον εἰς τὸν τόπον αὐτῆ ἡ «ἀνεύθυνος» ἰδιωτικὴ πρωτοβουλία. Τὴν ἰδιωτικὴν δὲ πρωτοβουλίαν, ἐφ' ὅσον ἐστάθη ἐντὸς τοῦ πλαισίου τῶν ὀρθοδόξων χριστιανικῶν ἀρχῶν, πάντοτε καὶ πρῶτῶς ἐνεθάρρυνε καὶ κατὰ τὸ δυνατόν ἐνίσχυσε καὶ μετὰ χυρᾶς μεγάλης ἐχρησιμοποίησε διὰ τοὺς σκοποὺς τῆς Ἐκκλησίας, τῆς ὁποίας ζωντανὰ καὶ ἐνεργὰ μέλη ἀποτελοῦσιν οἱ ἐν τοῖς θρησκευτικοῖς Συλλόγοις χάριν αὐτῆς καὶ ὑπὸ τὰς εὐλογίας τῆς συνεργαζόμενοι πιστοί».

Δὲν ἔχομεν, φυσικά, νὰ προσθέσωμεν τίποτε ἡμεῖς. Θὰ διαβεβαιώσωμεν μόνον, ὅτι μὲ τοιαύτην ἀκραιφνῶς ὄντως ὀρθόδοξον συγχρόνως δὲ γνησίως δημοκρατικὴν καὶ πολιτισμένην γραμμὴν ἐκ μέρους τῆς ἐπισημοῦ Ἐκκλησίας, πᾶσα ἐλπίς διὰ τὴν ἐν ἐπιότητι ἀδιαταραξίῳ πορείαν τοῦ ὅλου σώματος τῆς Ἐκκλησίας ἐκεῖ ὅπου καὶ αἱ παραδόσεις καὶ τὰ θέσμινα καὶ τῶν καιρῶν αἱ ἐκλήσεις ἀπαιτοῦν, πᾶσα τοιαύτη ἐλπίς εὐρίσκει τὴν δικαίωσίν της. Καὶ δι' αὐτὸ ἐκφράζομεν τὴν μεγάλην μας χαρὰν, ὑπερήφανοι καὶ ἡμεῖς ἐν Κυρίῳ, ὅτι ἀνήκομεν εἰς Ἐκκλησίαν ἡ ὁποία καὶ πάντοτε μὲν ἀλλὰ καὶ σήμερον, οὕτως ὑγιῶς καὶ συνεπῶς τὴν περὶ τοῦ ἐνὸς σώματος τοῦ Χριστοῦ διδασκαλίαν γνωρίζει νὰ ἐφαρμόζῃ

ΥΠΕΥΘΥΝΟΣ ΦΕΜΙΝΙΣΜΟΣ

Ἐδημοσιεύθη λοιπὸν εἰς τὴν Ἐφημερίδα τῆς Κυβερνήσεως ἡ προσχώρησις εἰς Ἑλλάδος εἰς τὴν διεθνήν σύμβασιν περὶ «πολιτικῶν δικαιωμάτων τῆς γυναικός». Ἡ διεθνὴς αὕτη σύμβασις καθορίζει ὅτι σκοπὸς τῆς εἶναι «νᾱ ἐξισωθῆ τὸ καθεστῶς τῶν ἀνδρῶν καὶ τὸ τῶν γυναικῶν ὡς πρὸς τὴν ἀσκήσιν τῶν πολιτικῶν δικαιωμάτων συμφώνως πρὸς τὰς διατάξεις τοῦ χάρτου τῶν Ἠνωμένων Ἐθνῶν καὶ τὴν παγκόσμιον δὴλωσιν τῶν ἀνθρωπίνων δικαιωμάτων».

Ἴδου αἱ οὐσιώδεις διατάξεις τῆς συμβάσεως αὐτῆς :

Ἄρθρον 1.

Αἱ γυναῖκες θὰ δικαιοῦνται νὰ ἐκλέγουν εἰς ἀπάσας τὰς ἐκλογὰς ἐπὶ ἰσοῖς ὅροις μὲ τὸς ἀνδρας, ἄνευ οὐδεμιᾶς διακρίσεως.

Ἄρθρον 2.

Αἱ γυναῖκες θὰ δικαιοῦνται νὰ ἐκλέγωνται εἰς ἅπαντα τὰ δημόσια ἐκλεγόμενα σώματα, τὰ καθοριζόμενα ὑπὸ τοῦ ἐθνικοῦ δικαίου, ἐπὶ ἰσοῖς ὅροις μὲ τὸς ἀνδρας, ἄνευ οὐδεμιᾶς διακρίσεως.

Ἄρθρον 3.

Αἱ γυναῖκες θὰ δικαιοῦνται νὰ διορίζονται εἰς δημοσίας θέσεις καὶ νὰ ἀσκῶνται ἅπαντα τὰ δημόσια λειτουργήματα, τὰ καθοριζόμενα ὑπὸ τοῦ ἐθνικοῦ δικαίου, ἐπὶ ἰσοῖς ὅροις μὲ τὸς ἀνδρας, ἄνευ οὐδεμιᾶς διακρίσεως.

Ἐνδιαφέρον εἶναι ὅτι, ἐνῶ τὰ περισσότερα ἄλλα κράτη κατὰ τὴν προσχώρησιν εἰς τὴν σύμβασιν διετύπωσαν ἐπιφυλάξεις, ἡ δυνατότης τῶν ὁποίων ἄλλως τε προβλέπεται ὑπ' αὐτῆς τῆς συμβάσεως, ἡ Ἑλλάς οὐδεμίαν ἐπιφυλάξιν διετύπωσεν. Ἐὰν δ' ἐξ ἄλλου λάβωμεν ὑπ' ὄψιν προσφάτους παραλλήλους φεμινιστικὰς ἐκδηλώσεις μερᾶς εἰς τὴν Ἑλλάδα, θὰ πρέπει νὰ συναγάγωμεν ὅτι, ὡς πρόγραμμα τοῦλάχιστον, ἡ πολιτικὴ ἐξίσωσις τῆς γυναικὸς ὀλοκληροῦται.

Ὡς πρὸς τὸ κατὰ πόσον ἡ ἐξίσωσις αὐτῆ θὰ ἔχη ἢ ὄχι καλὰ ἀποτελέσματα, θὰ ὑπάρξουν βεβαίως ἀμφιβολίαι. Ἄλλοι τὴν θεωροῦν ὡς πρᾶξιν πολιτισμοῦ ἢ ὁποία, ἂν δὲν εἶναι πανάκεια, πάντως ἀποτελεῖ μίαν μεγάλην ὠθησιν διὰ τὴν πραγματοποίησιν τοῦ καθ' ὅλου πολιτιστικοῦ ἰδεώδους. Ὑπάρχουν βεβαίως καὶ ἄλλοι οἱ ὁ-

ποῖοι θεωροῦν τὸ μέτρον αὐτὸ ὡς σφάλμα, αὐτὸ τοῦτο ὡς ὀλισθημα. Τὴν ὁρθὴν δὲ μὴ ἐπὶ τοῦ θέματος ἀπάντησιν θὰ τὴν δώσῃ ἡ γυναικα. Ἐχει ὀλοκληρωθῆ πλέον ἢ παραχώρησις τῶν ἀρμοδιότητων. Ἀρχίζει κατὰ συνέπειαν ἡ σειρά τῶν εὐθυνῶν. Ἡ γυναικα πλέον ὡς ἀρμόδιος καὶ ὡς ὑπεύθυνος ἔχει τὸν λόγον.

Καὶ ἔχομεν πάντα λόγον νὰ ἐλπίζωμεν ὅτι ὁ λόγος αὐτὸς θὰ εἶναι καλὸς καὶ σωτήριος. Εἰς τοὺς δυσκόλους τούτους καιροὺς ἡ γυναικα συνέβηλε παρὰ πολὺ διὰ νὰ ἡμπορέσῃ ἡ ἀνθρωπότης νὰ περᾶσῃ δοκιμασίαν πὸν ἐφαίνετο ἀφόρητος. Οἱ οἰωνοὶ λοιπὸν εἶναι καλοὶ. Ἀλλὰ δὲν ἀρκοῦν οἱ οἰωνοί. Πρέπει νὰ διανυθῆ ὁ δρόμος τῆς ἐμπράκτου ἀποδείξεως. Καὶ ἐδῶ πλέον ἔχει τὸν λόγον ὁ χριστιανικὸς φεμινισμὸς, διὰ νὰ δείξῃ κατανόησιν καὶ τῶν δικαιωμάτων ἀλλὰ καὶ τῶν δυσχερειῶν, διὰ νὰ βοηθῆσῃ καὶ ἐπομένως νὰ δύναται νὰ καθοδηγήσῃ. Διότι χωρὶς τοιαύτην καθοδήγησιν οἰονδήποτε μέτρον εἶναι προσωρισμένον νὰ ἀποτύχῃ. Ἐὰν ὅμως λείψῃ ἡ καθοδήγησις τότε θὰ πταίῃ ἐκεῖνος ὁ ὁποῖος, ἔχων τὴν εὐθύνην, δὲν καθοδηγῆ καὶ ὄχι ἐκεῖνος ὁ ὁποῖος δὲν καθωδηγήθη. Οὕτε θὰ πταίῃ ἡ παραχώρησις τῶν δικαιωμάτων εἰς τὴν γυναικα, ἀλλ' ἡ ἔλλειψις κατανόησεως καὶ βοήθειας, ὥστε αὕτη νὰ κάμῃ τὴν προσήκουσαν χρῆσιν τῶν δικαιωμάτων τῆς.

ΜΕΧΡΙ ΤΡΙΩΝ!

Καὶ κάτι ἐν συνεχείᾳ πρὸς ὅσα εἶπαμεν περὶ γάμου καὶ τῆς προστασίας τῆς οἰκογενείας. Εἰς τὸν ὀργανισμὸν κάποιου νομικοῦ προσώπου βλέπομεν μίαν διάταξιν ἀναφερομένην εἰς τὰ οἰκογενειακὰ ἐπιδόματα. «Εἰς τοὺς ἄρρενας ἐγγάμους ὑπαλλήλους» λέγει ἡ σχετικὴ διάταξις «χορηγεῖται εἰδικὸν ἐπίδομα συζύγου, ἀνερχόμενον εἰς δέκα τοῖς ἑκατὸν διὰ τὴν σύζυγον καὶ πέντε τοῖς ἑκατὸν δι' ἕκαστον τέκνον...».

Πολὸ ὥραϊα αὐτά! Ἀλλὰ δὲν τελειώνει ἐδῶ ἡ διάταξις. Συνεχίζει, μὲ δύο λέξεις ἀκόμη. ... Δι' ἕκαστον τέκνον «μὲχρι τριῶν». Τὸ τέταρτον τέκνον; Τὸ

πέμπτον τέκνον; Αὐτά, φαίνεται, δὲν εἶναι ἄξια οὔτε τοῦ πέντε τοῖς ἑκατὸν ἐκείνου! Πολὺ κακὰ ἔκαμαν καὶ ἐγεννήθησαν. Ἄς ριφθοῦν εἰς τὸν Καιάδαν, ἐκτὸς ἂν προτιμηθοῦν οἱ καθαρῶς τοῦ Σαρωνικοῦ!

Ὁ ὄργανισμὸς περὶ τοῦ ὁποίου ὁμιλοῦμεν ἔχει μῆνες τώρα πὺ ἐδημοσιεύθη καὶ εἰς τὴν Ἐφημερίδα τῆς Κυβερνήσεως ἀλλὰ καὶ εἰς τὸν ἡμερήσιον τύπον. Ἔχομεν λοιπὸν μίαν ἀπορίαν: Ἐκεῖνοι οἱ ὁποῖοι ἐστενοχωρήθησαν τόσον ἀπὸ ὅσα εἴπαμεν ὡς πρὸς τὴν πολυμελῆ οἰκογένειαν: «πρῶτα νὰ βοηθοῦμεν τὴν οἰκογένειαν καὶ κατόπιν νὰ κατηγοροῦμεν ἐκείνους πὺ διστάζουν καὶ λυγίζουσι πρὸ τῶν βαρῶν τῆς» τί ἔκαμαν λοιπὸν ὥστε νὰ ἀπαλειφθοῦν αὐταὶ αἱ λέξεις «μέχρι τριῶν» ἀπὸ τοιούτους ὄργανισμοῦς; Καὶ δὲν πρόκειται περὶ μεμονωμένης περιπτώσεως. Πληθὺν ἀποτελοῦν τοιαῦται διατάξεις εὐθὺ βάλλουςαι κατὰ τῆς πολυμελοῦς οἰκογενείας.

Πρὸς τὰ ἐκεῖ λοιπὸν αἱ διαμαρτυρία καὶ αἱ ἐπικρίσεις καὶ οἱ κεραυνοὶ καὶ οἱ ἀφορισμοί. Τώρα, θὰ εἰπῆτε, πρὸς τὰ ἐκεῖ, πρὸς τοὺς ὄργανισμοὺς αὐτοὺς εἶναι δύσκολον νὰ ριφθοῦν οἱ λίθοι, διότι ἐκεῖ θὰ συναντήσουσι ἰσχὺν καὶ ὄφρυν ἐπηρεμένην καὶ ὄχι τῶν ἀγαθῶν προβάτων τὴν ταπεινώσιν. Ναί, ἀλλὰ πρέπει τὰ δύσκολα νὰ ἐπιδιώκουν ἐκεῖνοι, οἱ ὁποῖοι ζητοῦν ἀπὸ τοὺς ἄλλους νὰ φέρουν μόνοι τῶν καὶ ἀβοήθητοι τὰ βαρέα καὶ τὰ δυσβάστακα.

ἌΛΗΘΕΙΑ ΠΕΡΙ ΤΗΣ ΕΛΛΑΔΟΣ,

Μᾶς ἔχει δοθῆ καὶ ἄλλοτε ἢ ἀφορμὴ νὰ ἐπιστήσωμεν τὴν προσοχὴν τῶν ἀναγνωστῶν μας ἐπὶ τῆς τόσον ὥραίας διαφωτιστικῆς ἐργασίας πὺ γίνεται μὲ τὸν τίτλον «Ἀλήθεια περὶ τῆς Ἑλλάδος» (Truth About Greece), διὰ σειρᾶς φυλλαδίων ἐκδιδομένων εἰς τὴν ἀγγλικὴν καὶ προωρισμένων νὰ διαφωτίσουν τὴν ξένην κοινὴν γνώμην ὡς πρὸς τὴν Ἑλλάδα. Εἰς τὰ φυλλάδια αὐτὰ συνδυάζεται ἡ ἀρίστη διαπραγματεύσεις, ἢ ἐπίσης ἀρίστη γλωσσικὴ ἀπόδοσις καὶ ἐξωτερικὴ ἐμφάνισις ἢ ὁποῖα, χωρὶς πολυτέλειαν, εἶναι πράγματι φιλόκαλος καὶ ἐλκυστικὴ.

Τὸ εἰκοστὸν τεῦχος τῆς σειρᾶς αὐτῆς (Ἰουλίου 1953) εἶναι ἀφιερωμένον εἰς τὸ μεγάλο θέμα « Τὸ ἑλληνικὸν πνεῦμα καὶ ὁ κόσμος, χθές, σήμερον, αὔριον», (The Greek Spirit and the World, Yesterday, To-day, To-morrow). Εἰς τὸ τεῦχος αὐτό, μετὰ μίαν εἰσαγωγὴν παρουσιάζονται τρεῖς ἐργασίαι. Ἡ μία εἶναι τοῦ παγκοσμῶς πράγματι γνωστοῦ βυζαντινολόγου Steven Runciman. Τίτλον μὲν ἔχει τὴν πτώσιν τῆς Κωνσταντινουπόλεως, θέμα ὅμως τὴν ὄλην σπουδαιότητα τοῦ βυζαντινοῦ πολιτισμοῦ, τὴν ἔννοιαν τὴν ὁποίαν ἔχει διὰ τὴν ἱστορίαν ἢ ἄλλωςις τῆς Κωνσταντινουπόλεως ὑπὸ τῶν Τοῦρκων (συνέπεια τῆς ὑπὸ τῶν Φράγκων ἀλώσεως κατὰ τὸ 1204), τὸ μεγάλο μήνυμα, τὸ ὁποῖον καὶ σήμερον ἀκόμη ἔχει νὰ δώσῃ εἰς τὴν ἀνθρωπότητα ὁ βυζαντινὸς πολιτισμὸς.

Ἀκολουθεῖ ἄρθρον τοῦ κ. Φιλίππου Δραγοῦμη, τὸ ὁποῖον ἐπιγράφεται «Μία σύνοψις τῆς Ἑλληνικῆς Ἱστορίας» καὶ ἀποτελεῖ ἕνα πίνακα ζωντανόν, ὁ ὁποῖος, μολονότι ἔχει τόσους αἰῶνας νὰ παρουσιάσῃ, ἀποδίδει κατ' ἀριστοτεχνικὸν τρόπον καὶ τὴν μεγάλην γραμμὴν καὶ τὰ σπουδαιότερα ἐκ τῶν ἐπὶ μέρους. Ἀρχίζει ἀπὸ τὴν μινωικὴν ἐποχὴν καὶ τοὺς Φιλισταίους καὶ φθάνει μέχρι τοῦ πολέμου εἰς τὴν Κορέαν μὲ κριτικὴν ἐπισκόπησιν ἰδίως ὡς πρὸς τὴν πνευματικὴν σπουδαιότητα τοῦ ἑλληνικοῦ πολιτισμοῦ. Τὸ τεῦχος κλείνει μὲ ἄρθρον τοῦ Σεβασμιωτάτου Μητροπολίτου Σάμου Εἰρηναίου, «Τὸ νόημα τοῦ ἑλληνοχριστιανικοῦ πολιτισμοῦ». Εἰς τὸ ἄρθρον αὐτὸ συνοψίζονται καὶ τὰ πορίσματα τῶν προσηγηθειῶν δύο μελετῶν. Πλουσία εἰκονογράφησις ἀποτελεῖ σπουδαιότατον συμπλήρωμα τῶν μελετῶν.

Ἄλλην μίαν φορὰν θὰ συγχαρῶμεν μὲ ὄλην μας τὴν καρδιά τὸ Ἐθνικὸν Συμβούλιον διὰ τὴν δημοσίαν διαφώτισιν, διὰ τὴν τόσον ἐπιτυχῆ ἐθνικὴν καὶ χριστιανικὴν ἐργασίαν του, ἀθόρυβον ἀλλ' ἀποτελεσματικὴν τῆς διαφωτίσεως τῆς κοινῆς γνώμης εἰς τὸ ἐξωτερικόν καὶ δὴ εἰς τὰς Ἠνωμένας Πολιτείας τῆς Ἀμερικῆς, ὡς πρὸς τὴν Ἑλλάδα.

Καὶ νὰ σκέπτεται κανεὶς τὶ θὰ ἡμποροῦσε νὰ γίνῃ ἐὰν τὸ κράτος ἦτο εἰς θέσιν τοιαύτας ἰδιωτικᾶς πρωτοβουλίας νὰ τὰς ἀξιοποιήσῃ, νὰ τὰς ἐνδυναμώσῃ, νὰ τὰς ἐνθαρρύνῃ καὶ ἔτσι νὰ πολλαπλασιάσῃ τὴν ἀπόδοσίν των!

ΚΕΝΤΡΟΝ ΕΡΕΥΝΗΣ ΚΑΙ ΣΠΟΥΔΩΝ

Εἶναι κοῖμα ὅτι δὲν ἔχει γίνεαι ἀκόμη καμμία συστηματικὴ ἐργασία διὰ νὰ παρουσιασθοῦν εἰς τὸ πολὺ κοινὸν αἱ τόσον πλούσιαι καὶ ἐνθαρρυντικαὶ ἐκδηλώσεις χριστιανικῆς ζωῆς εἰς τὴν σύγχρονον διανοήσιν. Ἄλλ' ἔστω καὶ σποράδιον ἀνακαλυπτόμεναι αἱ ἐκδηλώσεις αὐταὶ ἀποτελοῦν ἔκπληξιν εὐλογημένην καὶ ἐξόχως ἐλπιδοφόρον. Καὶ ἀκριβῶς τὸ καλοκαίρι πού ἐπέρισσε ἔδωσε πολλὴν εὐκαιρίαν εἰς τοιαύτας διαπιστώσεις.

Καὶ ὡς τοιαύτην ἐλπιδοφόρον ἐκδηλώσιν θὰ ἠθέλαμεν ἰδιαίτερος νὰ ἐξάρωμεν τὸ ἔργον τῆς «Εὐαγγελικῆς Ἀκαδημίας» τῆς Ἐκκλησίας τοῦ Ἀμβούργου. Εἶναι μία ἐργασία ἀθόρυβος, ἴσως περισσότερον ἀθόρυβος ἀπὸ ὅ,τι θὰ ἔπρεπε, τῆς ὁποίας ὁμως οἱ καρποὶ εἶναι λίαν εὐγλωττοί.

Ἡ «Εὐαγγελικὴ Ἀκαδημία» τοῦ Ἀμβούργου καθορίζει ὡς σκοπὸν τῆς νὰ ἐξυπηρετήσῃ τὸν σύγχρονον ἄνθρωπον διὰ νὰ ἡμπορέσῃ οὕτως νὰ ἀντιμετωπίσῃ τὰ σύγχρονα προβλήματα, μὲ τὴν κατανόησιν τοῦ χριστιανικοῦ μηνύματος εἰς τὸ πέρασμα του διὰ μέσου τῆς Ἱστορίας, εἰς τὴν ἐμφάνισίν του ἐμπρὸς εἰς τὴν ζωὴν καὶ τὰς ὑποχρεώσεις τοῦ παρόντος. Τὴν ἀποστολήν τῆς αὐτῆς ἐκκληροῖ ἐργαζομένη ὡς κέντρον ἐρεῦνης καὶ μορφώσεως μὲ δημοσιεύματα καὶ διαλέξεις καὶ μαθήματα σχετικὰ μὲ τὴν σύγχρονον ἐφαρμογὴν τῶν αἰώνιων χριστιανικῶν ἀληθειῶν. Τὸ ἔργον τῆς ἐπιτελεῖται κυρίως μεταξὺ ἱατρῶν, νομικῶν, οἰκονομολόγων, τεχνικῶν, ἀλλὰ καὶ ἐκπροσώπων τῆς συγχρόνου κοινωνικῆς καὶ οἰκονομικῆς ζωῆς.

Ὁ πίναιξ τῶν θεμάτων πού προβλέπονται διὰ τὸ 1953-1954 μαρτυρεῖ πόσον πολύτιμο εἶναι ἡ ἐπιτελουμένη ἐργασία. Τὰ δὲ δημοσιεύματα πού ἐκδίδονται ὡς καρπὸς τῆς ἐργασίας αὐτῆς θὰ πρέπει νὰ ἔχῃ

ὕπ' ὄψιν του πᾶς ὅστις θὰ ἀσχολῆται μὲ τοιαῦτα θέματα. Τῆς Ἀκαδημίας αὐτῆς πρόεδρος εἶναι ὁ καθηγητῆς τοῦ Ἐμπορικοῦ Δικαίου εἰς τὸ Πανεπιστήμιον τοῦ Ἀμβούργου Hans Möller. Εἰς δὲ τὸ συμβούλιον, βλέπομεν τοὺς καθηγητὰς Raetjen καὶ Freytag, ἐκπροσώπους τῶν διαφόρων κλάδων τῆς διανοήσεως, τῶν παραγωγικῶν τάξεων ὡς καὶ τῆς ἐκκλησιαστικῆς διοικήσεως.

Ἐλπίζομεν ὅτι θὰ δοθῇ εὐκαιρία νὰ παρουσιάσωμεν τὸ ἔργον αὐτό, πού τόσα προσφέρει καὶ τόσα ὑπόσχεται, μὲ περισσότεραν ἄνεσιν. Πρὸς το παρὸν ἄς μείνωμεν εἰς τὴν διατύπωσιν τῆς εὐχῆς διὰ κάθε προκοπὴν τῆς λαμπρᾶς προσπάθειάς. Ἀκριβῶς δ' ἡ ἐξ ἐπόψεως Ὁρθόδοξου ἀντίστοιχος ἐργασία δύναται νὰ συντελέσῃ διὰ συνεργασίας καὶ εὐγενεοῦς ἀμίλλης ὥστε, μαζί μὲ ἀναλόγους προσπαθείας εἰς τοὺς κόλπους τῆς καθολικῆς Ἐκκλησίας, νὰ προετοιμασθῇ ἐπὶ τοῦ πολιτιστικοῦ πεδίου ὁ δρόμος εἰς τὴν διαμόρφωσιν τῆς νέας ἐποχῆς τὴν ὁποίαν μόνον ὁ Χριστιανισμὸς θὰ ἡμπορῇ νὰ διαμορφώσῃ.

ΕΝΩΣΙΣ ΚΑΘΗΓΗΤΩΝ

Ἡ χριστιανικὴ ἐπιρροὴ εἰς τὴν σύγχρονον διανοήσιν ἐκδηλοῦται καὶ ἐξ ἐπόψεως ὀργανωμένων ἐκδηλώσεων κατὰ τρόπον ὁλονὲν ἰσχυρότερον. Ἴδου τώρα ἔρχεται ἡ πληροφορία περὶ συστάσεως χριστιανικῆς ἐνώσεως καθηγητῶν τῶν πανεπιστημίων καὶ κολλεγίων εἰς τὰς Ἡνωμένας Πολιτείας τῆς Ἀμερικῆς.

Ἐπιφυλασσόμενοι καὶ ἐπὶ τοῦ θέματος αὐτοῦ νὰ δώσωμεν ἐν καιρῷ περισσότερα στοιχεῖα, παρατηροῦμεν, ὅτι ἔχομεν ὁλως ἰδιαίτερος λόγους νὰ χαίρομεν διὰ τὴν ἰδρυσιν τοιαύτης ἐνώσεως. Ὅταν πρὸ δέκα ἐξ ἐτῶν ἐρρίπτετο εἰς τὸν τόπον μας ἡ ἰδέα νὰ ἰδρυθῇ μία «Χριστιανικὴ Ἐνωσις Ἐπιστημόνων» ἐφαίνοντο «ὡσεὶ λῆρος τὰ δῆματα» ἐκείνων πού διετύπωναν τοιαύτην σκέψιν. Καὶ ἐξεδηλοῦντο δισταγμοί, ἀμφιβολαὶ καὶ μυκτηρισμοί. ...ὄχι μόνον ἀπὸ τοὺς ἐχθρικούς πρὸς τὴν χριστιανικὴν πίστιν διακειμένους κύκλους. Αἱ σχετικαὶ ἀμφιβολαὶ ἐξεδηλοῦντο καὶ

ἀπὸ χριστιανικῆς πλευρᾶς καὶ ἐξήτουν νὰ στηριχθοῦν ἐπὶ τοῦ πρωτοτύπου καὶ καινοφανοῦς τοῦ πράγματος. Πόσον ὅμως ἡ ἰδέα αὐτῆ, ἂν καὶ νέα ὄντως, κάθε ἄλλο παρὰ ἀνεδιαφικὴ ἦτο, καταφαίνεται καὶ ἐκ τοῦ ὅτι ὄλονεν τώρα ἀνακαλύπτονται τοιαῦται προσπάθειαι καὶ αὐταὶ περίπου κατὰ τὴν ἰδίαν ἐποχὴν ἔχουσαι τὴν ἀπαρχὴν των, εἰς ὅλον τὸν πολιτισμένον κόσμον. Καὶ ἤδη καὶ ἡ Ἰδουσις τῆς χριστιανικῆς ἐνώσεως τῶν καθηγητῶν εἰς τὴν Ἀμερικὴν ἐπιστέφει τὴν τοιαύτην διακρίσιν.

Εἶναι δὲ χαρακτηριστικὸν ὅτι μεταξὺ τῶν πρωτοστατούντων εἰς τὴν ἀμερικανικὴν αὐτὴν ἔνωσιν ὑπάρχουν πρόσωπα τὰ ὁποῖα εἶχον ἤδη στείλει γράμματα προσχωρήσεως εἰς τὴν δῆλωσιν τῆς ἐλληνικῆς «Χριστιανικῆς Ἐνώσεως Ἐπιστημόνων», ὁμολογοῦντες ὅτι ἡ Ἑλλάς καὶ ἐδῶ δεῖχνει τὸν δρόμον καὶ δίδει τὸ παράδειγμα. Ὅσοι ἐξ ἄλλου ἐδιάβασαν τότε εἰς τὰς «Ἀκτῖνας» (Ἰανουάριος 1948) τὴν πρὸς τὴν ἰδικὴν μας Ἐνωσιν ἐπιστολὴν τοῦ ἤδη προέδρου τῆς νέας ἀμερικανικῆς ἐνώσεως καθηγητοῦ τῆς γεωλογίας K. F. Mather βλέπουν τὴν τόσον χαρακτηριστικὴν ἐνότητα πνεύματος ποῦ ἐκδηλοῦται καὶ ἐκεῖ καὶ ἐδῶ καὶ ἔως ἐσχάτου τῆς γῆς.

Η ΔΕ ΗΜΕΡΑ ΗΓΙΚΕΝ

Καὶ μὲ τὴν ὥραϊαν αὐτὴν εὐκαιρίαν: Εἶναι ἐξόχως ἐνδιαφέρον πόσον σήμερον ἀκόμη ἡ «Δήλωσις» ἐκείνη τῆς «Χριστιανικῆς Ἐνώσεως Ἐπιστημόνων» τοῦ 1946 ἔχει τὴν ἀπήχησίν της εἰς ὅλον τὸν κόσμον. Καὶ τώρα ἀκόμη γίνεται λόγος περὶ τοῦ «fameux manifesto» τῆς Ἐνώσεως. Δὲν πρέπει ἐπομένως νὰ ἀπογοητεύονται ἐκεῖνοι οἱ ὁποῖοι θὰ ἤθελαν νὰ γίνεται περισσότερο αἰσθητὴ ἡ ἀτήχησις αὐτὴ καὶ εἰς τὴν Ἑλλάδα. Ἄν ἡ ἐν λόγῳ Δήλωσις ὡς καὶ ἡ ἐκτενής, μόνον εἰς τὴν ἐλληνικὴν γλῶσσαν κυκλοφορήσασα, «Διακήρυξις» καὶ πρὸ πάντων ἡ περὶ αὐτὴν πρωτοφανὴς εἰς ὄγκον καὶ δύναμιν πνευματικὴ ἐξόρησις τῆς Ἐνώσεως, καὶ ἡ τόσον θερμῇ ὑποδοχῇ ὑπὸ τοῦ ἐλληνικοῦ λαοῦ, δὲν συνεκίνησαν ὅσον θὰ ἔπρεπε νὰ συγκινήσουν

τοὺς ἔχοντας καὶ ἀρμοδιότητα ἀλλὰ καὶ εὐθύνην διὰ νὰ δεῖξουν τοιαύτην συγκίνησιν, ἔαν εἶχαμεν ἐκτὸς τοῦ πολέμου ἐκ μέρους τῶν ἀντιφρονούντων καὶ τὴν θρηνοῦ ἀξίαν ψυχρότητα καὶ ἀδιαφορίαν ἀπὸ ἄλλους ποῦ θὰ τοὺς ἐπερίμενε κανεὶς βοηθοὺς καὶ ὑποστηρικτάς, ἂν ἀκόμη εὐρέθῃ κληρικὸς, ὁ ὁποῖος εἶπεν ὅτι ἡ Διακήρυξις τοῦ προεκάλει... ἔμετόν, αὐτά, εἰς τὴν ἱστορίαν τῶν πνευματικῶν κινήσεων εἶναι τόσον συνήθη ὥστε καὶ πάλιν ἡ κακὴ ἀντίδρασις ἦτο πολὺ μικροτέρα ἀπὸ ὅ,τι θὰ ἔπρεπε κανεὶς νὰ περιμένῃ.

Βεβαίως, τώρα, τὸ ἔργον τῆς «Χριστιανικῆς Ἐνώσεως Ἐπιστημόνων τῆς Ἑλλάδος» δὲν εὐρίσκεται πλέον εἰς στάδιον «ἐξορητήσεως». Ἐπῆρε τὸν ἥσυχον ρυθμὸν ἐνὸς σωματείου μετὰ τὴν χριστιανικὴν ὁμολογίαν ὡς ἀποστολήν. Ἄλλ' ἔργον δὲν εἶναι μόνον ἡ ἐξόρησις. Εἶναι καὶ ἡ «ὡς φωνὴ αὔρας λεπτῆς» ὁμολογία. Πόσην δὲ σπουδαιότητα ἔχει ἡ ὁμολογία αὐτὴ φαίνεται καὶ ἀπὸ τὰς ἐκδηλώσεις ἐχθρότητος καὶ τοὺς χλευασμοὺς ποῦ ἐκτοξεύονται ἐναντίον τοῦ ἔργου τῆς Ἐνώσεως καὶ τῶν ἐργατῶν της ἐκ μέρους ἐκείνων οἱ ὁποῖοι ἔχουν τὴν... φιλοδοξίαν, νὰ ἀποτελοῦν τὴν ὀπισθοφυλακὴν τῆς ἀρήσεως.

Ἄλλ' ἀκριβῶς δι' αὐτὸν τὸν λόγον τὰ μέλη καὶ οἱ φίλοι τῆς Ἐνώσεως αὐτῆς πρέπει νὰ ἔχουν ὑπ' ὄψιν των ὅτι ὄλονεν καὶ περισσότερον καὶ ἀκριβῶς μετὰ τὰ γεγονότα καὶ τὰς ζυμώσεις καὶ τὰς ἀντιδράσεις ποῦ ἐκδηλοῦνται καὶ γράφουν τὴν σύγχρονον πνευματικὴν ἱστορίαν, ἐπαληθεύει τὸ τοῦ Παύλου: «νῦν ἐγγύτερον ἡμῶν ἡ σωτηρία ἢ ὅτε ἐπιστεύσαμεν. Ἡ νύξ προέκοψεν, ἡ δὲ ἡμέρα ἤγγικεν».

ΚΙΝΗΜΑΤΟΓΡΑΦΙΚΗ ΑΓΩΓΗ

Τὸ μεγάλο σύγχρονον πρόβλημα ποῦ λέγεται κινηματογράφος ἤρχισε νὰ μελετᾶται ἀπὸ χριστιανικῆς πλευρᾶς ἀπανταχοῦ τοῦ κόσμου. Τὸ μειονέκτημα ὅμως εἰς τὴν ἀντιμετώπισιν αὐτὴν εἶναι τὸ ἐξῆς. Οἱ περισσότεροι ἐκιννοῦν μὲ ἕνα θάρρος, θὰ ἐλέγαμεν μὲ ἕνα ἀέρα, ὡς ἔαν εἶχαν τὴν λύσιν τοῦ προβλήματος εἰς τὴν τσέπην τους. Καὶ ὅμως πρὸς τὸ παρόν, ἡ χριστιανικὴ ἀντιμετώπισις τοῦ κινηματο-

γράφου παρουσιάζει τόσας δυσχερείας, ὥστε ἡ σχετικὴ ἐργασία θὰ εἶναι προσπάθεια ὑπογραμμίσεως καὶ ἐρεῦνης τῶν δυσχερειῶν πού προβάλλονται ἔνθεν κακεῖθεν. Εἶναι ἀνάγκη νὰ χρησιμοποιηθῆ ὁ κινηματογράφος καὶ ὡς ψυχαγωγία καὶ ὡς μόρφωσις· αὐτὸ δὲν ἦμπορεῖ καλοπίστως νὰ ἀμφισβητηθῆ. Ἄλλ' ἀντιθέτως ἔρχεται ἡ διαπίστωσις ὅτι ὁ σημερινὸς κινηματογράφος εἶναι... χάλια· οὔτε αὐτὸ ἦμπορεῖ καλοπίστως νὰ ἀμφισβητηθῆ. Πῶς τώρα αὐτὰ θὰ συνδυασθοῦν, ἰδοὺ ἡ ἀπορία! Ὅποιος ξεκινᾷ μετὰ τὴν ἰδέαν ὅτι ἔχει ἐτοιμὴν τὴν λύσιν τῆς ἀπορίας αὐτῆς πρέπει νὰ ξέσῃ ὅτι ἔχει ἐτοιμὴν τὴν ἀποτυχίαν!

Καὶ ἀκριβῶς αὐτὸ τὸ μειονέκτημα τῆς ἀφελοῦς βεβαιότητος ἀποφεύγει ἡ μελέτη τοῦ κ. Θεοδώρου Καστανᾶ, καθηγητοῦ εἰς τὸ Πειραματικὸν Σχολεῖον εἰς τὸ Πανεπιστήμιον τῆς Θεσσαλονίκης, «Κινηματογραφικὴ ἀγωγή». Ἐκεῖνο τὸ ὅποιον εὐθὺς ἀμέσως προκαλεῖ ἐντύπωσιν, ἀλλὰ καὶ ἐμπιστοσύνην, εἶναι τὸ γεγονός ὅτι ὁ συγγραφεὺς δὲν προχειρολογεῖ οὔτε ἀπὸ τρίποδος ἀποφάνεται ἀλλ' ἐκθέτει συμπεράσματα ἐρεῦνης ἐργώδους, ἀντικειμενικῆς, ὀλοπλεύρου, καλοπίστου. Ἡ σταθερότης τῆς χριστιανικῆς γραμμῆς συνδυάζεται ἀρμονικῶς μετὰ τὸν θεαλισμὸν, τὴν ἀντιμετώπισιν τοῦ κινηματογράφου ὡς πραγματικότητος καὶ ἀκόμη τῆς πραγματικότητος, ὅτι τόσος κόσμος πηγαίνει σήμερον εἰς τὸν κινηματογράφον. Συνδυάζεται ἀκόμη μετὰ τὴν χριστιανικὴν ἐλικρίνειαν καταφανῆ καὶ δεικνύουσιν ὅτι ὁ συγγραφεὺς ὄντως πιστεύει εἰς αὐτὰ πού γράφει. Ὁ συγγραφεὺς ὁμιλεῖ μετὰ πίστιν εἰς τὴν αἰωνίαν καὶ ἀκατάλυτον χριστιανικὴν ἠθικὴν, ὅχι ὅμως μετὰ προκατάληψιν καὶ μονομέρειαν.

Προσὸν τοῦ ἔργου εἶναι ἀκόμη ἡ ζωντάνεια τοῦ ὕφους, ἡ ἰκανότης παρατηρήσεως, τὸ εὐτοχον τῆς ἐρεῦνης. Κατάπληξιν προκαλεῖ ὅμως προπαντὸς ὁ πλοῦτος τοῦ ὕλικου, ὅχι μόνον τοῦ ββλιογραφικοῦ, ἐλληνικοῦ καὶ ξένου, ἀλλὰ καὶ τοῦ ἐκ τῆς ἀμέσου παρατηρήσεως καὶ ἐπαφῆς μετὰ σχετικὰς προσπάθειας αἱ ὁποῖαι καταβάλλονται διὰ νὰ κερδηθῆ χάριν τοῦ

χριστιανικοῦ ἔργου ὁ κινηματογράφος. Εἰς τὴν Γαλλίαν ὁ συγγραφεὺς ἔσχεν εὐκαιρίας καὶ φαίνεται ὅτι ἔκαμεν ὑποδειγματικὴν χρῆσιν τῶν εὐκαιριῶν αὐτῶν. Ὅλα αὐτὰ συνδυαζόμενα μετὰ τὴν θανμαστικὴν σαφήνειαν τοῦ ὕφους καθιστοῦν τὸ βιβλίον πολύτιμον βοήθημα διὰ τὴν ἐρεῦναν τῶν σχετικῶν μετὰ τὸν κινηματογράφον ζητημάτων. Διὰ τὸν λόγον τοῦτον, μολονότι ὡς πρὸς τὰς ἐπὶ μέρους ἀπόψεις θὰ χωρῆ, βεβίαιως, ἡ συζήτησις καὶ ἡ ἀντιλογία, ἀδιστακτικῶς συνιστῶμεν νὰ διαβασθῆ τὸ βιβλίον αὐτὸ ἀπὸ κάθε Ἑλληνα ὁ ὅποιος θέλει νὰ μελετήσῃ τὸ μεγάλο θέμα τοῦ κινηματογράφου ἀπὸ τῆς χριστιανικῆς σκοπιᾶς.

“ΔΙΑΤΙ, ΘΕΕ ΜΟΥ;”

Φαίνεται, ὅτι, παρὰ τὴν ἐπιθυμίαν τῆς, δὲν θὰ ἦμπορέσῃ ἡ παρούσα στήλη νὰ ἀποφύγῃ τὴν παρέμβασιν εἰς τὴν τόσην συζήτησιν ἐξ ἀφορμῆς τῶν τελευταίων σεισμῶν, διατι ὁ Θεὸς ἄφησε τοὺς σεισμοὺς νὰ γίνων.

Καὶ ἐν πρώτοις, καθαρὰ καὶ χωρὶς περιστροφῆς πρέπει νὰ ἀναγνωρισθῆ τὸ ἔξης: Ἄμφιβολον μὲν εἶναι κατὰ πόσον ἡ τόση συζήτησις μεταξὺ τῶν θεωρητικῶν ἐχρειάζετο, δὲν δύναται ὅμως νὰ ἀμφισβητηθῆ ὅτι εὐλογωτάτη εἶναι ἡ ἀπορία καὶ τὸ παράπονον καὶ ἡ ἠραυγὴ ἀκόμη, ὅταν ξεφεύγῃ ἀπὸ τὰ χεῖλη τοῦ παθόντος ἢ ἐκεῖνου ὁ ὅποιος πράγματι συμπάσχει μετὰ τὸν παθόντα. «Διατί, λοιπόν, ὁ Θεὸς ἄφησε νὰ γίνῃ τέτοια καταστροφὴ Διατί, λοιπόν, Θεέ μου, τὸ ἔκαμες αὐτό;»

Τέτοια παράπονα ἐνθυμίζουσι τοὺς Ψαλμοὺς τοῦ Δαυὶδ, οἱ ὅποιοι, μετὰ τὴν μεγαλειώδη ἐλικρίνειαν τῶν θεοπνεύστων κειμένων, εἶναι γεμᾶτοι ἀπὸ τέτοια ξεσπάσματα τοῦ πόνου. Πᾶτα, λοιπόν, συζήτησις θὰ ἀρχίσῃ μετὰ σεβασμὸν πρὸς τὸν πόνον καὶ πρὸς τὴν ἀπορίαν καὶ τὸ παράπονον πού φέρει ὁ πόνος αὐτός. Χωρὶς αὐτὸν τὸν σεβασμὸν δὲν ὑπάρχει συμπόνια. Χωρὶς συμπόνια δὲν ὑπάρχει ἀγάπη. Καὶ χωρὶς ἀγάπην δὲν ὑπάρχει συζήτησις χριστιανικῆ.

Και τώρα, ἀλλὰ μόνον τώρα, ἠμποροῦμεν νὰ ἔλθωμεν εἰς τοὺς κόμβους ποὺ παρουσιάζει τὸ θέμα, τόσον δυσχερὲς θέμα, ὥστε ἔκαμεν εἰς ἓνα Γκαϊτε νὰ χαραχθῆ ἡ πορεία του κατὰ μέγα μέρος ἀπὸ τὸν μεγάλον σεισμὸν τῆς Λισσαβώνας τοῦ 1755.

Ἡ πρώτη ἀπάντησις ποὺ δίδεται συνήθως εἰς τὸ ἐρώτημά μας, εἶναι ὅτι οἱ σεισμοὶ καὶ αἱ παρόμοιαι θεομηνίαι ἀποτελοῦν τιμωρίαν τοῦ Θεοῦ διὰ τὰς ἁμαρτίας. Ἐδῶ ὅμως προβάλλει μία ἠθικὴ διαφοροποίησις. Διότι προδήλως ἄλλη εἶναι ἡ ἠθικὴ ποιότης τῆς ἀπαντήσεως «διὰ τὰς ἁμαρτίας μας» καὶ ἄλλη «διὰ τὰς ἁμαρτίας των». Τῆς δευτέρας ἡ χριστιανικότης εἶναι κάπως ἀμφίβολος. Καί, φυσικά, δὲν ἀντέχει εἰς σοβαρὸν ἔλεγχον ἐξ ἀπόψεως χριστιανικῆς ὁ ἰσχυρισμὸς ὅτι οἱ Ἑπτανήσιοι καὶ οἱ Κύπριοι εἶναι ἁμαρτωλοὶ κατ' ἀντίθεσιν πρὸς ἡμᾶς τοὺς ἄλλους, τοὺς ἀναμαρτήτους!

Ἡ ΤΙΜΩΡΟΣ ΔΥΝΑΜΙΣ

Τὸ ἀντιχριστιανικὸν ὅμως τοιοῦτων «ἀπαντήσεων» δὲν σώζει καθόλου τὸν ἄλλον ἐκεῖνον ἰσχυρισμὸν ὅτι τάχα δὲν ἠμπορεῖ νὰ ὑπάρχη θεῖα τιμωρία διότι ὁ Θεὸς δὲν τιμωρεῖ. Ἐὰν μὲν λέγοντες αὐτό, ὁμιλοῦμεν μὲ βάσιν τὴν χριστιανικὴν διδασκαλίαν, τότε ὅπως καὶ νὰ σπρώξῃ κανεὶς τὰ πράγματα δὲν τοῦ εἶναι δυνατόν νὰ ἀρνηθῆ ὅτι ἡ Ἁγία Γραφή εἶναι γεμάτη ἀπὸ τὴν διδασκαλίαν ὅτι ὁ Θεὸς εἶναι ἐκεῖνος ὁ ὁποῖος ἀνταποδίδει καὶ τὸ καλὸν καὶ τὸ κακόν, αὐτὸς ὁ ὑπατος πάντων ἀνθρώπων κριτῆς καὶ τῆς κακίας τιμωρὸς.

Ἀλλὰ καὶ ἂν ἀκόμη λησμονήσωμεν τὴν χριστιανικὴν διδασκαλίαν καὶ τὰ βιβλικὰ κείμενα καὶ κρίνωμεν ἐξ ἀνθρωπιστικῆς ἔστως μόνον ἐπόψεως, πρέπει νὰ ἔχωμεν ὑπ' ὄψιν μας τι λέγομεν ὅταν ἰσχυρίζομεθα, ὅτι δὲν τιμωρεῖ ὁ Θεός. Μὲ αὐτὰς τὰς βεβαιώσεις κηρύττομεν τὴν ἀσυδοσίαν τοῦ κακοῦ, τὴν ἀσυδοσίαν τοῦ ἐγκληματίου. Ὅταν λοιπὸν λέγωμεν εἰς τὸν ἀνθρώπον, ὁ ὁποῖος ὑποφέρει ἀπὸ τὴν κακίαν, ἀπὸ τὸ παντοειδὲς ἐγκλημα, ὅταν τοῦ λέγωμεν ὅτι ἡ κακία, τὸ ἐγκλημα θριαμβεύει ἀνενόητον μέ-

χρι τέλους καὶ ὁ ἐγκληματίας, ὁ οἰοσδήποτε καὶ ὀπωσδήποτε τὰ φαῦλα πράττων, δὲν ἔχει οὔτε κἂν τὸν Θεὸν νὰ φοβηθῆ ὡς τιμωρόν, τότε ἂς ἀναμετρήσωμεν τὴν «ἀνθρωπιστικὴν» ἀξίαν τῆς τοιαύτης μας ἀποφάνσεως.

Τόσος δὲ εἶναι ὁ σκανδαλισμὸς τοῦ ἀνθρώπου, μὲ τὸ νὰ σκεφθῆ μόνον ὅτι ἡ κακία ἔχει καὶ ἀπὸ τὸν οὐρανὸν ἀκόμη ἐξησφαλισμένην τὴν ἀτιμωρησίαν, ὥστε δὲν ἠμπορεῖ νὰ φαντασθῆ τὸν Θεόν... καθηρημένον ἀπὸ τοῦ ἀξιώματος του ὡς τοῦ ὑπάτου κριτοῦ. Καὶ παραπονεῖται καὶ γογγύζει ὄχι ὅταν ἔρχεται ἀλλ' ὅταν κατὰ τὴν γνώμην του βραδύνη ἡ τιμωρία καὶ ἡ κάθαρσις. Μὴ λησμονοῦμεν, ὅτι ἡ πρώτη ἐμφάνισις ἀθέου ἦτο ὁ Θεόδωρος ὁ ἄθεος, ὁ ὁποῖος, λέγεται, ἔγινεν ἄθεος διότι ὅταν εἰς ἓνα θαλάσσιον ταξείδιόν του εἶδε πειρατὰς οἱ ὁποῖοι ἐλήστευον, ἐπερίμενον ἄμεσον τὴν ὀργὴν τῶν Θεῶν ἐπὶ τοὺς πειρατὰς καὶ ἐπειδὴ δὲν τὴν εἶδε, συνεπέραναν ὅτι ἄρα δὲν ὑπάρχουν Θεοί. Καὶ ἡ μὲν ἀφελὴς αὐτῆ ἀντίληψις ὅτι ὁ Θεὸς εἶναι ἓνα εἶδος αὐτομάτου καταπέλτου ἀπὸ τὸν ὁποῖον ἐκσπενδονίζεται ἡ τιμωρία εὐθύς ἅμα γίνῃ τὸ ἐγκλημα ἢ τὸ ὑποτιθέμενον ἐγκλημα, ἡ ἀφελὴς αὐτῆ ἀντίληψις εἶναι βεβαίως καταστρεπτικὴ. Ἀπὸ αὐτὸ ὅμως μέχρι τοῦ νὰ εἰποῦμε ὅτι ὁ Θεὸς εἶναι ἀπαθὴς ἔναντι τοῦ κακοῦ καὶ τῶν ἐγκληματίων ποὺ γίνονται εἰς τὸν κόσμον, ἡ ἀπόστασις εἶναι τεραστία. Αὐτῆ δὲ ἡ διδασκαλία τῆς ἀνθρωπίνης συγγνώμης στηρίζεται εἰς τὴν πίστιν ὅτι ἄλλος εἶναι ὁ διὰ τὴν ἀπονομὴν τῆς τιμωρίας ἀρμόδιος. Ἐὰν αὐτὴν τὴν ἀρμοδιότητα δὲν τὴν δεχθῶμεν, τότε δὲν βλέπομεν πῶς θὰ ξεφύγωμεν ἀπὸ τὸ κατηγορηματικὸν πρόσταγμα τοῦ Κάντι, ὁ ὁποῖος θεωρεῖ τὴν ζωὴν ὡς ἐστερημένην οἰασδήποτε ἀξίας, ἐφ' ὅσον μείνη καὶ ἓνα ἀδίκημα χωρὶς νὰ τὸ τιμωρήσωμεν. Καὶ μόνον μὲ τὸ «ἐγὼ ἀνταποδώσω λέγει Κύριος» λυτρωσόμεθα ἀπὸ τὸ πρόσταγμα αὐτό.

Ἀπὸ τὴν πίστιν ὅμως εἰς τὸν Θεὸν κριτὴν πάντων μέχρι τῆς ἀποφάνσεως ὅτι οἱ σεισμοὶ τῶν Ἰονίων νήσων ἢ τῆς Κύπρου ἔγιναν πρὸς τιμωρίαν τῶν Ἑπτανήσιων ἢ τῶν Κυπρίων, ὑπάρχει δια-

φορὰ ὅση ἢ ἀπὸ τοῦ οὐρανοῦ μέχρι τῆς οὐρανόσεως τοῦ ἀνθρώπου ὁ ὁποῖος δὲν θέλει ἐπ' οὐδενὶ λόγῳ νὰ εἰπῆ: «δὲν ξέρω». Καὶ ὁμως αὐτὴ εἶναι ἡ μόνη ὀρθὴ ἀπάντησις. Καὶ τί τὸ ἄτοπον ἔχει; Μήπως ἀρὰ γε μειώνει τὸ κύρος ἐκείνου ὁ ὁποῖος κάμνει τὴν τοιαύτην —αὐτονόητον ἄλλως τε— ὁμολογίαν; Διὰ τὴν δὲν μειώνεται τὸ κύρος τοῦ ἐπιστήμονος, τοῦ ἱατροῦ, τοῦ φυσικοῦ, τοῦ μετεωρολόγου, τοῦ οἰκονομολόγου, ὁ ὁποῖος μὲ πᾶσαν φυσικότητα λέγει «δὲν ξέρω» προκειμένου περὶ πραγμάτων γηϊνῶν καὶ φοβούμεθα ὅτι θὰ πέσῃ τὸ κύρος μας ἐὰν ὁμολογήσωμεν ὅτι δὲν εἴμεθα ἀνιχνευταὶ τῶν βουλῶν τοῦ Ὑψίστου; Καί, ὅπως ὀρθῶς υπεμνήσθη, «τίς ἐγνω νοῦν Κυρίου καὶ τίς σύμβουλος αὐτοῦ ἐγένετο;»

Καὶ ἀπὸ καθαρῶς παιδαγωγικῆς, οἰκοδομητικῆς ἀπόψεως, δὲν εἶναι ἀσυγκρίτως προτιμότερον νὰ συνηθίσωμεν καὶ τὸν ἑαυτὸν μας καὶ τοὺς ἄλλους εἰς τὸ νὰ ὑποτασώμεθα ἀγογγύστως εἰς ὃ, τι ἀφίει ὁ Θεὸς νὰ γίνῃ παρὰ νὰ ἐκτιθέμεθα εἰς ἀπαντήσεις αἱ ὁποῖαι δίδονται τάχα διὰ νὰ στηριξοῦν, ἐνῶ πράγματι κατακρημνίζουσι;

Εἰς τὴν Αἰωνιότητα

Παρ' ὅλον τοῦτο καὶ ἂν, ἀνυπόμονος καὶ ἀσυγκράτητος, ὁ ἀνθρώπινος λογισμὸς θελήσῃ νὰ χωρήσῃ πέρα πέρα εἰς τὸ «διὰ τι;» θὰ ἴδῃ ὅτι τὸ ὅλον πρόβλημα διὰ τὸν χριστιανὸν τοῦλάχιστον, ἀνάγεται εἰς τὸ εἶξῃ: ἐὰν βλέπωμεν ἢ ὄχι τὰ πράγματα μὲ τὴν σκοπιὰν τοῦ αἰωνίου, τῆς ἀθανασίας. Ἐὰν ὄχι, τότε ἐξ ἐπόψεως χριστιανικῆς εἶναι ἀδύνατος ἡ συζήτησις. Ἐὰν πάλιν δεχώμεθα τὴν ἀθανασίαν καὶ τὴν αἰωνιότητα τότε οἱ σεισμοὶ καὶ αἱ καταστροφαὶ παίρνουν μίαν ὄψιν ἐντελῶς διαφορετικὴν καὶ πνίγονται κυριολεκτικῶς μέσα εἰς τὸ πέλαγος τῆς αἰωνιότητος καὶ τῆς δημιουργίας, ἡ ὁποία ἐπιτελεῖται εἰς τὴν αἰωνιότητα. Ὅχι ὅτι εἶναι ἀσημαντοὶ λεπτομέρειαι αἱ καταστροφαὶ αὐ-

ταί, ἀλλ' εἶναι ὑποτεταγμένα λεπτομέρειαι. Ὑποτεταγμένα εἰς τὸν μέγαν νόμον τῆς θείας διαλεκτικῆς, ἡ ὁποία ἀφίει καὶ τὸ κακὸν εἰς τὸν κόσμον νὰ ἐπιτελῆ ἕνα προορισμὸν.

Εἶναι γνωστὸν τὸ πρόβλημα τῆς θεοδικίας εἰς τὸ ὁποῖον πνεύματα, ὅπως ὁ Λαίμπνιτς, ἀφίερωσαν τὴν ζωὴν καὶ τὴν σοφίαν των. Ἀλλὰ μὲ μερικὰς ἀπλᾶς σκέψεις ἐννοεῖ ὁ πιστὸς ὅτι εἰς τοῦτο κείται ἡ νίκη τῆς Θείας Προνοίας ἐπὶ τοῦ κακοῦ, ὅχι ὅτι ἐξαλείφεται τὸ κακὸν, ἀλλ' ὅτι ζευγνύεται τὸ κακὸν εἰς τὸ ἄρτορον τοῦ καλοῦ. Καὶ τὸ κακὸν γίνεται τοῦ καλοῦ συνεργός. «Εἶδεν ὁ Θεὸς τὰ κακὰ εἰς ἀγαθὰ μετατρέπειν». Δι' αὐτὸν τὸν λόγον εἰς τὴν ζωὴν καὶ ὁ πόνος καὶ ἡ δυστυχία καὶ ἡ ἀσθένεια καὶ ὁ θάνατος αὐτὸς εἶναι ἄρτομα τῆς ζωῆς, τῆς ζωῆς τὴν ὁποῖαν ἀντιλαμβάνομεθα ὑπὸ τὸ πνεῦμα τῆς αἰωνιότητος. Τὴν ὥραν ποὺ γίνονται, αἱ καταστροφαὶ καὶ αἱ συμφοραὶ μᾶς φέρουν εἰς ἀπόγνωσιν. Καὶ ὁμως γράφουν τὴν ἱστορίαν τοῦ ἀγῶνος τοῦ καλοῦ μὲ τὸ κακὸν, τὸ κακὸν ποὺ λέγεται ἔγκλημα καὶ τὸ κακὸν ποὺ λέγεται συμφορὰ! Καὶ ἡ ἱστορία τοῦ ἀγῶνος αὐτοῦ εἶναι ἱστορία νίκης, ὅταν ὁ ἀγὼν διεξάγεται μὲ τὸ ὅπλον ποὺ λέγεται πίστις.

Ἔτσι ἀντὶ τὰ πολυπραγμονῶ ἐγὼ ὁ ἀπλοῦς ἀνθρώπος (καὶ ποῖος ἀνθρώπος δὲν εἶναι ἀπλοῦς καὶ ἀπλοῦκός διὰ τοιαῦτα ζητήματα;) ἐπανέρχομαι εἰς τοῦτο, τὸ ὁποῖον καὶ μ' ἐνδιαφέρει: Τί καθήκον ἔχω ἐνώπιον τῶν σεισμῶν καὶ τῶν σεισμοπαθῶν ἀδελφῶν μου. Ἀφίνων τὰς συζητήσεις καταλήγω εἰς τὸ «μείζον τούτων», εἰς τὴν ἀγάπην.

Ἄς ἀφήσωμεν λοιπὸν τὴν συζήτησιν καὶ ἄς γυρίσωμεν εἰς τὸ: «βοήθεια πρὸς τοὺς σεισμοπλήκτους». Διότι, τί νὰ τὸ κρύβωμεν, ἡ πρόρρησις τῆς στήλης αὐτῆς ὅτι σὲ λίγο θὰ ξεχάσωμεν τὸ ἐκ τῶν σεισμῶν χρέος μας σὰν νὰ ἀρχίξῃ δυστυχῶς νὰ πραγματοποιηθῆται. Ἄς τὸ θυμηθοῦμε λοιπὸν καὶ πάλιν, ἄς γυρίσωμεν εἰς τὴν ἀγάπην, ἡ ὁποία εἶναι ἡ καλύτερα ἀπάντησις εἰς ὅλας τὰς ἀπορίας.

ΕΠΙΣΤΟΛΑΙ

ΕΠΙΣΤΡΟΦΗ ΕΙΣ ΤΟΥΣ ΠΑΤΕΡΑΣ

ἙΓΓΛΩΤΤΑ ΠΕΡΙΣΤΑΤΙΚΑ

Ἄγαπηταί «Ἀκτίνες»,

Κατὰ πρόσφατον ταξιδιόν μου περιήλθον εἰς γνῶσίν μου τὰ κάτωθι ἀναφερόμενα λίαν χαρακτηριστικά δύο, διάφορα μὲν ἐκ πρώτης ὄψεως οὐχὶ ὁμῶς ἴσως καί εἰς τελικὴν ἀνάλυσιν, περιστατικά, τὰ ὅποια δὲν θὰ εἶναι ἀνευ ἐνδιαφέροντος διὰ τοὺς ἀναγνώστας σας.

Α) Πρὸ τινος ἀπεβίωσαν εἰς μεγάλην ἡλικίαν ὁ ὁμότιμος Καθηγητὴς τοῦ Πανεπιστημίου τοῦ Μονάχου καὶ τῆς Βιέννης Leopold Wenger ἐκ τῶν διαπρεπιστέρων Ρωμαϊστῶν καὶ Παπυρολόγων, γνώστης ἐκ τῶν ὀλίγων τῶν ἀρχαίων δικαίων καὶ ἰδίᾳ τοῦ Ἑλληνικοῦ καὶ τοῦ Ρωμαϊκοῦ Δικαίου κλπ., ἐν ὀλίγοις, δόξα τῆς Ἐπιστολή. Εἰς τὸ ἀγγελτήριο τοῦ θανάτου καὶ τῆς κηδείας του, τὸ ὅποion ὑπογράφεται ὑπὸ τῆς συζυγοῦ καὶ τῆς θετῆς θυγατρὸς του ἀναγράφονται τὰ ἑξῆς: «Μετὰ ὀγδοήκοντα τεσσάρων ἐτῶν ζωῆν ἠνιωμένῃν μετὰ τὸ θῆσεῦ καὶ ἀφοῦ ἐκοιμήνησεν τῶν Ἀχράντων Μυστηρίων ἀπεβίωσε κλπ.».

Β) Εἰς τὴν Βιβλιοθήκην τῆς Νομικῆς Σχολῆς τοῦ Πανεπιστημίου τοῦ Μονάχου ὑπηρετεῖ ὡς βιβλιοφύλαξ καὶ μὲ τὰς μικρὰς ἀποδοχὰς (γραφῆος ἢ ἀκολούθου ὡς θὰ ἐλέγξοτο παρ' ἡμῖν) ἡ Δίς Η. Λ., ἡ ὅποια διακρίνεται διὰ τὴν κλησύνην καὶ τὴν εὐγένειάν της πρὸς πάντας, ἰδίᾳ ὁμῶς πρὸς τοὺς Ἕλληνας Ἐπιστήμονας καὶ σπουδαστάς, οἱ ὅποιοι χρησιμοποιοῦν τὴν βιβλιοθήκην ταύτην. Πρὸ τινος καὶ συγκεκριμένως ὅταν μετὰ τοὺς τελευταίους σεισμούς ἐγένετο καὶ ἐν Γερμανίᾳ λόγος περὶ ἐράνων πρὸς ἀνακούφισιν τῶν σεισμοπλήκτων ἐπληρίσασ μετὰ πολλῆς διακριτικότητος ἔνα ἐκ τῶν Ἑλλήνων ἐπισκεπτῶν τῆς Βιβλιοθήκης καὶ ἀφοῦ ἐζήτησε συγγνώμην εἶπε: «Θὰ ἤθελα καὶ ἐγὼ νὰ συμμετάσχω, ἐάν μοῦ ἐπιτρέπετε, εἰς τὸν πόνον τῶν σεισμοπλήκτων καὶ ἄλλης τῆς Ἑλλάδος καὶ νὰ βοηθῶσω ἕστω καὶ ἐπ' ἐλάχιστον εἰς τὴν ἀνακούφισιν αὐτῶν καὶ ἐπειδὴ δὲν ἔχω τὴν δυνατότητα νὰ προσφέρω ἄλλο τι διὰ τοῦτο παρακαλῶ νὰ δεχθῆτε τὸ δῆμα τοῦτο», παραδόσσα τοῦτο, περιέχον διάφορα χρήσιμα εἶδη, ἐν οἷς καὶ τὸ καλύτερον, ὡς φαίνεται, καινουργεῖς φῶρεμά της, τὸ ὅποion ἐλάχιστα εἶχε χρησιμοποίησι καὶ μὲ πολλὰς θυσίας εἶχε κατορθώσει νὰ προμηθευθῇ.

Τὰ σχόλια εἶναι νομίζω περιττά.

Φιλικώτατα

Γ. Θ. ΡΑΜΜΟΣ

Καθηγητὴς τοῦ Πανεπιστημίου Ἀθηνῶν

Ἀθῆναι 17/10/1958.

Κύριε Διευθυντά,

Τὸ ἄρθρον μου «Ἐπιστροφή εἰς τοὺς Πατέρας τῆς Ἐκκλησίας» τὸ ὅποion ἐδημοσιεύθη εἰς τὸ προηγούμενον τεῦχος τῶν «Ἀκτίνων» κατέληγε μὲ τὴν φράσιν τοῦ ρώσου καθηγητοῦ Φλωρόβσκυ, ὅτι πρέπει νὰ ἀνακαλύψωμεν τὸ πνεῦμα τῶν Πατέρων, νὰ ἐπιτύχωμεν ἓνα ὠλοκληρωμένον προσανατολισμένον εἰς τὴν ζωὴν καὶ τὴν σκέψιν τῶν Ἐπειδὴ ἴσως χρειάζεται καποια ἀνάλυσις τοῦ συνθήματος αὐτοῦ, δρᾶττομαι τῆς εὐκαιρίας νὰ παραθέσω τὰς γνώμας δύο κορυφαίων συγχρόνων θεολόγων, αἱ ὅποια ἐρμηνεύουσιν ἀκριβῶς τὴν ἀνωτέρω σκέψιν.

Ἐν πρώτοις, ὁ πολυγραφώτατος Γάλλος καθηγητὴς Henri de Lubac γράφει διὰ τὸ νόημα αὐτῆς τῆς ἐπιστροφῆς: «Δὲν ἀρκεῖ νὰ ἀντιγράψωμεν τὴν χριστιανικὴν ἀρχαιότητα ἢ τὸν μεσαιῶνα. Δὲν θὰ ἡμπορέσωμεν νὰ ξαναζήσωμεν τὸν εὐρὺν ἀνθρωπισμὸν τῶν Πατέρων καὶ νὰ ἐπανευρῶμεν τὸ πνεῦμα τῆς μυστικῆς ἐρμηνείας τῶν παρὰ μόνον εἰς μίαν προσπάθειαν μεταμορφωτικῆς ἀφομοίωσης. Τὸ σπῆτι ποῦ ἔχοιεν νὰ κατασκευάσωμεν μὲ τὴν σειρὰν μας διὰ λογαριασμὸν μας — διότι, ἐπάνω εἰς τὰ αἰώνια θεῦλια της, ἡ Ἐκκλησία εἶναι μία συνεχῆς οἰκοδομὴ — ἤλλαξε πολλὰκις στυλ ἀπὸ τότε καί, χωρὶς νὰ θεωροῦμεν τοὺς ἑαυτοὺς μας ἀνωτέρους ἀπὸ τοὺς Πατέρας μας, ὀφείλομεν νὰ δώσωμεν εἰς τὸ σπῆτι αὐτὸ τὸ ἰδικὸν μας στυλ, δηλ. αὐτὸ ποῦ ἀνταποκρίνεται εἰς τὰς ἀνάγκας μας, εἰς τὰ προβλήματα μας».

Μὲ τὴν αὐτὴν συναίσθησιν τῆς πραγματικότητος ὁ Γερμανὸς πατρολόγος Hans von Balthasar, ὁ συγγραφεὺς τῆς ἐπιστημονικῆς τριλογίας Ὠριγένης, Γρηγόριος Νύσσης, Μάξιμος, δὲν ἐπιζητεῖ μίαν χιμαιρικὴν ἐπιστροφήν εἰς τοὺς Πατέρας. «Τὸ νὰ εἶναι κανεὶς πιστὸς εἰς τὴν παράδοσιν, γράφει, δὲν σημαίνει νὰ ἐπαναλαμβάνη κατὰ γράμμα τὰς φιλοσοφικὰς καὶ θεολογικὰς θέσεις τοῦ παρελθόντος. Εἶναι μᾶλλον τὸ νὰ μιμηταί ἀπὸ τοὺς Πατέρας μας ἐν τῇ πίστει τὴν στάσιν ἐκείνην τῆς ἐνδομύχου σκέψεως καὶ τὴν προσπάθειαν τῆς θαρραλέας δημιουργίας, πράγματα ποῦ ἀποτελοῦν τὰς ἀναγκαίαις προϋποθέσεις τῆς ἀληθινῆς πνευματικῆς πιστότητος. Ἐὰν κῦπτωμεν εἰς τὸ παρελθόν, τὸ κἀμνονον αὐτὸ ὄχι μὲ τὴν ἐπιβίβα νὰ ἀντιλήσωμεν ἀγόνους συνταγὰς ἢ μὲ τὴν πρόθεσιν νὰ ἐπαναπροσαρμώσωμεν εἰς αὐτὸ παραγεγραμμένας λύσεις. Ἀπὸ τὴν ἱστορίαν ζητοῦμεν νὰ μᾶς διδάξῃ τὰς κινήσεις τῆς Ἐκκλησίας, ἡ ὅποια εἰς κάθε γενεάν παρουσιάζει τὸν πάντοτε νέον καὶ πάντοτε ἀνέλπιστον ἠθασυρὸν τῆς θείας ἀποκαλύψεως καὶ γνωρίζει ἐμπρὸς εἰς κάθε νέον πρόβλημα νὰ τοινέξῃ τὴν γονιμότητά του μὲ μίαν δύναμιν ἀκούραστον καὶ μὲ μίαν πνευματικὴν εὐκνησίαν ἀγήραστον. Το νὰ κατανοῶμεν δλονὲν καὶ καλύτερον τὴν ἐσωτέραν πραγματικότητα τῆς Μητρὸς μας, ἰδοὺ τί ἐλκύει τὰ βλέμματα τοῦ θεολόγου πρὸς τὸ παρελθόν τῆς Ἐκκλησίας... Θε-

λομεν νὰ εἰσδύσωμεν εἰς τὴν ζωτικὴν πηγὴν τοῦ πνεύματος τῶν Πατέρων, μέχρι τῆς θεμελιώδους ἐκείνης καὶ μουσικῆς ἐνοράσεως, ἣ ὁποία διευθύνει ὅλην τὴν ἔκφρασιν τῆς σκέψεώς των καὶ ἣ ὁποία μᾶς ἀποκαλύπτει μίαν ἀπὸ τὰς μεγάλας ἐκείνας στάσεις (attitudes), τὰς ὁποίας υἰοθέτησεν ἡ θεολογία εἰς μίαν συγκεκριμένην καὶ μοναδικὴν ἐποχὴν... Ἐνθυμούμεθα τὴν ἰσχυρὰν καὶ ἁρμονικὴν σκέψιν των, ὅπως ὁ ἄνθρωπος ἐνθυμεῖται τὰς βαθεῖας ἐνοράσεις τῆς ἐφηβείας του: ἂν δὲν ἤμπορῇ νὰ τὰς ξαναζήσῃ αὐτοῦς, διότι ἤλλαξεν ἡ ζωὴ του ἔκτοτε. ἤμπορεῖ τοῦλάχιστον νὰ ἐνδυνάμωται μὲ τὴν σκέψιν δι' αὐτὴ ἢ ἀγνόησεν τῆς ἀνατάσεως, ἐκείνης ὁ φλογερὸς κραδασμὸς ὀλοκλήρου τοῦ εἶναι του, εἶναι ὁ ἑαυτοῦ του! Δι' αὐτὸ ποθοῦμεν νὰ ξαναδιαβάσωμεν μερικὰς σελίδας αὐτοῦ τοῦ ἀτομικοῦ ἡμερολογίου, πὺθ ἔγραψεν ἡ Ἐκκλησία, ὅταν περνοῦσε τὰ δεκαεπτὰ τῆς χρόνια.

Ἐθεώρησα καθήκον μου νὰ θέσω ὅπ' ὄψει σας τὰς ἀνωτέρω γνώμας δύο ἀριστέων τῆς συγχρόνου εὐρωπαϊκῆς σκέψεως, ἃ ὁποῖαι τόσον διαφωτίζουν ὡς πρὸς τὸ ἀληθινὸν πνεῦμα τῆς μελέτης τῶν Πατέρων, τῶν χριστιανῶν δηλ. κλασικῶν μας.

Καὶ ἐπὶ τῇ εὐκαιρίᾳ ἐπιτρέψατέ μου νὰ παρασχω μίαν, ἐνδιαφέρουσαν ὡς φρονῶ, πληροφορίαν: Εἰς τὴν Ἐκθεσὶν Ἀγγλικῶν Βυζαντινολογικοῦ Βιβλίου, ἣ ὁποία διωργανώθη ὑπὸ τοῦ Βρετανικοῦ Συμβουλίου (25 Σεπτ. - 10 Ὀκτωβρίου) ἰδιαιτέρως εὐχάριστον ἐντύπωμαν ἐπροκάλεσαν δύο τινά: Ἄφ' ἐνὸς αἱ ὠραιότατα καὶ καλλιτεχνικὰ ἐκδόσεις πὺθ παρουσιάζουν βυζαντινὰ ἔργα τέχνης καὶ ἰδίως τὰ περίφημα μωσαϊκὰ Κων/πόλεως, Ραβέννης, Ὁσίου Λουκᾶ κ.λπ. ἑως εἶναι αἱ ἐκδόσεις τῶν G. Millet, D. Talbot Rice, O. Demus, Th. Whittemore. Ἄφ' ἐτέρου αἱ μεταφράσεις βυζαντινῶν κειμένων εἰς τὴν ἀγγλικὴν γλῶσσαν. Χαίρει κανεὶς βλέπων μεταφραζόμενα νομικὰ συγγράμματα παραπλεύρως εἰς τὰς χρονογραφίας, τὰ ἀσκητικά τοῦ Μ. Βασιλείου πλᾶϊ εἰς τοὺς ἕμους τοῦ Συναετοῦ, τὴν Μυριόβιβλον τοῦ Φωτίου πλᾶϊ εἰς τὸν διάλογον τοῦ Παλλαδίου, τὰ ἀρχαῖα ἀνατολικὰ λειτουργία πλᾶϊ εἰς τοὺς βίους τῶν ἁγίων. Ὅλα αὐτὰ μεταφρασμένα εἰς τὴν ἀγγλικὴν!

Μετὰ τιμῆς καὶ φιλίας

Β. ΕΡΑΣΤΟΣ

Ἡ ΠΝΕΥΜΑΤΙΚΗ ΚΑΙ ΚΑΛΛΙΤΕΧΝΙΚΗ ΖΩΗ ΤΟΥ ΜΗΝΟΣ

ΜΙΑ ΓΕΝΝΑΙΑ ΕΘΝΙΚΗ ΚΑΙ ΠΝΕΥΜΑΤΙΚΗ ΕΝΕΡΓΕΙΑ

Οἱ Κύπριοι καθηγηταὶ τῆς Μέσης Παιδείας ἔκαμαν μίαν γενναίαν καὶ ὑψηλὴν, καθαρῶς Ἑλληνικὴν ἐ-έργειαν. Μ' ὅλας τὶς πιέσεις καὶ τὶς ἀπειλὰς τῆς Ἀγγλικῆς Διοικήσεως, συγκεντρώθηκαν στὴ Λευκωσία καὶ ἐνόθηξαν ὅλοι μαζὶ— 140 καθηγηταὶ, πὺθ ἐκπροσωποῦσαν ὅλα τὰ γυμνάσια καὶ τὶς ἄλλες σχολὰς μέσης ἐκπαίδεῦσεως τῆς νήσου γιὰ νὰ ὑπερασπίσουν τὴν Ἑλληνικὴν Παιδείαν τῆς Κύπρου, πὺθ, μὲ τὰ ἀνελεύθερα μέτρα τῆς Διοικήσεως, κινδυνεύει νὰ ὑποδουλωθῇ στὸν ἕξνο κυρίαρχο καὶ νὰ χάσῃ τὸν ἐθνικὸ καὶ πνευματικὸ τῆς χαρακτῆρα. Ἐπειτα ἀπὸ εἰσήγησιν τοῦ Ἀρχιεπισκόπου καὶ Ἐθνάρχου Κύπρου, οἱ Κύπριοι καθηγηταὶ ἀπεφάσισαν μὲ ἀπόλυτη ἑοφάνια νὰ διακηρύξουν τὴν ἀκλόνητην προσήλωσίν τους στὴν Ἑλληνοπρεπῆ ἐκπαίδευσιν τῶν παιδιῶν τοῦ Κυπριακοῦ λαοῦ, νὰ διαμαρτυρηθοῦν ἔντονα στὴν τοπικὴ Διοίκησιν γιὰ τὶς ἀνελεύθερας ἐπεμβάσεις τῆς στὴν ἐθνικὴν παιδείαν τοῦ τόπου, νὰ καταγγείλουν στὶς ἐκπαιδευτικὰ καὶ πνευματικὰ ὀργανώσεις τοῦ ἔξωτερικοῦ τὴν πειστικὴν καὶ στραγγαλιστικὴν πολιτικὴν τῆς καὶ νὰ ἰδρῦσουν μίαν «Παγκύπριον Ὀργάνωσιν Λειτουργῶν Μέσης Παιδείας» γιὰ τὴν προάσπισιν τῆς ἐθνικῆς παιδείας τῆς νήσου.

Χαιρετίζουμε μὲ συγκίνησιν, ἐκτίμησιν καὶ σεβασμὸν τὴν ὥρα καὶ ὑψηλόφωνα ἀπόφασιν τῶν Κυπρίων ἐκπαιδευτικῶν καὶ τοὺς διαδεδομένους δι' αὐτὸν εὐγενεῖς, πνευματικὸ καὶ ἐθνικ-

κὸν ἀγῶνα τους βρίσκονται δίπλα τους ὅλοι οἱ ἐκπαιδευτικοὶ καὶ οἱ ἐν γένει πνευματικοὶ ἄνθρωποι τῆς Ἑλλάδος. Καὶ μαζὶ μὲ αὐτοὺς θὰ σταθοῦν ἐπίσης κοντὰ τους καὶ ὅλοι οἱ ἐλεύθεροι καὶ γνήσιοι πνευματικοὶ ἄνθρωποι τοῦ κόσμου, πὺθ ἐξέρουν καὶ ἀναγνωρίζουν ὅτι ἡ ἐλευθερία τῆς παιδείας, ἣ ἀδύναμη τῆς λαοβλαστίας καὶ ἀνάπτυξίν τῆς μέζα στὰ ἀνώτερα καὶ γνήσια ἐθνικὰ καὶ πνευματικὰ πλᾶσια, ἀποταλεῖ ἕνα ἀπὸ τὰ βασικώτερα θεμέλια τοῦ πολιτισμοῦ.

Γι' αὐτὸ καὶ θὰ νικήσουν. Διότι καμμιὰ πίεσιν, καμμιὰ ἀπειλή, καμμιὰ βία δὲν ἔμπορεῖ νὰ ὑποτάξῃ καὶ νὰ ὑποδουλώσῃ τὸ Πνεῦμα, ὅταν προπάντων αὐτὸ τὸ πνεῦμα εἶναι Ἑλληνικὸ καὶ Χριστιανικὸ.

Ἡ Ἑλληνικὴ Τέχνη ΣΤὴν Ἐκθεσὶν τῆς Θεσσαλονίκης

Ἡ Ἑλληνικὴ λαϊκὴ τέχνη καὶ βιοτεχνία ἀντιπροσωπεύθησαν στὴν ἐφ' ἑστέριν Ἐκθεσὶν τῆς Θεσσαλονίκης μὲ τριακόσιους περίπου ἐθέτες, μὲ ἀριθμὸ δηλαδὴ καὶ σὲ ἔκτασιν πὺθ εἰδείξαν πολὺ ἱκανοποιητικὰ τὴν προσοχὴν καὶ τὴν ἀνάπτυξίν τους. Δὲν παρουσιάσθηκε ὁμοῦ δυστυχῶς τὸ ἴδιον καὶ γιὰ τὶς ἀνώτερες μορφὰς τῆς Ἑλληνικῆς Τέχνης, τὶς εἰκαστικὰς τέχνας καὶ τὰ γράμματα. Ἑλληνικὴ ζωγραφικὴ, γλυπτικὴ καὶ χαρακτικὴ καὶ τὸ Ἑλληνικὸ βιβλίον, πὺθ ἔχουν νὰ εἰδῶν, χωρὶς ἀμφιβολία, σημαντικώτατα ἀπιτεύγματα, μποροῦν ἀσφαλῶς νὰ διεκδικήσουν τὴν τιμητικὴν τους θέσιν στὴν μοναδικὴ ἑλλη-

νικὴ ἔκθεση μὲ τὰ ἴδια τουλάχιστον δικαιώματα, πού ἔχουν τὰ πιό ἀξιόλογα ἐπιτεύγματα στοὺς ἄλλους τομεῖς τῆς ἐλληνικῆς δραστηριότητος καὶ ἰκανότητος.

Γι' αὐτὸ πιστεύομε ὅτι ἀπὸ τὸν ἐρχόμενο χρόνο κοντὰ εἰς ἄλλα μόνιμα περίπτερα τῆς Ἐκθέσεως, πρέπει νὰ καθιερωθῶν καὶ δύο ἄλλα, ἐπίσης μόνιμα, ἕνα γιὰ τὶς Ἐικαστικὲς Τέχνες καὶ ἕνα γιὰ τὸ Βιβλίον, ὅπου οἱ Ἕλληνες καλλιτέχνες, συγγραφεῖς καὶ ἐκδότες νὰ μποροῦν νὰ παρουσιάζουν τὴν καλλιτεχνικὴν καὶ πνευματικὴν δημιουργίαν τοῦ τόπου.

Ἔτσι ἢ Ἐκθεση θὰ ἐξωραϊσθῆ ἀκόμη περισσότερο καὶ θὰ δλοκληρωθῆ κατὰ τὸν καλύτερον καὶ πληρέστερον τρόπο, ὥστε, μαζί μὲ τὶς θλικές κατακτήσεις, νὰ παρουσιάζονται καὶ οἱ πνευματικὲς πραγματοποιήσεις τοῦ σημερινοῦ ἐλληνικοῦ πολιτισμοῦ.

Η ΤΕΧΝΗ ΠΟΥ ΔΕΝ ΕΠΙΔΙΩΚΕΙ ΚΑΙ ΔΕΝ ΠΡΟΣΦΕΡΕΙ ΤΙΠΟΤΕ

Πολὺ χαρακτηριστικὰ καὶ πολὺ ἀληθινὰ εἶναι ὅσα εἶπε γιὰ τὴν «μοντέρνα» μουσικὴν σὲ μιὰ πρόσφατη συνέντευξή του ὁ διάσημος Ἰσπανὸς μουσικὸς Πάμπλο Καζάλς. «Δὲν μπορῶ νὰ ἐνοήσω — εἶπε — τί ἔλπει νὰ προσφέρῃ στὴν ἀνθρωπότητα ἡ μουσικὴ αὐτῆ. Στὴ μουσικὴ ζῆτῶ νὰ βρῶ τὴν ἐξιδανίκευσιν τοῦ ὁραίου, τὴν παρηγορίαν, ἀκόμη καὶ τὴν ἐλπίδα. Καὶ ἡ μουσικὴ αὐτῆ δὲν προσφέρει τίποτε ἀπ' ὅλα αὐτὰ. Ὁ δρόμος ἐπομένως πού ἀκολουθεῖ εἶναι σφαλέρως».

Ἄν μεταφέρτε ἀπὸ τὴ μουσικὴ τοὺς χαρακτηρισμοὺς αὐτοὺς τοῦ Ἰσπανοῦ καλλιτέχνη καὶ στοὺς ἄλλους τομεῖς τῆς Τέχνης, στὴ λογοτεχνία καὶ στὶς εἰκαστικὰς τέχνες, θὰ ἔχετε τὸν πιό σωστὸ ὁρισμὸ τῆς τέχνης, πού δὲν ἐμπνέεται ἀπὸ ἀνώτερα ἰδανικὰ καὶ δὲν ἔχει εὐρύτερες ἐπιδιώξεις. Γι' αὐτὸ εἶναι καὶ ἀδεια, ἀσκοπη καὶ ἄχρηστη, ἀνίκανη νὰ προσφέρῃ στὴν ἀνθρωπότητα τὴν ἀληθινὴν ὁμορφίαν, τὴν παρηγορίαν καὶ τὴν ἐλπίδα, πού εἶναι καὶ ὁ βασικὸς σκοπὸς τῆς.

ΟΙ ΠΟΙΟΤΗΤΕΣ ΤΟΥ ΓΕΛΟΙΟΥ

Ἔχει βέβαια καὶ τὸ γέλοιο τὶς ποιότητές του. Καὶ οἱ ποιότητες αὐτὲς ἐξαρροῦν ὄχι μόνον ἀνάλογα μὲ τὶς ἀφορμές του, ἀλλὰ καὶ ἀνάλογα μὲ τ' ἀποτελέσματά του. Γέλοιο μπορεῖ νὰ προκληθῆ καὶ ἀπὸ ἕνα βίαιο γαργάλισμα τῶν εὐπαθῶν ἐπιφανειῶν τοῦ δέρματος. Ἀλλὰ μπορεῖ νὰ προκληθῆ καὶ ἀπὸ τὴν λεπτὴν καὶ χροῦμενη δόνησιν τοῦ πιό εὐαίσθητου βάρους τῆς ψυχῆς. Καὶ ἐνῶ τὸ πρῶτον σταματᾷ καὶ σθῆναι μέσα σ' ἕνα αἰσθημα δυσφορίας, πού ἀφίνει μιὰ δυσάρεστη, κάποτε καὶ θυνηρὴ ἀνάμνησιν, τὸ ἄλλο, τὸ γέλοιο τῆς ψυχῆς, ἐνεργεῖ σάν ἀπαλὸ χᾶδι, σάν τρυφερὴ πνοή, πού ὁρροῖ τὴν καρδίαν καὶ ζωογονεῖ τὴ σκέψιν καὶ ἀνοίγει στὴν ψυχὴ τοῦ ἀνθρώπου, μικρὲς, ἀλλὰ καὶ ἀστεί-

ρευτες πηγές, ἀπ' ὅπου ἀναβλύζουν εὐγένεια καὶ φῶς.

Δύο θεατρικὰ ἔργα, πού εἶδαμε τὶς τελευταῖες μέρες, σχεδὸν μαζί, τὸ ἕνα στὸν κινηματογράφον καὶ τὸ ἄλλο στὸ θέατρον, μᾶς ἔδωσαν παράλληλα μιὰ ζωηρὴν καὶ παραστατικὴν αἰσθησιν αὐτῆς τῆς διαφορᾶς στὶς ποιότητες τοῦ γέλοιου. Τὸ ἕνα, τὸ κινηματογραφικόν, πού τὸ ἐνόθευε ἕνας ἀνόητος τίτλος — «Μπαμπᾶς, μαμὰ καὶ Σία» — καὶ τὸ χαλνοῦσαν πολλὰς ἀτέλειες (τεχνικὰ καὶ ἐρμηνευτικὰ) καὶ ὑπερβολικὰ παρατραβήγματα, ἐπροκαλοῦσιν μολαταῦτα ἕνα αὐθόρμητο, εὐγενικόν καὶ ἀληθινὰ χαρούμενον γέλοιο, πού ἀναπηροῦσε ἀβίαστα καὶ φυσικὰ ἀπὸ ὤραιες καὶ τρυφερὰς ἐκδηλώσεις ἀγάπης, ἀλληλεγγύης καὶ ἀνθρωπιᾶς. Τὸ ἄλλο, τὸ θεατρικόν, καὶ τίλο μεγαλόπρεπον εἶχε — «Τρεῖς ἄγγελοι» — καὶ τεχνικὴν μαστορίαν σπουδαίαν καὶ ἐρμηνείαν ἀξιοθαύμαστην ἀκόμη εἶχε καὶ κάτι ἄλλο σημαντικώτερον: μιὰν κάποιαν διέθεσιν καλωσύνης καὶ συμπόνιας. Ἀλλὰ ὅλα αὐτὰ θάφτηκαν καὶ χάθησαν ἀπὸ μιὰν ἐκζητημένην καὶ ἐκδιαστικὴν προσπάθειαν νὰ προκαλέσῃ τὸ γέλοιο μὲ τὶς πιό ἐξωφρενικὰς διανοητικὰς ἀκροβασίας, μὲ τὶς πιό ἀπίθανες ψυχολογικὰς καταστάσεις, μὲ τὰ πιό καταπληκτικὰ καὶ ψεύτικα περιστατικὰ. Γι' αὐτὸ καὶ τὸ γέλοιο, πού βγαίνει ἀπ' ὅλα αὐτὰ, εἶναι ἐξίσου ψεύτικον, νευρικόν καὶ σπασμωδικόν, καὶ μὲτὶς περῶν μέσα σὲ ἐλάχιστες φευγαλέας στιγμὲς, ἀφίνει ἕνα βαρὺ καταστάλαγμα ἀπὸ αἰσθημα κατωτρότητος καὶ ντροπῆς στὸν θεατῆν, πού παρασύρθηκε νὰ γελάσῃ μὲ τοὺς «τρεῖς ἄγγελους», πού δὲν εἶναι παρά τρεῖς.. κακοῦργοι καὶ πού γιὰ νὰ ἐκθελώσουν τὴν καλωσύνην τους κάνουν... δύο φόνους κι' ἕνα σωρὸ ἀπάτες!

Καὶ ἀναρωτιέται κανεὶς: Οἱ θίασοι, οἱ καλλιτεχνικοὶ διευθυντές τους, οἱ ἠθοποιοὶ, πού ἔχουν τὴν εὐθύνην γιὰ τὸ παρουσίασμα αὐτῶν τῶν ἔργων, δὲν αἰσθάνονται ἄραγε καὶ αὐτοὶ τὸ αἰσθημα αὐτὸ τῆς κατωτρότητος καὶ τῆς ντροπῆς;

ΑΠΟ ΤΟ ΧΡΟΝΙΚΟ ΤΟΥ ΜΗΝΟΣ

Ἄξιζει πράγματι νὰ ἐξαρθῆ ἰδιαίτερος ἡ ὄραία πρωτοβουλία τῆς Συντονιστικῆς Ἐπιτροπῆς τῶν λογοτεχνικῶν καὶ καλλιτεχνικῶν σωματείων νὰ ὀργανώσουν μεγάλην ἔκθεσιν καὶ πώλησιν βιβλίων καὶ ἔργων τέχνης ὑπὲρ τῶν σειομοπαθῶν τῶν νησιῶν τοῦ Ἰονίου. Ἀλλὰ ἀξιζει ἀκόμη περισσότερο νὰ τονισθῆ ἡ αὐθόρμητη καὶ γενναία προθυμία τοῦ καλλιτεχνικοῦ καὶ τοῦ λογοτεχνικοῦ κόσμου ν' ἀνταποκριθῆ σ' αὐτὴ τὴν πρωτοβουλίαν καὶ νὰ προσφέρῃ δωρεὰν τὰ ἔργα του γιὰ τὸν εὐγενικὸν σκοπὸν. Τέτοιαις ἐνέργειαις εἶναι ἀληθινὰ πνευματικὰ καὶ ἀποτελοῦν αὐτὰς θαυρατὰς ἕνα ὠραϊότατον ἔργον τέχνης μὲ κοινὴν ἐμπνευσιν καὶ ὁμαδικὴν πραγματοποίησην, πού τιμᾷ τὴν Ἑλληνικὴν Τέχνην καὶ τοὺς Ἕλληνας τεχνίτας.

— Μποροῦμε ἐπὶ τέλους νὰ ἡσυχάσομεν:
Οἱ ἀνώτερες καλλιτεχνικὲς μας ἀπαιτήσεις

Ο ΚΟΣΜΟΣ ΤΩΝ ΓΡΑΜΜΑΤΩΝ

TA BIBLIA

Δ. Κωτσάκης, Ἰγνηγιού τῆς Φυσικομαθηματικῆς Σχολῆς τοῦ Πανεπιστημίου Ἀθηνῶν καὶ τοῦ Πολυτεχνείου: Ἡ ἀρχὴ τῆς αἰτιότητας καὶ ἡ ἐλευθερία τῆς βουλήσεως. Ἐκδόσεις ἡ «Δαυμακός». Ἀθῆναι 1953.

Τὸ ἐνδιαφέρον ποὺ προκαλεῖ τὸ καινούργιο αὐτὸ βιβλίον τοῦ Ἰγνηγιού τοῦ Πανεπιστημίου Ἀθηνῶν κ. Δ. Κωτσάκης, εἶναι ἀνάλογο μὲ τὴν σπουδαιότητα ποὺ ἔχει τὸ θέμα ποὺ πραγματεύεται. Ἐνα θέμα τόσο παλιό, ὅσο παλιὰ εἶναι καὶ ἡ ἀνθρωπίνη σκέψις καὶ ἡ προσπάθειά της νὰ συλλάβῃ τὸ ἐσώτατο νόημα τοῦ κόσμου καὶ τῆς ζωῆς Ἀλλὰ, ταυτόχρονα καὶ τόσο νέο, ἂν σκεφθῆῖ κανεὶς τὴν ἐξαιρετικὴν ἐπικαιρότητα ποὺ τοῦ ἔβαρσεν ἡ πρόοδος τῶν φυσικῶν ἐπιστημῶν καὶ ἡ προσπάθεια τῆς μηχανοκρατίας νὰ στηρίξῃ ἐπάνω στὴν πρόοδο αὐτὴ μίαν αὐστηρὰ ντετερμινιστικὴ ἐκδοχὴ ὅχι μόνον τοῦ ὕλικοῦ ἀλλὰ καὶ τοῦ πνευματικοῦ κόσμου.

Τὸ βιβλίον τοῦ κ. Κωτσάκης ἔρχεται νὰ μᾶς θυμίσῃ τὴν ἀποτυχία αὐτῆς τῆς προσπάθειας. Ἡ ἐπιστήμη, βλέπετε, δὲν ἠθέλησε νὰ σταματήσῃ στὸ σημεῖο ποὺ ἐπιθυμοῦσαν οἱ ἐκπρόσωποι τῶν δλιστικῶν καὶ μηχανοκρατικῶν ἀντιλήψεων. Καινούργιες κατακτήσεις της, κί' ἀνάμεσά τους, πραγματικὸς καταπέλτης, ἡ ἀρχὴ τοῦ ἀπροσδιορίστου τοῦ Heisenberg, κατέφρασαν στίς ἀντιλήψεις αὐτῆς θανάσιμα πλήγματα καὶ ἔδειξαν εἰς κάθε ἀντικειμενικὸ παρατηρητὴ τὴν ἀφέλειά τους. Ὅμως τὸ ζήτημα δὲν τελειώνει ἐδῶ. Γιατί ἐκτός ἀπ' αὐτὸ τὸ ἀποτέλεσμα, οἱ κατακτήσεις αὐτῆς ἀνοίξαν καινούργιους ὁρίζοντας καὶ ἐτροφοδότησαν τὴν ἐπιστήμην μὲ νέες ἀνησυχίες. Πῶς, ἀλήθεια, θὰ πρέπει νὰ ἐρμηνευθοῦν τὰ νέα ἐπιστημονικὰ ἐξαγόμενα καὶ ἰδιαί-

τερα ἡ ἀρχὴ τοῦ ἀπροσδιορίστου; Ποῖαι αἱ συνέπειαι τοὺς γιὰ τὴν καθόλου θεώρησιν τοῦ κόσμου καὶ εἰδικὰ γιὰ τὸ ζήτημα τῆς ἐλευθερίας τῆς βουλήσεως; Αὐτὰ τὰ ἐρωτήματα ἐξακολουθοῦν νὰ ἀπασχολοῦν μὲ ἔντασι τὴν ἐπιστημονικὴ σκέψιν.

Ὁ κ. Κωτσάκης μᾶς παίρνει ἀπὸ τὸ χέρι γιὰ νὰ μᾶς περιφέρῃ μέσα σ' αὐτὴν τὴν ἀτιμωσφιραν τῆς ἐπιστημονικῆς ἀνησυχίας καὶ νὰ μᾶς ὁδηγήσῃ ὅσο τὸ δυνατόν σαφέστερα τὰ θεσθεμένα τοῦ προβλήματος. Σὲ ξεχωριστὰ κεφάλαια ἀπασχολεῖται μὲ τὴν βαθύτερη οὐσία καὶ τὴν ἐφῆ τῶν φυσικῶν νόμων, μὲ τὸ ζήτημα ἂν ἡ ἀρχὴ τῆς αἰτιότητος ἦμπορεῖ νὰ καταταγῇ ἀνάμεσα εἰς αὐτούς, μὲ τὴν λεπτομερῆ ἀνάλυσιν τῆς ἀρχῆς τοῦ ἀπροσδιορίστου καὶ τὴν σχέση της μὲ τὴν ἀρχὴ τῆς αἰτιότητος, μὲ τίς μεταφυσικὰς προϋποθέσεις τῆς φυσικῆς γνώσεως, μὲ τίς συνέπειαι τῆς ἀρχῆς τῆς ἀπροσδιορίστιας. Ὅμως ἂν ὁ ἀναγνώστης βιάζεται γιὰ ἄμεσα συμπεράσματα, θὰ ἀδημονήσῃ. Ἡ ἀντικειμενικότης, κύριο γνώρισμα τοῦ συγγραφέως, τὸν ἐμποδίζει νὰ προβῇ ὅς ὅποιαδήποτε πρόωγη διαπίστωσι. Δὲν τὸν ἀφίνει νὰ κινή τὸν δικηγόρο τοῦ ἰντετερμινισμοῦ, οὔτε καὶ νὰ μεταχειρισθῇ τὴν ἀρχὴν τοῦ ἀπροσδιορίστου γιὰ νὰ ξεγράψῃ μίαν γιὰ πάντα τὴν λέξι αἰτιότητος ἀπὸ τὸ λεξιλόγιο τῶν θετικῶν ἐπιστημῶν. Ἀν χτυπάει τίς ὑπερβολὰς τοῦ ντετερμινισμοῦ, κάνει τὸ ἴδιον καὶ γιὰ τίς κατακρήσεις εἰς τὴν ἐρμηνείαν τῆς ἀρχῆς τοῦ Heisenberg καὶ τὸν σουνεισμὸν της (ὅπως π. χ. τὴν ἰδέαν μερικῶν ἰντετερμινιστῶν ὅτι τάχα τὰ ἠλεκτρόνια ἔχουν κί' αὐτὰ ἐλευθερία ἀνάλογην μὲ τὴν ἀνθρώπινην) ἀφισπρόντας μάλιστα καὶ εἰδικὸ κεφάλαιο γιὰ τὸν σκοπὸ αὐτό. Μὲ μίαν λέξιν χτυπάει τὴν ἀυθαρεσία ἀπὸ ὅποιαδήποτε πλευρὰ καὶ ἂν προέρχεται, ἔστω καὶ ἂν

θὰ μπορέσουν νὰ ἱκανοποιηθοῦν, τὸ πνεῦμα μᾶς νὰ καλλιεργηθῇ, ἡ ψυχὴ μᾶς νὰ ὑψωθῇ σὲ ἀνώτερες σφαιρὰς τέχνης καὶ πολιτισμοῦ. Μαζὶ μὲ τὰ σπουδαία μουσικὰ, χορευτικὰ καὶ ἄλλα συγκροτήματα καὶ τοὺς μεγάλους καλλιτέχνες, ποὺ θὰ ἔλθουν ἀπ' ὅλα τὰ σημεῖα τῆς γῆς στὴν Ἑλλάδα, γιὰ νὰ τὴν... φωτίσουν καὶ νὰ τὴν... ἐκπολιτίσουν, ἐξασφαλισθῆκες εὐτυχῶς καὶ ὁ ἐρχομὸς τοῦ μπαλλέτου τῆς νήσου Μπελί (τῆς Πολωνίας)! Καὶ τὸ πῶς μεγάλο εὐτύχημα εἶναι ὅτι ἐπικεφαλῆς τοῦ μπαλλέτου θὰ βρισκται ἡ Ντέβι. Τζά! Καὶ καταλαβαίνετε βέβαια πόσο ὑπέροχη ἐκπολιτικὴ ἀπόλαυση θὰ ἔχουμε μὲ τὴν Ντέβι. Τζά καὶ πόσο ἀπέραντη ἐγνωμοσύνη χρωστοῦμε στὸ Κράτος, ποὺ δὲν δι-

στάζει νὰ θυσιάσῃ τὸ ἀναγκαῖο συνάλλαγμα, γιὰ νὰ μᾶς προσφέρῃ τέτοιαι ἀπολαύσεις!

— Ἀξιοθαύμαστες εἶναι οἱ πληροφορίες, ποὺ δημοσιεύσαν οἱ ἐφημερίδες σχετικὰ μὲ τὴν συγγραφήν τοῦ νέου ἑλληνικοῦ θεατρικοῦ ἔργου «Τὰ λιονταράκια». Οἱ δύο συγγραφεῖς, ἀφοῦ ἔγραψαν ἕνα μέρος τοῦ ἔργου καὶ τὸ ἔδωσαν στὸν θίασον, ποὺ ἄρχισε κιόλας τίς πρῶτες πρὶν νὰ ἔξῃ ὁλόκληρο τὸ ἔργο, ἔβιναν στὸ τέλος τὸ ὑπόλοιπον τοῦ ἔργου σκηνῆ μὲ σκηνῆ καὶ ἀνάλογα μὲ τίς ἀνάγκες τοῦ θέατροῦ, π ὅ τὴν παραμονὴ τῆς πρεμιέρας ἔκαναν ἀκόμη πρῶτες τῆς τελευταίας σκηνῆς! Σωστὴ βιομηχανοποίηση, ὅπως βλέπετε, καὶ τῆς πνευματικῆς παραγωγῆς! Ἐξ ὅ ἀποδεικνύεται ὅτι «λιονταράκια» τοῦ ἔργου ἦσαν προπάντων οἱ... συγγραφεῖς του!

ΜΕΛΗΣ ΝΙΚΟΛΑΪΔΗΣ

ἐκ πρώτης ὄψεως, φαίνεται νὰ συμφέρει στὴν πνευματικὴ κοσμοθεωρία πὺδ ὁ ἴδιος πιστεύει.

Αὐτὴ ἡ ἀντικειμενικότης, ἡ πραγματικὰ ἐπιστημονικὴ, κάνει τὸ βιβλίον τοῦ κ. Κωτσάκη ἕνα συνεχῆ διάλογο ἀνάμεσα στὸν ντετερμινισμόν καὶ τὸν ἰντετερμινισμόν. Μέσα στὶς σελίδες του βλέπει ὁ ἀναγνώστης νὰ ἐξυπλιέται ἡ νὰ ζωντανεύει ἡ μεγάλη μάχη ἀπόψεων καὶ ἰδεῶν πὺδ ἀνεπιτύχη γύρω ἀπὸ τὸ τρίπτυχο τῆς ἀπροζοριστίας πὺδ ὤρωσαν ὁ ἰντετερμινισμός. Ἀντικρῶς τὴν προσπάθειαν τοῦ τελευταίου νὰ θέσῃ ἐκποδῶν τὴν ἀντίπαλον αἰτιοκρατία. Ἀλλὰ βλέπει καί' αὐτὴν νὰ κρατᾷ πολλὰ ἀπὸ τὰ ὄχυρά της καὶ νὰ προσπαθῇ νὰ ἀνεπιτεθῇ γιὰ νὰ ἀνακτήσῃ τὸ ἔδαφος πὺδ ἔχασε. Καὶ τὸ ἐνδιαφέρον ὅλο καὶ αὐξάνει γιὰ νὰ κορυφωθῇ στὸ δεύτερο μέρος τοῦ βιβλίου, ὅπου οἱ μεγάλοι σοφοὶ καὶ ἐρευνηταὶ τῶν φυσικῶν ἐπιστημῶν, πὺδ τίς γνώμες των ἀλλωστε καὶ στὸ πρῶτο μέρος χρησιμοποιοῦν εὐρύτατα ὁ συγγραφεὺς, ἔρχονται νὰ ριζήνουν τὸ βάρος τοῦ κύρους των ἄλλοι στὸν ἕνα καὶ ἄλλοι στὸν ἄλλο δίσκο τῆς πλάστιγγος. Τὰς ἀπόψεις των αὐτὰς, ὁ συγγραφεὺς τὰς παραθέτει μὲ τὴν ἴδια ἀντικειμενικότητα, ὥστε νὰ μὴ χωρέσῃ καμμιὰ παρεξήγησιν ἢ παρερμηνείαν ὅστις καὶ καμμιὰ μονομερῆσιν ἀπ' ἐκεῖνες πὺδ ζητοῦν μίαν φωνὰ πὺδ ἐντιμοτέρου τῶν ἀνθρώπων γιὰ νὰ ἀναλάβουν εἰς τὴν συνεχῆσιν νὰ τὸν κρεμάσουν.

Μόνον ἀφοῦ παρακολούθησῃ ὅλες αὐτὰς τίς ἐναλλασσόμενες φάσεις καὶ πάρῃ ἑστὶ μίαν σαφῆ εἰκόνα τοῦ ὅλου προβλήματος, θὰ ἰσῃ ὁ ἀναγνώστης νὰ ξεκαθαρίζουν οἱ ἀπόψεις καὶ νὰ προκύπτουν ἀπο τίς ἀλληλοσυγκρουόμενες ἰδέες ὡρισμένα καλὰ κατασταλαγμένα καὶ καταχωρημένα συμπέρασματα. Ἐνα ἀπ' αὐτὰ, τὸ βραχύτερο, ἐφ' ὅσον ἀφορᾷ τὸν πυρῆνα τῆς διαμάχης, καὶ πὺδ σ' αὐτὴ καταλήγει, ὁ κ. Κωτσάκης, εἶναι ὅτι ἐκεῖνο πὺδ ἐκλονίσθη δὲν εἶναι τόσο ἡ ἴδια ἡ ἀρχὴ τῆς αἰτιότητος ὅσο ἡ καθολικὴ ἰσχύς της. Ἡ πρόσδος τῆς ἐπιστημονικῆς σκέψεως ἢ ἐρευνῆς δὲν καθιέρωσῃ τόσο τὸν ντετερμινισμό γενικῶς, ὅσο ἐπάταξε τὴν αὐστηρήν, ἀτεγκτὴν, καθολικὴν ἐφαρμογὴν του. πὺδ τὸν εἰχῆ κάνει νὰ καθίσῃ, «ἐν ὀνόματι τῆς ἐπιστήμης» ὡς ἐφιόλης ἐπάνω στὸ στήθος κάθε πνευματικοῦ ἀνθρώπου. Αὐτὴ ἡ διαπίστωσις τοῦ ὅτι ὁ νόμος τῆς αἰτιότητος χάνει τὴν ἰσχύον του. ἡ τοῦλάχιστον δὲν εἶναι δυνατόν νὰ ἀποεπιτύχῃ πειραματικῶς καὶ ἐπιστημονικῶς ὅτι ἰσχύει μέσα σὲ μεγάλες περιοχὰς τῆς φυσικῆς πραγματικότητος, ὅπως ὁ μικρόκοσμος, κά-ει σήμειρα πολὺ σαφέστερη καὶ αἰσθητότερη τὴν ἀλήθειαν πὺδ ἀπέκρυπτε πολλὰς φράξας τὸ θάλωμα τῶν νερῶν ἀπὸ τοῦς ὀλιστάς. Τὴν ἀλήθειαν, ὅτι εἶναι ἐντελῶς ἀθαίρετος νόμος καὶ ἀρχὴ πὺδ ἰσχύουν στὸ φυσικὸν κόσμον νὰ τοῦς ἐπεκτείνωμε καὶ στὴ φυσικὴν πραγματικότηταν. Οἱ ὕλισται καὶ μηχανοκράται ἐπιστήμονες καὶ διανοούμενοι προσπαθοῦσαν νὰ μᾶς πείσουν ὅτι ἐφ' ὅσον ἡ αἰτιοκρατία διέπει τὸν φυσικὸν κόσμον, ἄρα... πρέπει νὰ διέπῃ καὶ τὸν πνευματικόν, καὶ ἄρα... ἐλευθε-

ρία τῆς βουλήσεως δὲν ὑπάρχει. Ἀντίθετα ἡ σημερινὴ ἐπιστήμη λέει ὅτι ἀν ἡ πίστις στὴν ἰσχύ τῆς ἀρχῆς τῆς αἰτιότητος ἐκλονίσθη μέσα στὴν ἴδια τὴν περιοχὴ τῶν φυσικῶν ἐπιστημῶν τί νὰ εἰπῇ κανεὶς γιὰ τὴν δῆθεν ἰσχύ τῆς στὸν πνευματικὸν κόσμον; Καὶ ἐδῶ εἶναι τὸ σημαντικό. Ὅτι ὅλοι αὐτοὶ οἱ θεμελιωταὶ τῆς νεωτέρας φυσικῆς, πὺδ τίς γνώμες των παραθέτει ὁ συγγραφεὺς, ἀνεξάρτητα τοῦ τί πιστεύουν σχετικὰ μὲ τὴν ἀρχὴ τῆς αἰτιότητος καὶ τὴν ἰσχύ τῆς στὸν φυσικὸν κόσμον, ἄσχετα μὲ τὸ ἀν εἶναι ντετερμινιστὰ ἢ ἰντετερμινιστὰ ἀν φυσικοί, σ' ἕνα πρᾶγμα συμφωνοῦν. Στὸ ὅτι ἡ ἐλευθερία τῆς βουλήσεως εἶναι ἕνα γεγονός πνευματικόν πὺδ δὲν μπορεῖ νὰ κριθῇ ἀπὸ τὴν ὑπαρξὴ ἢ μὴ μίαν φυσικῆς αἰτιοκρατίας. «Οἱ σημερινοὶ φυσικοὶ, γράφει ὁ κ. Κωτσάκης, διέγνωσαν σαφῶς καὶ ἐπέσιθσαν πλήρως ὅτι εἶναι ἐκτός τοῦ πεδίου καὶ τοῦ ἀντικειμένου τῶν ἐρευνῶν των ἡ μελέτη τοῦ προβλήματος τῆς ἀνθρωπίνης ἐλευθερίας ἐν σχέσει πρὸς τὴν παγκόσμιον αἰτιοκρατίαν. Ἡ γενικὴ ἀρχὴ τῆς αἰτιότητος ἤτις ἐπιβάλλεται εἰς μικρὰ ἢ εἰς μεγάλον βαθὸν εἰς τὸν φυσικὸν κόσμον, δὲν πρέπει νὰ συνδυάζεται μὲ τοῦς νόμους τοῦ πνεύματος οὐδὲ νὰ ἐπεκτείνεται αὐτὴ ἀθαίρετως εἰς τὸν πνευματικόν κόσμον... Πρόκειται περὶ ὅσον οὐσιωδῶς διαφόρων περιοχῶν, περὶ ζητημάτων τουτέστι τὰ ὅποια πρέπει νὰ ἐξετάζωνται κειχωρισμένως καὶ νὰ θεωροῦνται ἐκ παραλλήλου καὶ ἀπὸ γενικωτέρας σκοπίας, ἀξιολογούμενα καταλλήλως. Αἱ περιοχαὶ αὐταὶ θύναται κάλλιστα νὰ συνυπάρχουν καὶ νὰ συμπληρώνουν ἀλλήλας, χωρὶς νὰ συγχέωνται μεταξύ των, χωρὶς ποτὴ ἡ μίαν ἐξ αὐτῶν νὰ ὑποκαθίστῃ ἐν μέρει ἢ ἐν ὅλῃ τὴν ἄλλην. Τὸ τοιοῦτον εἶναι ἀκρότης ἢ ὅποια ἔχει πάντοτε ἐπιβλαβὴ ἰποτελέσματα».

Ἐτσι, ἀνεξάρτητα ἀπὸ τίς διακυμάνσεις τῶν ἐπιστημονικῶν θεωριῶν, πὺδ ὅπως μᾶς λέει ὁ συγγραφεὺς δὲν ἀποκλείεται στὸ μέλλον νὰ ἐδηγῶνται τίς θετικῆς ἐπιστήμης πρὸς ἀντιλήψεις περισσότερο αἰτιοκρατικὰς, καὶ πὺδ ἄλλως ἀποτελοῦν καί' αὐτὰς δεῖγματα τῆς ἀτελείας τῆς ἀνθρωπίνης γνώσεως καὶ τῶν περιωρισμένων δυνατοτήτων της, ἢ ἐλευθερία τῆς βουλήσεως θὰ παρηκμένη τὸ πνευματικόν πῆλο, μίαν ἀτράνταχτην πραγματικότητά πὺδ γι' αὐτὴν, κατὰ τὴν ἔκφρασιν τοῦ κ. Κωτσάκη, «ὀμνίει μεγαλοφῶνως καὶ κατὰ τρόπον ἐξαιρετικῶς σαφῆ, διὰ μέσου μακρῶς σειρᾶς αἰῶνων, ἢ ἐλευθερῶς βουλομένη καὶ δρῶσα ἀνθρωπότης».

Ἀλλὰ ὁ ἀναγνώστης δὲν πρέπει νὰ περιορισθῇ σ' αὐτὴν τὴν ἀμυδρὰν ἰδέαν πὺδ τοῦ δίνουμε διὰ τὸ περιεχόμενον τοῦ βιβλίου. Ἡ ἐξαιρετικὴ αὐτὴ προσφορά στὴν ἑλληνικὴν βιβλιογραφίαν εἶναι δῖπλαν του. Δὲν ἔχει παρὰ νὰ καταβάλλῃ τὸ πνευματικόν ἔργον πὺδ χρειάζεται γιὰ τὴν οἰκείωσίν της, ἔργον ὅμως πὺδ θὰ ἔχῃ πλουσία ἀναμοιβῆ νὰ νοήσῃ καί' αὐτὸς τὴν πνευματικὴν ἐξέφωσιν πὺδ φέρνει ἢ ἐπαφῆ μὲ τίς ὑψηλότερας πνευματικὰς σφαῖρας, ὅπου κινεῖται ὁ συγγραφεὺς.

* Ἀρχιμ. Στέφ. Ματακούλια: Ὁσαννά, Ἀθήναι 1953.

Μεῖ ιδιαίτερον θέος παίρνει στὰ χέρια του κανεὶς μιὰ συλλογὴ δταν ὁ δημιουργὸς τῆς εἶναι κληρικὸς. Ἀπὸ τὸν Δαυὶδ ἕως τὸν Ρωμανὸ τὸν Μελωδὸν καὶ ἕως τὰς ἡμέρας μας κάποιοι εὐρίσκονται πάντα μέσῃ ἀπὸ τὶς τάξεις τοῦ κλήρου, νὰ ὑμνήσουν τὸν Θεὸν «ἐν χορδαῖς καὶ ὄργανῳ». Ἐνας τέτοιος ὕμνος πρὸς τὸν «Ὑψάνιο Βασίλεα» εἶναι καὶ ἡ ποιητικὴ συλλογὴ «Ὁσαννά» τοῦ Ἀρχιμ. κ. Στεφάνου Ματακούλια. Καὶ εἶναι φυσικὸν ὁ λειτουργὸς τοῦ Ὑψίστου, τοῦ ὁποῦο ἡ ζωὴ ἔχει τόσην ποιήσιν, νὰ θελήσῃ νὰ ἐκφρασθῇ καὶ εἰς λυρικοῦς τόνους. Ἡ εὐαισθησία εἰς τὴν μουσριακὴν ζωὴν, τὸ τρυφερὸν αἶσθημα εὐγνωμοσύνης πρὸς τὸν Σωτήρα, ἡ ψυχικὴ ἀνάτασις τὴν ὅρα τῆς προσευχῆς καὶ ἀκόμη ἡ ἐπαφὴ μὲ τὴν Βίβλον καὶ ἡ προσωπικὴ καὶ ἐναργῆς συμμετοχὴ εἰς τὸν πόνον καὶ τὰς ἀνάγκας τοῦ πνευματικοῦ ποιμνίου εἶναι στοιχεῖα τὰ ὅποια ἡμποροῦν νὰ προσφέρουν ἀπειρίαν θεμάτων εἰς τὸν ἱερέα τὸν προκισμὸν καὶ μὲ τὸ ιδιαίτερον χάρισμα τῆς λυρικῆς ἐκφράσεως.

Ἡ ποιητικὴ συλλογὴ «Ὁσαννά» ἐμπνευσμένη ἀπὸ τέτοιον εἶδος θέματα χαρακτηρίζεται ἀπὸ μίαν ἀπλότητα καὶ χάριν. Ἡ παρουσία τοῦ ἱερέως εἶναι εὐθὺς ἐξ ἀρχῆς καταφανής. Ὑπάρχουν ποιήματα, ὅπως ἡ «Θεῖα Κοινωνία», τὰ ὅποια εἶναι πρόδηλον ὅτι μόνον ἀπὸ ἕναν ἱερέα ἦτο δυνατόν νὰ ἔχουν γραφῆ.

«Κοινωνήσέ με Σὺ μὲ τὴ «λαβίδα»
καὶ ἐγὼ θὰ κοινωνήσω τοὺς πιστοὺς».

Ἐκτὸς ὅμως ἀπὸ τὴν λατρευτικὴν διάθεσιν τοῦ ἀφιερωμένου κληρικοῦ χάρηται κανεὶς συχνότατα γνήσια ποιητικὰ στοιχεῖα μὲ δλῆν τὴν τρυφερότητα καὶ τὴν συγκίνησιν τοῦ πιστοῦ. Εἰς τὸ ποίημα «Ἐσπερινός» ἀπὸ τὰ πικὰ καλὰ τῆς συλλογῆς, γράφει:

... Ἡ ψυχὴ μου θὰ βάνη
μυρωμένο λιβάδι
στὸ μικρὸ θυμιατό μου
... Καθὼς πέφτει τὸ δαίλι
ἕννο ψάλλον τὰ χεῖλι
«Ἄγιο φῶς ἱλαρὸ μου».

Εἶναι ἀναμφιδύλον πρὸς ἐπαινον τοῦ σεβαστοῦ λευίτου ὅτι παραλλήλως πρὸς τὸν μόχθον τοῦ ἐφημεριακοῦ τοῦ ἔργου καὶ τῆς ἀλλῆς πνευματικῆς τοῦ δράσεως ἀφιερώνει χρόνον καὶ δυνάμεις διὰ μίαν τέτοιαν προσπάθειαν. Δὲν μένει παρὰ νὰ ἐκφράσωμεν τὴν εὐχὴν νὰ δώσῃ καὶ νέες ἐκδηλώσεις τοῦ πηγαίου λυρισμοῦ τοῦ ἐμπνευσμένως ἀπὸ τὴν μεγαλειώδη καὶ τιμητικὴν ἀποστολὴν τοῦ ἱσρατικοῦ του ἀξιώματος.

K. ΔΑΜ.

* Ἄριστον εἰς ἐμφάνισιν, ἀλλὰ καὶ πλοῦσιον εἰς περιεχόμενον τὸ μηνιαῖον περιοδικὸν «Πνευματικὴ Ζωή», τὸ ὅποτον ἐκδίδει ἀπὸ τριετίας ἡ ἐν Ν. Ἰόρκῃ Ἑλληνικὴ Κοινότης «Ἅγιος Σπυρίδων». Τοῦτο ἀποδεικνύει τὴν ζωτικότητα, τὴν δραστηριότητα καὶ τὴν ἀγάπην πρὸς τὴν Ἑλλάδα καὶ τὴν Ὁρθόδοξίαν τῶν ἀποδήμιων ἀδελφῶν μας—μάλιστα τῶν διεθνονότων τὴν κοινότητα—οἱ ὅποιοι ἐργάζονται ποικιλοτρόπως καὶ τόσον ἐπιτυχῶς διὰ νὰ καλλιεργοῦν ἐθνικῶς, θρησκευτικῶς καὶ κοινωνικῶς τοὺς ξηνητευμένους Ἑλλήνας. Εὐχόμεθα εὐδῶσιν καὶ προαγωγῆν τοῦ ἔργου τῶν.

ΑΛΛΗΛΟΓΡΑΦΙΑ

κ. Π. Π. Π. Λεωνίδιον - Κυνουρίας.
Ὡς ἀπαρχὴ τὸ ποίημα σας δειχνεὶ ὅτι ἔχετε ποιητικὰς ἱκανότητας, μοιλοῦντι δὲν εἶναι ἐν τῷ συνόλω ὁ ἐπιτυχῶς.—κ. Π. Π. Ρ. Κουκουβ. Ἡ ἐμπνευσις σας ἐξαιρετος, μοιλοῦντι ἡ ἀπόδοσις ὀστερεί. Αἱ δύο τελευταῖα στροφαὶ ἔχουν ἀνάγκην περισσότεροσας ἐπεξεργασίας τῶν ἄλλων.—κ. Ἀ. Ν. α. σ. τ. Χρῆστ. Ἐνταῦθα. Τὸ «οἱ δύο πηγές» ὡς θέμα εἶναι ἐναι ποιητικῶς εὐρημα. Διὰ τὴν καλύτεραν ὅμως ἀπόδοσιν τοῦ καλόν εἶναι νὰ τὸ ἐπεξεργασθῆτε ἐκ νέου.—Ἀ. Ν. α. γ. ν. σ. τ. η. Ἀ. κ. τ. ἰ. ν. ο. Ἐνταῦθα τὸ ποίημα σας ἀποελεῖ καλὴν ἐπίδοσιν.—κ. Ι. Π. Σ. κ. ο. η. Ἐνταῦθα. Τὸ ποίημα σας δειχνεὶ ὅτι ἔχετε τὸ αἶσθημα τοῦ ρυθμοῦ καὶ ὅτι κατέχετε τὴν τεχνικὴν τοῦ στίχου.—κ. Φ. ω. τ. Δ. Π. ο. λ. ἄ. τ. Φ. α. ρ. α. κ. λ. ἄ. τ. α. Τὰ ποιήματά σας ἔχουν τεχνικὴν ἀριότητα. Θὰ ἠθέλαμε ὅμως περισσότερο λυρισμὸν.—κ. Σ. Θ. εἰ. σ. Ν. ἱ. κ. α. ἰ. α. ν. Ἡ τεχνικὴ ἀριότης τῶν ποιημάτων σας θὰ πρέπη νὰ σας κάμῃ νὰ προσέξετε, ὥστε ἡ προσπάθειά σας νὰ ἐπιτυγχάνῃ καὶ τὴν δημιουργίαν ποιητικῆς ἀποστοφραίας.—κ. Κ. ω. ν. σ. τ. Ν. Τ. σ. ἰ. ρ. π. λ. Χ. ἄ. λ. κ. η. ν. Ἡ ἀγάπη σας διὰ τὸ περιοδικόν μας καὶ ἡ μετὰ θερμὸν ἠλόγη καὶ ἐνδιαφέροντος παρακολούθησιν τοῦ, ὅπως γράφετε, σὰς ἀδήγησεν εἰς μίαν ἀξιόλογον δημιουργίαν τὸ «Ἄφες Ἀυτοίς». Δ. Ν. ο. η. Ἐνταῦθα ὀστερεί.—κ. Ἡ. Σ. τ. α. ο. ρ. Π. εἰ. ρ. α. ἰ. ἄ. Ἀπὸ τὸ ποίημα σας «Ἡ μητρικὴ ἀγάπη» λείπει ἡ δυνατὴ πνοὴ καὶ ἡ ποιητικὴ ἀνεσις.—Ἀ. ν. ὠ. ν. ο. μ. ο. ν. Τὸ ποίημα σας «Τὸ ὄραμα» ὡς ποιητικὴ δημιουργία εἶναι πολὺ ἄτιμον.—κ. Ἰ. Γ. α. λ. α. σ. Φ. α. ν. ἄ. ρ. ἰ. ο. ν. Μὲ πολλὴν χάριν ἐλάβομεν τὴν συνεργασίαν σας «δὲν εἶσαι μόνος», ὡς ἀπαρχὴν στενωτέρου δεσμοῦ μὲ τὸ περιοδικόν. Ἀποτελεῖ ἐπιτυχὴ διασκευὴν ἐκ τοῦ Ἀγγελικοῦ Ἰσως χρησιμοποιηθῆν ἐν καιρῷ.—κ. Δ. Μ. α. κ. ρ. Ἐνταῦθα. Εἶναι ἱκανοποιητικὴ ἡ προσπάθειά σας μοιλοῦντι δὲν ἀποτελεῖ σημαντικὴν βελτίωσιν. Ἡ συμπύκνωσις τῶν νοημάτων δὲν σὰς ἐδῶσε τὴν εὐρέειαν μιᾶς ἀνεύτου ἐκφράσεως.—κ. Μ. λ. χ. Γ. Π. ο. ὄ. η. κ. Τρίκαλα Θεσσαλίας. Εὐχαριστοῦμεν διὰ τὸ σταλθέν. Φρονοῦμεν ὅτι θὰ εἶχε καλύτεραν ἀπόδοσιν ἐάν ἦτο γραμμένον μὲ περισσότεροσαν ἀπλότητα.—δ. Ν. ο. η. Ἐνταῦθα, Π. ἄ. τ. ρ. α. σ. Ἀπὸ τὸ «29-5-1453» ἐξωχωρίζομεν τὴν πρώτην στροφὴν. Περικλείει μίαν ἐπιβλητικὴν ποιητικὴν εἰκόνα. Ἐν τῷ συνόλω τοῦ ὅμοιο τὸ ποίημα σας χρειάζεται ἐπεξεργασίαν. Τὸ ἴδιον θὰ ἐλέγαμε καὶ διὰ τὸ ἀφιερωμένον εἰς τὴν Jeune Marig—Ε. Σ. Π. εἰ. ρ. α. ἰ. ἄ. Τὸ ποίημα σας «Ποῦ πάτε; ποῦ;» μοιλοῦντι δὲν εἶναι ἀριον ἔχει ἀρκετὰς ἀρετὰς.

Περιοδικὸν «Ἀκτίνες», ὄργανον τῆς «Χριστιανικῆς Ἐνώσεως Ἐπιστημόνων». Ἐκδοσις Χριστ. Ἐνώσεως «Ἀκτίνες». Γραφεῖα: ὁδὸς Καρύτση 14, Ἀθήναι (1) Τηλ. 35-023.—Θεολογικῆς: Ἀγ. Σοφίας 38.—Πειραιῶς: Φίλωνος 34α.—Υπεύθυνος: Δ. Γ. Σταματίου, κατοικία Φαδιέρου 39α, Ἀθήναι (1).—Ἐτησια συνδρομὴ δρχ. 25.000, ἐξωτερ. δολλ. 3.—Προστ. τυπογραφείου: Δ. Παπακωνσταντίνου, Μαυρομυλάγη 176.—Χειρόγραφα, ἐνημοσιευόμενα ἢ μὴ, δὲν ἐπιστρέφονται.

Τύποις «Ἑλληνικῆς Ἐκδοτικῆς Ἐταιρείας» Α. Ε., Παπαδιαμαντιοπούλου 44
Ἐκμητάλλευσις: Ἀλεξάνδρου Φιλοπούλου